

Statens stöd till idrotten

UPPFÖLJNING 2015

Statens stöd till idrotten

Uppföljning 2015

Centrum för idrottsforskning är statens sektorsorgan för idrottsforskning med uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2015 är huvudrapport i 2015 års uppföljningsuppdrag.

Rapporten finns att ladda ner som pdf på www.centrumforidrottsforskning.se.

© **Centrum för idrottsforskning 2016:3**

Författare: Johan R Norberg

Redaktion och projektledning: Christine Dartsch & Johan Pihlblad

Språkgranskning: Nathalie Carrera, Fix my Word

Omslagsfoto: Bildbyrån

Tryck: TMG Tabergs

ISBN: 978-91-981833-8-2

Förord

Centrum för idrottsforskning (CIF) har sedan år 2009 i uppdrag av regeringen att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten. Uppföljningen ska bestå av en fortlöpande bevakning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett indikatorsystem, tematiska fördjupningsstudier i teman som regeringen bestämmer samt bevakning av forskningsresultat med relevans för statens stöd till idrotten.

För 2015 års uppföljning beslutade regeringen att CIF skulle genomföra en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen.

I denna rapport sammanfattas 2015 års uppföljning. Rapporten inleds med en redogörelse av statsanslagets utveckling. I kapitel 2 följer en sammanfattning av de övergripande resultaten från 2015 års fördjupningsstudie. I kapitel 3 redovisas vår övergripande och kontinuerliga uppföljning av statens idrottsstöd utifrån en uppsättning indikatorer. Slutligen, i kapitel 4, sammanfattar vi kort CIF:s verksamhet för år 2015.

Rapporten är skriven av Johan R Norberg, utredare vid CIF.

Vi hoppas att vår uppföljning ska ge ökad kunskap och ett tydligare perspektiv på idrottens roll i samhället och samtidigt fördjupa den idrottspolitiska diskussionen.

Trevlig läsning

Per Nilsson

Ordförande i Centrum för idrottsforskning

Innehåll

Sammanfattning och övergripande slutsatser	7
Slutsatser om idrottsrörelsens bidrag till demokratisk fostran och delaktighet.....	7
Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2015.....	11
1. Statens stöd till idrotten 2015.....	13
Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter	13
Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar	14
Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning	15
2. Idrottens bidrag till demokratisk fostran och delaktighet.....	17
Fördjupningsuppdragets genomförande	19
Vem håller i klubban?	20
Föreningen, laget och jaget.....	23
Bidrar idrottsrörelsen till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen?	31
3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten	34
Inledning	34
<u>Målområde 1</u> : Idrotten som folkrörelse.....	40
<u>Målområde 2</u> : Idrottens betydelse för folkhälsan	61
<u>Målområde 3</u> : Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande	72
<u>Målområde 4</u> : Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik.....	92
<u>Målområde 5</u> : Idrotters internationella konkurrenskraft	100
4. Centrum för idrottsforsknings verksamhet 2015.....	110

Sammanfattning och övergripande slutsatser

Slutsatser om idrottsrörelsens bidrag till demokratisk fostran och delaktighet

Under 2015 har Centrum för idrottsforskning (CIF) haft i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen. En viktig del av analysen handlade om hur idrottsföreningarnas medlemmar, inte minst unga, påverkas av sitt medlemskap. I vilken utsträckning deltar de i föreningarnas demokratiska processer och i vilken utsträckning ger medlemskapet kunskap och förståelse för demokratiska processer även i samhället i stort? Analysen skulle även omfatta vad som kännetecknar de medlemmar som aktivt deltar i föreningslivets demokratiska organ, särskilt utifrån ålder, kön och socioekonomi.

I uppdraget ingick även att analysera beslutsfattandets olika nivåer inom idrottsrörelsen. Centrala frågeställningar i detta sammanhang var på vilka nivåer olika typer av beslut fattas och i vilken utsträckning beslut fattade på högre organisatorisk nivå får genomslag i den faktiskt bedrivna verksamheten. Slutligen skulle CIF även peka på goda exempel där de demokratiska processerna inom idrottsrörelsen är särskilt väl fungerande och inkluderande.

Uppdraget har genomförts efter två huvudlinjer. Den första har varit att generera ny kunskap i frågor kopplade till idrottsrörelsens medlemmar och deras faktiska deltagande i föreningarnas demokratiska processer. Tillsammans med analysföretaget Ramböll Management Consulting genomfördes en studie om demokrati och delaktighet i landets idrottsföreningar. Resultatet redovisades i mars 2016 i en rapport med titeln *Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar*.

Den andra strategin var att bredda perspektivet på idrott och demokrati genom att sammanställa aktuell forskning och kunskap inom området. Resultatet redovisas i en antologi med titeln *Föreningen, laget och jaget – 7 perspektiv på idrottens demokratiska effekter*.

Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar

I den föreningsstudie som genomfördes av CIF i samarbete med Ramböll Management Consulting studerades både medlemmars formella representation i demokratiska beslutsorgan såsom styrelser, utskott och årsmöten och deras kunskap om och förståelse för demokratiska processer.

Till grund för studien utformades en webbenkät som skickades till samtliga idrottsföreningar i Riksidrottsförbundet. Enkäten besvarades av 6 325 klubbar. Samtliga av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund fanns representerade i materialet. Inom ramen för undersökningen genomfördes även kompletterande fallstudier av goda exempel på hur idrottsrörelsen arbetar med att involvera unga i föreningarnas demokratiska processer. Denna del bestod av intervjuer med förbunds- och föreningsrepresentanter i skolidrott, basket samt budo/kampsport.

Studiens första resultat var att få medlemmar deltar i föreningarnas representativa demokratiska organ. I en idrottsförening av genomsnittlig storlek har 5–7 procent av medlemmarna även ett styrelseuppdrag. Om hänsyn tas till arbetsgrupper, utskott, kommittéer med mera (vanligt i större föreningar) blir resultatet att ungefär tolv procent av en genomsnittlig förenings medlemmar även är representerade i dess demokratiska processer. En ungefär lika stor andel av medlemmarna – i genomsnitt 9–15 procent – deltog även på klubbens senaste årsmöte. För en majoritet av medlemmarna tycks därmed medlemskapet i en idrottsförening i första hand vara kopplat till själva idrottsutövandet. Styrelsen med tillhörande utskott liksom årsmöten är inte desto mindre en förutsättning för att verksamheten ska kunna bedrivas.

Studien visade även att styrelserna i idrottsrörelsens lokala föreningar består till 63 procent av män och 37 procent av kvinnor. Den manliga dominansen är särskilt tydlig på ordförandeposten: 76 procent av ordförandena är män och 24 procent kvinnor. En granskning av ålder visar att tre av fyra ledamöter är minst 40 år. Tre av fyra föreningar (76 procent) saknar helt representation av personer under 25 år. Utmärkande är även att ledamöterna ofta har högskoleutbildning samt erfarenhet av andra typer av styrelseuppdrag.

Ett tredje resultat var att kunskapen om demokratiska processer i lokala idrottsföreningar främst är förbehållen de styrelseaktiva. En stor majoritet av de föreningsordföranden som bevarade enkäten menade att styrelseuppdraget gett

dem god kunskap i både föreningsdemokratiska principer och den egna föreningens värdegrund. Detta indikerar att styrelseuppdrag i en idrottsförening kan ge demokratiska effekter. Men de svarande bedömde samtidigt att medlemmarnas föreningsdemokratiska kunskaper var betydligt lägre. Den kunskap om demokratiska processer som följaktligen kan skapas i styrelsearbete överförs således inte med automatik till övriga medlemmar.

Ett fjärde resultat var att ungas engagemang i styrelserna bidrar till positiva värden. Fallstudier av idrotter med relativt hög andel unga i sina lokala föreningsstyrelser (skolidrott, basket och budo/kampsport) visade nämligen att föreningar kan öka ungas representation på styrelsenivå genom ett aktivt och medvetet strategiarbete. De ungas delaktighet bidrog dessutom till positiva värden både på förenings- och individnivå.

Föreningen, laget och jaget – 7 perspektiv på idrottens demokratiska effekter

Antologin *Föreningen, laget och jaget* består av sammanlagt sju bidrag där forskare och experter diskuterar relationen mellan demokrati, föreningsliv och idrott utifrån sina specifika erfarenheter och expertkunskaper. Bidragen är olika till både utformning och inriktning.

Boken inleds med en teoretisk analys av vilka sorters demokratiska effekter som föreningsidrott kan tänkas ge – och vilka förutsättningar som måste infrias för att dessa demokratiska effekter ska kunna uppnås. Redogörelsen visar tydligt att demokrati är ett mångfacetterat begrepp och att dess effekter kan handla om allt från den enskilde medlemmens socialisation och stärkta självkänsla till föreningsdemokratisk skolning och idrottsrörelsen som politiskt särintresse.

I de två följande bidragen görs konkreta försök att mäta föreningsidrottens demokratiska effekter på individnivå. I den första studeras om deltagande i föreningsidrott främjar eller motverkar tillit och tolerans hos unga människor. Till grund för denna fråga används data från det longitudinella forskningsprogrammet *Du och samhället*, inrättat av forskningsenheten Youth & Society (YeS) vid Örebro universitet. Den andra undersökningen rör relationen mellan föreningsidrott och politiskt deltagande. Utifrån Ersta Sköndal högskolas stora befolkningsundersökningar analyseras om individer med bakgrund inom idrottsrörelsen är mer politiskt aktiva än andra medborgare, till exempel genom att de i större utsträckning kontaktar politiker och offentliga tjänstemän, deltar i upprop med mera. Därefter används en

större föreningsenkät för att undersöka om idrottsföreningar skiljer sig åt från andra ideella organisationer med avseende på kontakter med beslutsfattare och offentliga myndigheter.

I antologins följande fyra bidrag diskuteras olika former av demokratiska utmaningar. En första utmaning handlar om medlemmars begränsade kunskap i och engagemang för den egna föreningens demokratiska processer. En andra och närliggande utmaning handlar om svårigheten att balansera idrottsrörelsens föreningsdemokratiska grundprinciper med de mer marknadsorienterade ideal som vuxit fram under senare år inom ramen för en bredare professionaliserings- och kommersialiseringsprocess. Ytterligare exempel på utmaningar är att formellt välfungerande demokratiska processer inte alltid innebär att medlemmar har ett reellt inflytande samt att den demokratiska kedjan alltid riskerar att kortslutas om ledare och aktiva saknar information/kunskap om demokratiskt fattade beslut eller har en avvikande uppfattning.

Bidrar idrottsrörelsen till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen?

Demokrati är ett mångtydigt begrepp som kan mätas och analyseras på olika sätt. Vår analys har – i enlighet med regeringens direktiv – haft tyngdpunkt på föreningsdemokratiska processer och medlemmars representation i styrelser, på årsmöten och så vidare. I ett bredare perspektiv kan dock demokratisk fostran och delaktighet skapas på många sätt. Medlemmarnas möjlighet till påverkan sker inte bara på årsmöten och i styrelserum – det kan även ske i utformningen av den egna träningsgruppens aktiviteter, i mötet med tränare/ledare och genom utbildningsinsatser.

Med denna reservation visar CIF:s fördjupade analys att det finns både möjligheter och begränsningar i idrottsrörelsens bidrag till demokratisk fostran och delaktighet. Å ena sidan indikerar vår stora enkätstudie att deltagande i en idrottsförenings demokratiska processer kan ge värdefull föreningsdemokratisk kunskap. Å andra sidan är det endast en liten andel medlemmar som är engagerade i föreningarnas demokratiska organ. Idrottsrörelsens potential som demokratiskola är därmed begränsad och starkt kopplad till hur många och vilka som väljer att engagera sig i den egna föreningens demokratiska processer.

Föreningsstudien visade även att kärntruppen i de lokala idrottsföreningarnas styrelser är medelålders män med tidigare erfarenhet av styrelsearbete. Av detta

följer att styrelsesammansättningen varken speglar den egna medlemskåren eller samhället i stort utifrån till exempel ålder, kön och utbildningsnivå.

Inom ramen för CIF:s föreningsstudie gjordes fallstudier av goda exempel på tre idrotter vilka varit framgångsrika i att involvera unga i sina styrelser: skolidrott, basket och budo/kampsport. Resultatet visade att föreningar genom aktivt och medvetet arbete kan öka andelen unga i sina beslutsfattande organ. Ungas delaktighet bidrar också till positiva värden både på förenings- och individnivå. En allmän rekommendation till landets idrottsföreningar är därför att intensifiera arbetet med att engagera fler unga i förtroendeuppdrag. Genom ökad representation av unga i idrottsrörelsens demokratiska processer skapas ett mervärde för såväl den enskilde individen som föreningen. I förlängningen gynnar det även idrottsrörelsen i stort, liksom det omgivande samhället.

Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2015

I CIF:s uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten ingår även en årlig redovisning av en uppsättning indikatorer. Denna uppföljning tar sin utgångspunkt i motiven till statens stöd till idrotten såsom dessa preciserats i förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Indikatorsystemet består av 22 indikatorer, fördelade över fem målområden. Dessa är:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrottens internationella konkurrenskraft

Indikatorsystemet består i huvudsak av befintlig statistik. Merparten av indikatorerna rör olika aspekter av idrottsrörelsens verksamhet och organisationsstruktur, såsom medlemsbestånd, inkomstkällor, omfattningen på det ideella ledarskapet och utbildningsinsatser. För dessa uppgifter har Riksidrottsförbundet beredvilligt bidragit med information och sakkunskap. I frågor rörande svensk elitidrott har även Sveriges Olympiska Kommitté varit behjälplig. För de indikatorer som rör

folkhälsa, motionsvanor och idrottsskador har statistik inhämtats från Statistiska centralbyrån (SCB) och Folkhälsomyndigheten.

Delar av underlaget till CIF:s indikatorsystem har förändrats under senare år. Tyvärr har även tre indikatorer utgått, delvis på grund av att SCB reviderat sin stora enkätstudie om det svenska folkets levnadsvanor. Dessa förändringar påverkar emellertid inte den övergripande bilden av svensk föreningsidrott som vi kunnat teckna sedan indikatorsystemet infördes år 2010. I stor utsträckning består de förhållanden och trender som tidigare iakttagits. Som exempel visar statistiken att idrottsrörelsens klubbar och förbund är mycket olika i storlek och sammansättning samt att de verkar under skilda existensvillkor. Därtill är människors tillgång och förutsättningar till idrott och fysisk aktivitet allttjämt ojämnt fördelade i samhället. Som exempel ökar andelen föreningsidrottare i takt med utbildningsgrad, hushållsekonomi och position på arbetsmarknaden. Dessutom visar statistiken att flickor med invandrarbakgrund är förhållandevis svagt representerade. Den nedgång i aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten som inleddes 2008 har fortsatt även detta år.

Mot bakgrund av årets demokratitema, har vi slutligen fördjupat vår analys av de indikatorer som rör kvinnors och mäns representation i beslutande organ, ungas ledaruppdrag samt utbildningsinsatser inom idrotten. Resultatet visar att en stor majoritet av RF:s specialidrottsförbund (41 av 70) har en manlig dominans i sina styrelser såtillvida att andelen kvinnor understiger 40 procent. På posterna som ordförande samt generalsekreterare är den manliga dominansen särskilt stark. Den jämställda fördelning som kännetecknar idrottsrörelsens aktiva medlemmar återspeglas följaktligen inte i styrelserummen – varken på förbunds- eller föreningsnivå. Detta är viktiga signaler till idrottsrörelsen att fortsätta sitt kontinuerliga arbete att förverkliga den egna värdegrundens premisser om demokrati, delaktighet och allas rätt att vara med.

1. Statens stöd till idrotten 2015

Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter

Statens stöd till idrottsrörelsen har långa anor. Ett första engångsbidrag beviljades av regeringen redan år 1877. Med början år 1913 följde ett permanent och av riksdagen beviljat statsbidrag för idrottsverksamhet. Det första bidraget var på 100 000 kronor. Därefter har beloppet successivt höjts. År 2015 uppgick det totala statliga idrottsstödet till drygt 1,9 miljarder kronor.

Motiven till statens idrottsstöd har varierat över tid och i takt med samhällsutvecklingen. På ett övergripande plan har bidraget emellertid alltid tjänat två syften. Det första syftet är att uppmuntra och tillvarata de positiva effekter som frivilligt organiserad idrottsutövning anses leda till. I början av 1900-talet formulerades detta gärna i form av (manlig) karaktärsdaning, fosterländskhet och skapandet av ”en sund själ i en sund kropp”. I dag framhålls på motsvarande sätt att idrott och motion är positivt för folkhälsan och att det skapar glädje, rekreation och meningsfull fritid för både unga och gamla. Som belysande exempel framhåller regeringen i 1999 års idrottspolitiska proposition – *En idrottspolitik för 2000-talet* – att god folkhälsa utgör en ”betydelsefull komponent för välfärden i vårt samhälle” och att det därför är viktigt att barn och ungdomar tidigt skapar sig ”motionsvanor som varar hela livet” samt att även äldre människors och funktionshindrades behov av motion förtjänar uppmärksamhet.¹

Statens andra syfte är att stödja ”en fri och självständig folkrörelse”. Denna strävan har två dimensioner. Först och främst är det ett erkännande till den frivilliga idrottens många ideella krafter. Ur detta perspektiv utgör statens stöd en sorts hjälp till självhjälp där offentliga medel har som mål att stärka idrottsrörelsens förutsättningar att vara och förbli en omfattande, mångfacetterad och självständig massrörelse i en ideell samhällssektor. Den andra dimensionen rör de demokratiska ideal och värderingar som finns inbäddade i själva folkrörelseperspektivet, såsom allas lika förutsättningar att få vara med och delta utifrån sina egna förutsättningar, likvärdiga villkor för pojkar och flickor, integration av eftersatta grupper samt ett

¹ Prop. 1998/99:107. *En idrottspolitik för 2000-talet: Folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, s. 28.

värnande av god etik och sunda ideal. Viktigt är även att idrottsrörelsen aktivt verkar för alla medlemmars reella möjlighet till inflytande och delaktighet:

Regeringen vill betona vikten av att idrottsrörelsen fortsätter sitt arbete att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Det är en viktig del av idrottsrörelsens demokratiska fostran att varje människa kan påverka såväl genom en demokratiskt uppbyggd mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen. Det är således väsentligt att varje deltagare blir delaktig i de beslut som formar verksamheten.²

Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar

I den statliga beslutsprocessen ingår idrottspolitik som ett led i kulturpolitiken. I Regeringskansliet handläggs idrottsfrågor sedan 2015 av socialdepartementet. I regeringens förslag till statsbudget ingår idrott i området *Politik för det civila samhället* under utgiftsområde 17, *Kultur, medier, trossamfund och fritid*. I riksdagen bereds idrottsfrågor av kulturutskottet.

Statens idrottspolitik är rättsligt reglerad. En förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 1999:1177) inrättades 1999. I förordningen preciseras mål och syften med statens idrottspolitik samt förutsättningar för bidragsfördelning, återrapportering med mera. Samma år instiftade riksdagen även en lag som fastslår att Riksidrottsförbundet ”prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer”.

De övergripande idrottspolitiska mål som fastslås i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet konkretiseras på framför allt tre sätt. I budgetpropositionen kommenterar regeringen idrottspolitikens inriktning och utveckling. För anslaget över statsbudgeten utfärdar regeringen dessutom årliga så kallade riktlinjer till Riksidrottsförbundet. I dessa preciseras den statliga idrottspolitikens mål, syften och återrapporteringskrav fördelat över olika verksamhetsgrenar. Slutligen utfärdar regeringen även ett regleringsbrev (ställt till Kammarkollegiet) som preciserar bidragets anslagsposter och särskilda villkor.

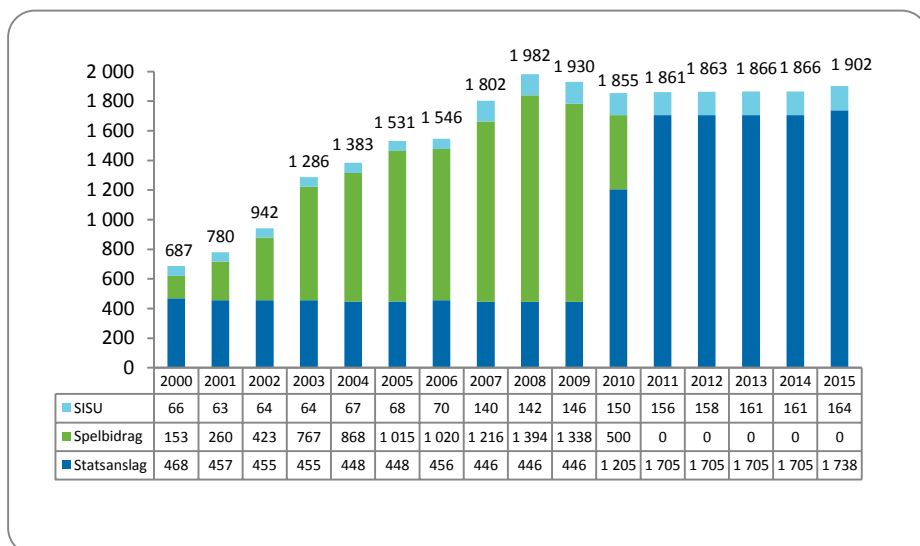
---

² Ibid., s. 37.

Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning

Statens stöd till idrotten ökade kraftigt under 2000-talets första decennium. Bidragande till detta var att idrotten till och med år 2010 tilldelades bidrag från det statliga spelbolaget AB Svenska Spels överskott. Sedan 2011 har bidraget via AB Svenska Spel ersatts av traditionellt statsbidrag via statsbudgeten.

I figur 1.1 redovisas det statliga idrottsstödet utveckling under perioden 2000–2015

Figur 1.1. Statens stöd till idrotten 2000–2015

Figur 1.1 visar att statens idrottsstöd ökat de senaste femton åren från 687 miljoner kronor år 2000 till 1 902 miljoner kronor år 2015. I tabell 1.1 redovisas bidragets fördelning över olika anslagsposter. Den största enskilda anslagsposten är ”Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet”. I denna post ingår både organisationsstöd till Riksidrottsförbundet och dess medlemsförbund samt medel till idrottens statliga lokala aktivitetsstöd (LOK-stöd). Det näst största bidraget är de 500 miljoner kronor som avser 2014 års finansiering av utvecklingsatsningen Idrottslyftet (anslagsposten *Särskild satsning på idrott och motion*).

Tabell 1.1. Statens stöd till idrotten 2015 (kronor)

	Stöd i kronor	Stöd i kronor
Anslagspost Stöd till idrotten		1 737 751 000
Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet (ram)	1 120 451 000	
Bidrag till internationellt samarbete m.m. (ram)	1 100 000	
Insatser mot dopning (ram)	26 300 000	
Bidrag till idrottsforskning (ram)	16 000 000	
Bidrag till specialidrott inom gymnasieskolan (ram)	41 900 000	
Särskild satsning på idrott och motion (ram)	500 000 000	
Särskild satsning på idrott för nyanlända	32 000 000	
Anslag för vuxenutbildning		164 322 000
Särskilt verksamhetsstöd till Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (ram)	164 322 000	
Summa		1 902 073 000

2. Idrottens bidrag till demokratisk fostran och delaktighet

För den svenska idrottsrörelsen är demokrati ett både självklart och omistligt grundvillkor. En första demokratiaspekt återfinns redan i tävlingsmomentens rättvisepincip om att alla deltagare måste få mäta sina krafter på lika villkor. Till detta kommer idrottsrörelsens långa folkrörelsetradition, som i sig inrymmer ett antal olika demokratiaspekter. Ett exempel är verksamhetens föreningsdemokratiska uppbyggnad, det vill säga att både klubbar och förbund är organiserade efter principen att alla medlemmar har lika värde och lika inflytande (enligt devisen ”en medlem – en röst”). En andra demokratiaspekt handlar om föreningsidrottens öppenhet, det vill säga att alla medborgare, oavsett faktorer som kön, härkomst, tros- eller livsåskådning och så vidare, har rätt att söka medlemskap i landets många idrottsföreningar. Härtill läggs det ideella engagemang som ytterst bär upp idrottsrörelsens verksamhet. Detta engagemang erbjuder en möjlighet för idrottsrörelsens medlemmar att bli delaktiga och påverka utformningen av idrottsverksamheten. Samtidigt främjas demokratiska ideal såsom ansvarstagande, engagemang och värdet av att samarbeta med andra.

Även i diskussionen om idrottens samhällsnytta, utgör demokrati sedan länge en viktig aspekt. Perspektiven har dock förändrats över tid och i takt med samhällsutvecklingen. Under idrottsrörelsens framväxt, decennierna kring sekelskiftet 1900, låg fokus på öppenhets- och rättviseaspekter. Exempelvis bildades Riksidrottsförbundet 1903 med den uttalade ambitionen att företräda ”all menige mans idrott”. Mot denna bakgrund nekades inledningsvis ett antal ”dyra” idrotter såsom motorsport, hästsport och segling inträde i förbundet med hänvisning till att mindre bemedlade grupper inte hade råd att delta.

I mitten av 1900-talet utvecklades idén om att föreningsliv utgör en skola i demokratiska processer. Tidigare hade idrottens förtjänster framför allt motiverats med hänvisning till själva aktivitetens fysiska och psykiska effekter (”en sund själ i en sund kropp”). Nu tillades att det även fanns ett samhällsvärde i att unga medborgare fick utbilda sig i föreningskunskap; att organisera sig, fatta majoritetsbeslut,

föra protokoll och kanske hålla i en ordförandeklubba. Eller som en av folkrörelseforskningens pionjärer, statsvetaren Hilding Johansson, formulerade det hela i ett uttalande från 1953. Han menade att idrottsrörelsen:

har givit många medlemmar en parlamentarisk och administrativ träning, som varit av betydelse för demokratin. Man har genom praktiskt bruk fått erfarenheter av ett demokratiskt styrelsesätt. Liksom folkrörelserna i allmänhet har idrottsföreningarna varit demokratier i miniatyr.

I modern tid har synen på föreningslivets demokratiska effekter breddats. Starkt bidragande till denna process är den amerikanske statsvetaren Robert D. Putnams teori om att människor som engagerar sig i föreningsliv utvecklar ett socialt kapital, vilket i förlängningen gynnar både demokratin och effektiviteten i ett samhälle. Putnams teori om socialt kapital har fått stort internationellt genomslag och följts av många vetenskapliga studier om civilsamhällets demokratiska effekter.

Men diskussionen om idrott och demokrati handlar inte enbart om att idrottsverksamhet främjar demokratiska ideal. Under senare år har missförhållanden och oegentligheter uppdagats i ledningen av flera internationella idrottsförbund. Mutor och korruption har skadat viktiga demokratiska processer i frågor kopplade till både värdskap för stora idrottsevenemang och val av personer till ledande befattningar. Skandalerna har väckt stor uppmärksamhet och rest krav på ökad transparens och reformer i organisationernas demokratiska processer.

I Sverige har diskussionen snarare handlat om minskat medlemsengagemang. Många föreningar vittnar om att det blivit svårare att rekrytera medlemmar till styrelseuppdrag samt att få medlemmar sluter upp på årsmöten. Nära knutet till denna utveckling är de kommersialiserings- och professionaliseringstrender som kunnat märkas hos vissa större idrottsföreningar, särskilt i storstadsregionerna. Utvecklingen kan lite grovt sammanfattas som att det ideella engagemanget ersatts av avlönad personal och att ett kundperspektiv införts i föreningarnas förhållande till de egna medlemmarna.

I den statliga idrottspolitiken har demokratiaspekter en framträdande roll. Ett tydligt exempel ges i följande citat från regeringens senaste idrottsproposition (2008/09:126):

Staten ska aktivt stödja en fri och självständig idrottsrörelse byggd på ideellt engagemang, som bedriver en bred verksamhet, som värnar om god etik, som ger lika förutsättningar för flickor och pojkar, kvinnor och män, som

arbetar aktivt för integration samt värnar om demokratisk utveckling och delaktighet.

I propositionen tilläggs därefter att demokrati framför allt ska förstås som medlemmarnas möjlighet till inflytande. Idrottsrörelsen uppmanas dessutom att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Dessutom betonar regeringen vikten av att varje människa kan påverka verksamheten såväl genom en demokratiskt organiserad mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen.

Regeringens fördjupningsuppdrag till Centrum för idrottsforskning (CIF) för år 2015 måste ses i ljuset av denna utveckling. Uppdraget har bestått i att genomföra en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen. En viktig del av analysen handlar om hur idrottsföreningarnas medlemmar, inte minst unga, påverkas av sitt medlemskap. I vilken utsträckning deltar de i föreningarnas demokratiska processer och i vilken utsträckning ger medlemskapet kunskap och förståelse för demokratiska processer även i samhället i stort? Analysen ska även omfatta vad som kännetecknar, särskilt utifrån ålder, kön och socioekonomi, de medlemmar som aktivt deltar i föreningslivets demokratiska organ.

I uppdraget ingår även att analysera beslutsfattandets olika nivåer inom idrottsrörelsen. Centrala frågeställningar i detta sammanhang är på vilka nivåer olika typer av beslut fattas och i vilken utsträckning beslut fattade på högre organisatorisk nivå får genomslag i den faktiskt bedrivna verksamheten. Slutligen ska CIF även peka på goda exempel där de demokratiska processerna inom idrottsrörelsen är särskilt väl fungerande och inkluderande.

Fördjupningsuppdragets genomförande

I utformningen av 2015 års fördjupningsuppdrag har CIF:s insatser fördelats efter två huvudlinjer. Den första har varit att generera ny kunskap i frågor kopplade till idrottsrörelsens medlemmar och deras faktiska deltagande i föreningarnas demokratiska processer. Detta är en central del av regeringens uppdragsbeskrivning, men samtidigt ett i stor utsträckning utforskat område. Mot denna bakgrund uppdrog CIF till analysföretaget Ramböll Management Consulting att genomföra en studie om demokrati och delaktighet i landets idrottsföreningar. Ett första frågeområde däri rörde medlemmars representation och deltagandet i föreningarnas beslutande organ såsom styrelser, utskott och årsmöten. Hur många är engagerade

i dessa frågor och vad kännetecknar dessa personer? Ett andra frågeområde rörde effekterna av föreningslivets demokratiska uppbyggnad. Stämmer det att idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran – hur då och för vilka?

Till grund för studien utformades en webbenkät som skickades till samtliga idrottsföreningar i Riksidrottsförbundet. Enkäten besvarades av hela 6 325 klubbar. Samtliga av Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund fanns representerade i materialet. Av detta följer att undersökningen både bidragit med ny information på ett eftersatt kunskapsområde – och att den dessutom utgör en av de största studier som någonsin gjorts om det lokala idrottslivets villkor i Sverige. Inom ramen för undersökningen genomfördes även kompletterande fallstudier av goda exempel på hur idrottsrörelsen arbetar med att involvera unga i föreningarnas demokratiska processer. Denna del bestod av intervjuer med förbunds- och föreningsrepresentanter i skolidrott, basket samt budo/kampsport. Resultatet av undersökningen redovisades i mars 2016 i en rapport med titeln *Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar*.

I fördjupningsuppdragets andra huvudlinje har vi velat bredda perspektivet på idrott och demokrati. Resultatet redovisas i en antologi med titeln *Föreningen, laget och jaget – 7 perspektiv på idrottens demokratiska effekter*. Rapporten består av sammanlagt sju bidrag där forskare och experter diskuterar relationen mellan demokrati, föreningsliv och idrott utifrån sina specifika erfarenheter och expertkunskaper. Bidragen är olika till både utformning och inriktning. I tre kapitel adresseras mer övergripande frågeställningar om föreningslivets demokratiska effekter i form av att stärka medlemmarnas medborgerliga och politiska engagemang, tillit och tolerans. Två kapitel är författade av personer med stor sakkunskap och egna erfarenheter i frågor kopplade till idrott och föreningsdemokrati. Ytterligare två bidrag baseras på ny idrottsvetenskaplig forskning om föreningsdemokratins utformning på lokalplanet.

Vem håller i klubban?

I den föreningsstudie som genomförts av CIF i samarbete med Ramböll Management Consulting prövades den klassiska tesen om att föreningsliv kan utgöra en skola i demokratiska processer. Studien byggde på två frågeställningar. Den första handlade om medlemmars formella representation i demokratiska beslutsorgan såsom styrelser, utskott och årsmöten. Hur många medlemmar deltar egentligen i dessa demokratiska processer – och vad kännetecknar dessa personer

avseende kön, ålder, erfarenhet och så vidare? Den andra frågeställningen handlade om medlemmarnas kunskap om och förståelse för demokratiska processer i stort. I denna del av studien ombads de svarande – i första hand föreningarnas ordförande – att själva bedöma såväl egna som övriga medlemmars kunskap i föreningsdemokratiska frågor. Uppskattningar av detta slag är alltid på gott och ont. Å ena sidan torde just ordförandena i landets lokala idrottsföreningar vara de bäst lämpade att uttala sig i den här typen av frågor. Å andra sidan finns det alltid en risk att tillfrågade i enkäter överskattar sin egen kunskap och underskattar andras. Med denna reservation presenteras studiens huvudresultat.

Få medlemmar deltar i föreningarnas representativa demokratiska organ

Idrottsrörelsens lokala föreningar utgör en stor och brokig skara. Vissa klubbar är små och närmast att betrakta som organiserade kompisgäng. Andra har bred aktivitet för över tusen medlemmar. Gemensamt för de allra flesta föreningar är emellertid att de har en styrelse bestående av 5–7 personer. Huruvida detta är många eller få är avhängigt klubbens totala medlemskår. I Rambölls studie bestod emellertid en idrottsförening av i genomsnitt 100 medlemmar. Av detta följer att 5–7 procent av en genomsnittlig idrottsförenings medlemmar även har ett styrelseuppdrag. Om hänsyn dessutom tas till arbetsgrupper, utskott, kommittéer med mera (vanligt i större föreningar) blir resultatet att ungefär tolv procent av en genomsnittlig förenings medlemmar även är representerade i dess demokratiska processer. Av enkätsvaren att döma deltog ungefär en lika stor andel av medlemmarna – i genomsnitt 9–15 procent – på klubbens senaste årsmöte. Översatt till konkreta siffror blev resultatet att antalet deltagare varierar med föreningens storlek (något fler deltagare ju större föreningen är), och att de deltagande på årsmötena sällan är färre än tio personer men inte heller fler än ett 50-tal.

Det är inte anmärkningsvärt att föreningarnas styrelser utgörs av en liten grupp personer. Det ligger i den representativa demokratins princip att medlemmarna på årsmöten utser en mindre skara representanter som ska leda verksamheten. Mer problematiskt ur ett föreningsdemokratiskt perspektiv är däremot att deltagandet på årsmöten är förhållandevis lågt, särskilt i stora föreningar. Årsmötet är varje förenings högsta beslutande organ och den främsta möjligheten för medlemmarna att kunna påverka verksamhetens utformning och inriktning.

Ett första resultat i föreningsstudien är följaktligen att en relativt liten andel av idrottsrörelsens medlemmar är representerade i sina föreningars formella demokratiska processer. För en majoritet av medlemmarna tycks därmed medlemskapet i en idrottsförening i första hand vara kopplat till själva idrottsutövandet. Styrelsen med tillhörande utskott liksom årsmöten är inte desto mindre en förutsättning för att verksamheten ska kunna bedrivas.

Kärntruppen i föreningarnas styrelser består av medelålders män med tidigare erfarenhet av styrelsearbete

Styrelserna i idrottsrörelsens lokala föreningar består till 63 procent av män och 37 procent av kvinnor. Den manliga dominansen är särskilt tydlig på ordförandeposten: 76 procent av ordförandena är män och 24 procent kvinnor. En granskning av ålder visar att tre av fyra ledamöter är minst 40 år. Ungas representation är låg, inte minst i jämförelse med sammansättningen av idrottsrörelsens totala medlemskår. Enligt aktuella siffror består idrottsrörelsen till 39 procent av personer som är högst 25 år. I de lokala styrelserna är endast sex procent under 25 år. Tre av fyra föreningar (76 procent) saknar helt representation av personer under 25 år.

Utmärkande för de lokala idrottsföreningarnas styrelser är även att ledamöterna ofta har högskoleutbildning samt erfarenhet av andra typer av styrelseuppdrag, exempelvis som förtroendevalda i andra idrottsföreningar/ideella organisationer eller som ledamöter i bolagsstyrelser.

Kunskap om demokratiska processer är främst förbehållen styrelseaktiva

I enkäten ombads ordförandena att bedöma sina egna respektive medlemmarnas kunskaper i demokratiska processer. En stor majoritet svarade att de själva hade god kunskap i både föreningsdemokratiska principer och den egna föreningens värdegrund. Detta indikerar att styrelseuppdrag i en idrottsförening kan ge demokratiska effekter. Men ordförandena bedömde samtidigt att medlemmarnas föreningsdemokratiska kunskaper var betydligt lägre. Den kunskap om demokratiska processer som följaktligen kan skapas i styrelsearbete överförs således inte med automatik till övriga medlemmar.

Ungas engagemang i styrelserna bidrar till positiva värden

Eftersom unga är svagt representerade i idrottsföreningars styrelser kompletterades föreningsstudien av kvalitativa fallstudier av idrotter med relativt hög andel unga i sina lokala föreningsstyrelser (skolidrott, basket och budo/kampsport). Resultatet visade att ungas deltagande i dessa idrotter var ett resultat av ett aktivt och medvetet strategiarbete i föreningarna. Vidare framkom att dessa föreningar uppvisade en större generell mångfald i sina styrelser samt att en högre andel medlemmar även var engagerade i arbetsgrupper och kommittéer. De ungas delaktighet bidrog dessutom till positiva värden både på förenings- och individnivå. Studien avslutades därför med en allmän rekommendation till landets idrottsföreningar att intensifiera arbetet med att engagera fler unga i förtroendeuppdrag. Genom ökad representation av unga i idrottsrörelsens demokratiska processer skapas ett mer värde för såväl den enskilde individen som föreningen. I förlängningen gynnar det även idrottsrörelsen i stort och det omgivande samhället.

Föreningen, laget och jaget

Vilka demokratiska effekter kan föreningsidrott tänkas ge?

I antologin *Föreningen, laget och jaget* breddas och fördjupas analysen av föreningsidrottens demokratiska effekter. Boken inleds med att Ørnulf Seippel, professor i sociologi vid Norges idrottshögskola, ställer den mest grundläggande frågan: Vilka är egentligen de demokratiska effekter som idrottsföreningar *kan tänkas ge*? Med hänvisning till den amerikanske statsvetaren Mark Warren identifierar han därefter tre möjliga dimensioner. För det första kan deltagande i idrottsföreningar stärka utövarna på individuell nivå, genom att verksamheten ger dem möjlighet att utveckla olika former av sociala kompetenser såsom ömsesidighet, tillit och respekt för andra. Detta är en ofta förekommande tanke i debatten om civilsamhällets demokratiska betydelse. Perspektivet kan spåras tillbaka till klassiska politiska tänkare som Alexis de Tocqueville (1805–1859) och har i modern tid blivit mest känt genom Robert D. Putnams teori om socialt kapital. Enligt detta synsätt är det viktiga ur ett demokratiperspektiv inte främst vad en förening ägnar sig åt – utan det faktum att människor gör saker tillsammans.

För det andra kan deltagande i föreningsidrott utveckla politiska färdigheter. Till denna dimension hör antagandet att föreningsliv är en skola i demokratiska processer genom att praktiskt lära ut färdigheter såsom att leda styrelsemöten,

ansvara för ekonomi och protokoll, fatta majoritetsbeslut och så vidare. I Seippels analys betonas däremot mer mjuka politiska värden, som att deltagande i idrottsföreningar även kan utveckla individers förmåga att kommunicera (presentera information, argumentera för sin sak) och företräda alternativa synsätt samt att föreningsliv skapar en känsla av gemenskap, vilka i förlängningen kan stärka individers förmåga ”att bidra till en välfungerande offentlighet”.

För det tredje kan frivilliga rörelser även utöva ett inflytande i det demokratiska systemet. Med detta perspektiv skiftas fokus på idrottsföreningars möjlighet att utveckla demokratiska ideal till deras roll som intresseföreträdare med möjlighet att påverka politiska beslutsfattare och offentliga institutioner.

Har föreningsidrott i praktiken dessa demokratiska effekter?

En följdfråga blir givetvis om föreningsidrott i praktiken ger dessa demokratiska effekter. Ett första svar på denna fråga gavs i CIF:s föreningsstudie. Ett av studiens huvudresultat var att styrelseuppdrag med mera kan ge kunskap i föreningsdemokratiska principer – men att denna kunskap främst tillförs den begränsade grupp medlemmar som aktivt deltar i klubbarnas demokratiska processer.

Inte heller Seippel anser att ovan beskrivna demokratiska effekter får tas för givna. Enligt hans bedömning är det främst på det individuella planet som idrottsföreningar kan ha positiva demokratiska effekter; genom att möjliggöra för människor att utveckla social kompetens och samhällsdygder såsom ömsesidighet, tillit och respekt för andra.

I antologins två följande kapitel görs konkreta försök att empiriskt mäta föreningsidrottens demokratiska effekter på individnivå. Det första bidraget är författat av Ali Abdelzadeh, Erik Lundberg och Erik Amnå, forskare verksamma vid Örebro universitet och Ersta Sköndal Högskola. I deras kapitel undersöks om deltagande i föreningsidrott främjar eller motverkar tillit och tolerans hos unga människor. Frågorna undersöks med hjälp av data från det longitudinella forskningsprogrammet *Du och samhället*, inrättat av forskningsenheten Youth & Society (YeS) vid Örebro universitet. I programmet undersöks politiskt och medborgerligt engagemang hos unga i åldrarna 13–30 år. Sedan 2010 har man följt drygt 2 000 skolungdomar från totalt 13 olika grund- och gymnasieskolor samt cirka 4 000 unga vuxna (20–26 år). De ungas grad av tillit har bedömts utifrån frågor som rör huruvida de anser att människor går att lita på, är rättvisa och inte

försöker utnyttja andra. Deras tolerans har på motsvarande sätt kartlagts genom frågor om invandring och svenskt mottagande av flyktingar.

Studien visar att ungdomar i allmänhet är både tillitsfulla och toleranta. Tilliten minskar dock något under ungdomsåren, medan toleransen däremot ökar. En särskild analys av de unga som tillhör idrottsrörelsen gav inga mätbara resultat avseende tolerans. Däremot uppvisade föreningsidrottande ungdomar ha något högre tillit än övriga unga. Forskarna fann det dock osäkert huruvida denna tillit var en effekt av deras föreningsengagemang eller om förhållandet istället var det motsatta, det vill säga att tillitsfulla ungdomar i större utsträckning än andra söker sig till idrottsrörelsen.

Susanne Wallman Lundåsen, statsvetare och verksam vid Mittuniversitetet och Ersta Sköndal högskola, studerar relationen mellan föreningsidrott och politiskt deltagande. Först undersöker hon om individer med bakgrund inom idrottsrörelsen är mer politiskt aktiva än andra medborgare, till exempel genom att de i större utsträckning kontakter politiker och offentliga tjänstemän, deltar i upprop med mera. Till grund för denna analys används de stora befolkningsundersökningar rörande det svenska civilsamhällets omfång och karaktär som under många år genomförts av forskare vid Ersta Sköndal högskola. Därefter undersöker Wallman Lundåsen huruvida idrottsföreningar skiljer sig åt från andra ideella organisationer med avseende på kontakter med beslutsfattare och offentliga myndigheter. Underlaget består här av en enkät riktad till ett slumpmässigt urval av ideella föreningar runtom i Sverige. Enkäten besvarades av 740 ideella föreningar, bland dem 82 idrottsföreningar.

På den första frågan upptäcktes ett visst samband som visar att personer som idrottat i unga år skulle vara något mer benägna än andra att engagera sig politiskt, till exempel genom att kontakta en tjänsteman eller politiker i en samhällsfråga. Enligt Wallman Lundåsen gav detta visst stöd för teorier som betonar demokratiska effekter av föreningsaktivitet under uppväxtåren.

Den följande föreningsstudien visade att ideella föreningar generellt sett ofta försöker påverka politiska beslutsfattare. Idrottsföreningar avvek emellertid från övriga föreningar genom att oftare kontakta kommunala tjänstemän men sällan söka kontakt med rikspolitiker. Vidare framkom att idrottsföreningar ansåg att deras kontakter med kommunala tjänstemän i något större utsträckning leder till önskat resultat jämfört med övriga typer av organisationer. Däremot ansåg de inte att deras kontakter med kommunala politiker var lika framgångsrika.

Om medlemmarnas svaga engagemang i föreningsdemokratiska frågor

I CIF:s föreningsstudie framkom att förhållandevis få medlemmar är formellt representerade i klubbarnas styrelser, kommittéer med mera, samt att en låg andel – särskilt i större föreningar – deltar på årsmöten. Även i antologin är medlemmarnas begränsade föreningsdemokratiska engagemang ett återkommande tema.

Diskussionen inleds av Christer Pallin, chefsjurist på Riksidrottsförbundet med lång erfarenhet av att hantera föreningsdemokratiska frågor inom idrottsrörelsen. Pallin tar sin utgångspunkt i ett historiskt perspektiv. Han påminner om att idrottsrörelsen redan vid sin tillblivelse under 1800-talet knöt an till svensk folkrörelsetradition. De personer som anslöt sig till idrottsrörelsen fostrades därmed tidigt in i den föreningsdemokratiska principen om ”en medlem – en röst”. Dessutom fick nya medlemmar successivt lära sig, och så småningom ta över ledningen och skötseln av föreningarna. På så sätt blev ett medlemskap i en idrottsförening även en skola i föreningsdemokratiska processer.

I dag är bilden annorlunda. Enligt Pallin har både kunskapen i och engagemanget för föreningsdemokratiska frågor minskat drastiskt under senare decennier. Detta har i sin tur aktualiserat ett antal demokratiska utmaningar. Pallin pekar bland annat på att föreningsformen kan missbrukas av personer som vill komma åt föreningsbidrag och anläggningstider samt att lågt deltagande vid årsmöten skapar möjlighet för minoriteter att fatta beslut i majoritetens namn. Han tillägger att denna negativa trend endast kan brytas genom en satsning på demokrati- och föreningskunskap inom idrottsrörelsen.

Alla antologiförfattare delar inte Pallins problembeskrivning. Magnus Forslund, företagsekonom och sport management-forskare vid Linnéuniversitetet medverkar med ett bidrag baserat på hans egna erfarenheter som idrottsledare i klubben Sandsbro AIK. Enligt Forslund innebär formellt välfungerande demokratiska procedurer inte med automatik att medlemmarna ges ett reellt medbestämmande. Många faktorer – inte minst tidsbrist – kan bidra till att de styrande i föreningen utvecklar strategier för att genomdriva beslut utan alltför mycket diskussion eller påverkan från övriga medlemmar. Forslund menar att detta kan resultera i en sorts ”demokratisk teater”:

I föreställningen framställs medlemmar kunna påverka verksamheten, i och med att de röstar vid beslut. I praktiken är ärendena redan avgjorda,

eller saknar effekt på själva verksamheten. Ofta finns exempelvis inga alternativ att ta ställning till. Det gäller både kandidater till styrelsen och ekonomiska förslag. Om information presenteras på ett ogenomträngligt sätt omöjliggör det djupare diskussioner och alternativa förslag. Teatern måste spelas upp lite då och då för att säkerställa att medlemmarna behåller sin tro på att de har ett inflytande över verksamheten.

Ett ytterligare perspektiv på frågan om medlemmars engagemang i demokrati-frågor ges i antologin av Jonny Hjelm, Sofia Isberg och Maria Rönnlund, samtliga verksamma vid Umeå universitet. I deras bidrag diskuteras föreningsdemokrati i praktiken utifrån intervjuer med omkring 60 idrottsutövare, föräldrar och ledare i tre föreningar i idrotterna fotboll och innebandy. Dessa forskare delar Pallins bedömning att idrottsföreningars medlemmar ofta har begränsad kunskap om styrelsens aktiviteter och dessutom sällan deltar på årsmöten och andra formella sammankomster. Men de anser inte att detta ska tolkas som att medlemmarna har ett svagt föreningsengagemang. Poängen är nämligen att många föreningar är uppdelade i mindre lag eller sektioner, vilka närmast är att betrakta som ”isolerade öar”. I dessa lag finns ofta ett stort engagemang hos både ledare och föräldrar för de frågor som rör just den egna träningsgruppen – men sällan ett lika stort intresse för eller kunskap om frågor som rör föreningen som helhet. Medlemmarnas begränsade deltagande på årsmöten behöver därför inte vara ett uttryck för svagt medlemsengagemang – det kan lika gärna vara resultatet av att många medlemmars hjärtefrågor hanteras på andra nivåer i föreningen.

Forskarna tillägger visserligen att denna organisatoriska distans mellan styrelse och lag är problematisk. I förlängningen kan det leda till bristande insikt hos medlemmarna om vad det innebär att utgöra en ideell förening. Men den visar samtidigt faran i att enbart mäta medlemsengagemang i hur många som deltar i föreningarnas formella demokratiska procedurer.

Detta visar på det förhastade i att se en låg närvaro på årsmöten och andra formella sammankomster som ett uttryck för att medlemmarna inte bryr sig om föreningen. Det kan även vara ett uttryck för motsatsen; många aktiva, intresserade medlemmar som noga följer verksamheten, finner att den håller acceptabel kvalitet och därför väljer att inte närvara och använda sina påverkansmöjligheter. Inget i vår studie indikerar att det bland medlemmarna i de tre idrottsföreningarna skulle finnas en utbredd känsla av maktlöshet.

Föreningsdemokrati och hotet från marknaden

Ett återkommande tema i antologin är att medlemmarnas minskade föreningsdemokratiska engagemang åtminstone delvis kan förklaras med de kommersialiserings- och professionaliseringstrender som gjort sig gällande i svensk idrott under senare decennier. Som exempel menar Ørnulf Seippel att den traditionella skandinaviska idrottens karaktär av frivillig rörelse utmanas i takt med att kraven på kompetens, utbildning och professionalism i föreningarna höjs. Christer Pallin tillägger att många medlemmar i dag närmast agerar som en sorts konsument av den idrottsverksamhet som föreningarna bedriver och därmed överlåter ”till några få att sköta och bestämma”. Ibland utgör den senare gruppen dessutom en sorts ”managementelit” som får sin utkomst i att sköta och driva en förening.

CIF har i flera tidigare uppföljningar av statens idrottsstöd diskuterat idrottsrörelsens successiva närmande till marknadssektorn. Ett exempel är rapporten *Idrottens pris – om idrottens kostnader och medlemskapets betydelse* (2015), som presenterade nya studier om hur föreningar och föräldrar till idrottande barn förhåller sig till de kommersialiseringstrender som kunnat skönjas inom barn- och ungdomsidrotten under senare år. Studierna visade att både föreningsrepresentanter och idrottsföräldrar uppfattar det rådande marknadstrycket som en sorts oundviklig samhällsprocess och ett uttryck för tidsandan. I analysen av föreningarna tillades att utvecklingen både utmanar och förtunnar relationen mellan en förening och dess medlemmar ”såtillvida att föreningens verksamhet får karaktären av en tjänst eller en vara som köps utan motkrav på varken medlemskap eller ideellt engagemang”. I årets antologi tillägger Christer Pallin att kommersialiseringen i förlängningen riskerar att underminera idrottsrörelsens karaktär av ideell och föreningsdemokratiskt uppbyggd folkrörelse:

Medlemmarnas bristande engagemang och delaktighet i beslutsfattandet är i sig problematiskt från ett medlemsdemokratiskt synsätt. Men kanske leder utvecklingen i förlängningen även till ett associationsrättsligt ifrågasättande av den samverkansform vi valt. Vad blir en ideell förening när medlemmarna passiviseras till konsument, och där föreningsledningen agerar som säljare av ett idrottsutbud och snarare ser sig som ägare av organisationen än som demokratiskt valda medlemsföreträdare?

Enligt Magnus Forslund är det emellertid fel att måla upp en alltför stark konflikt mellan föreningslogik och företagslogik. Han menar att idrottsrörelsen till att börja

med knappast kan leva upp till idealet om en fullständigt fungerande föreningsdemokrati. Dessutom har landets idrottsföreningar mycket att lära från företagsvärlden – framför allt i frågor kopplade till organisation och ledarskap. I stället för att fokusera på skillnaderna mellan föreningar och företag bör diskussionen handla om hur föreningar i praktiken kan skapa balans mellan sina intressen och sina förutsättningar. I en sådan diskussion kan företagsekonomiska lärdomar bidra till att utveckla en modern ledningsmodell, där sådant som intressentbalansering, transparens, öppen innovation och samproduktion blir självklara inslag:

När vi talar om att få in personer med erfarenheter från företag till en organisation handlar det inte om att tjäna pengar. De är viktiga eftersom de antas ha kunskaper om hur man strukturerar och leder en verksamhet för att möjliggöra större måluppfyllelse. Det handlar om att kunna hålla möten, systematisera sponsringsarbetet, analysera kostnader, bedriva utvecklingsarbete och samverka med intressenter. Det handlar också om hur man når uppsatta mål, oavsett vilka dessa är. Kanske skulle vi benämna det organisationsledningskunskap, då den är tillämpbar på alla organisationer.

När den demokratiska kedjan brister

I antologins avslutande bidrag diskuterar Karin Redelius, professor i pedagogik vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm, i vilken mån demokratiskt fattade beslut på central nivå inom idrottsrörelsen får genomslag i praktiken på lokal föreningsnivå. Resonemanget tar sin utgångspunkt i en av barn- och ungdomsidrottens mest omdebatterade ämnen: frågan om elitsatsningar i unga år.

Redelius inleder med påpekandet att idrottsrörelsen sedan länge har en policy om hur den goda barn- och ungdomsidrotten bör bedrivas – idéprogrammet *Idrotten vill* – antaget av en enhällig stämma på Riksidrottsmötet i Umeå 1995. Sedan 2009 har idrottsrörelsen dessutom gjort ett tillägg i *Idrotten vill* med innebörden att all idrott för barn upp till 18 år ska bedrivas ur ett barnrättsperspektiv, det vill säga följa FN:s konvention om barnets rättigheter ("barnkonventionen"). Det är alltså fastslaget att föreningar inom Riksidrottsförbundet ska bedriva en idrottsverksamhet för unga som är lekfull, allsidig och där barnets bästa ska vara normgivande.

Följdfrågan är givetvis om idrottsrörelsen i praktiken lever efter de principer som formulerats i *Idrotten vill*. Här pekar Redelius på flera demokratiska utmaningar. Den första är att kunskapen om policyn alltså är begränsad. Som belysande

exempel har en studie av cirka 160 tränare från ett 30-tal idrotter visat, att drygt hälften inte sade sig känna till *Idrotten vill* och att endast ett fåtal, drygt fem procent, uppgav sig ha läst texten. En stor majoritet av tränarna kände inte heller till att idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet numera ska utgå från barnkonventionen eller vilka konsekvenser detta innebär.

En andra utmaning är att det finns ledare inom barn- och ungdomsidrotten som inte delar de synsätt eller riktlinjer som formulerats i *Idrotten vill*. Enligt Redelius går det en skiljelinje i idrottsrörelsens ledarkår mellan de som förordar respektive motsätter sig en tidig fokusering på resultat och tävlingsprestationer samt systemet att vissa barn väljs ut till särskilda elitgrupper vilka förväntas träna intensivt och med målet att utvecklas till elitidrottare. Ny forskning visar dessutom att det senare är vanligt förekommande.

I en nyligen genomförd studie svarar drygt en tredjedel av tillfrågade tränare att det förekommer att de barn som anses bäst väljs ut till speciella lag eller grupper. Där framkommer också att de anvisningar i *Idrotten vill* som verkar svårast att få gehör för, är de som gör gällande att idrott för barn bör vara lekfull och ta hänsyn till deras utveckling liksom att prestationskrav och resultat ska tonas ner.

Enligt Redelius är det ett demokratiskt dilemma när föreningar och enskilda tränare väljer att inte följa riktlinjerna i *Idrotten vill*. Å ena sidan skadas idrottsrörelsens trovärdighet om idrottsrörelsen utlovar en verksamhet som inte överensstämmer med den som bedrivs i praktiken. Å andra sidan riskerar hårdare styrning och kontroll att underminera det ideella engagemang som bär upp idrottsverksamheten.

Häri ligger det demokratiska dilemman: en verksamhetsidé med tillhörande anvisningar har beslutats på central nivå, men på den lokala nivån finns tränarna vars meningar går isär. En del gör allt de kan för att leva upp till anvisningarna, andra har ingen lust alls att realisera de demokratiskt tagna besluten. Att rörelsen är delad är i förlängningen säkert också till nackdel för viljan till engagemang, likaså för föreningsandan om tränare inom en och samma förening har helt skilda uppfattningar om barnverksamhetens utformning.

Bidrar idrottsrörelsen till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen?

Om svårigheten att mäta demokratisk fostran och delaktighet

Regeringens fördjupningsuppdrag till CIF var att analysera i vilken utsträckning som idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen. En sådan analys kan aldrig göras utan ett viktigt förbehåll: demokrati är ett mångtydigt begrepp som kan mätas och analyseras på olika sätt. Vår analys har – i enlighet med regeringens direktiv – haft sin tyngdpunkt på föreningsdemokratiska processer och medlemmars representation i styrelser, på årsmöten och så vidare. I ett bredare perspektiv kan dock demokratisk fostran och delaktighet skapas på många nivåer inom idrottsrörelsen. Medlemmarnas möjlighet till påverkan sker inte bara på årsmöten och i styrelserum – det kan även ske i utformningen av den egna träningsgruppens aktiviteter, i mötet med tränare/ledare och genom utbildningsinsatser.

Vilka deltar – och skapar medlemskapet kunskap för demokrati?

I regeringens fördjupningsuppdrag till CIF ingick att analysera i vilken utsträckning som idrottsföreningarnas medlemmar, inte minst unga, deltar i föreningarnas demokratiska processer och i vilken utsträckning som medlemskapet ger kunskap och förståelse för demokratiska processer även i samhället i stort. Analysen skulle även omfatta vad som kännetecknar, särskilt utifrån ålder, kön och socioekonomi, de medlemmar som aktivt deltar i föreningslivets demokratiska organ.

CIF:s fördjupade analys visar både på möjligheter och begränsningar. Å ena sidan indikerar vår omfattande enkätstudie till landets idrottsföreningar att idrottsrörelsen kan bidra till demokratisk fostran. Åtminstone menar de ordföranden som besvarat enkäten att styrelseuppdraget gett dem höga kunskaper om både föreningsdemokratiska principer och den egna föreningens stadgar och värdegrund. Å andra sidan anser ordförandena att medlemmarnas motsvarande kunskaper är betydligt lägre. Detta indikerar att den kunskap i föreningsdemokrati som kan skapas i styrelsearbete inte med automatik tillförs övriga medlemmar. Annorlunda uttryckt är idrottsrörelsens potential som demokratiskola starkt kopplad till hur många och vilka som väljer att engagera sig i den egna föreningens demokratiska processer.

Föreningsstudien visade även att idrottsföreningarnas styrelser till 63 procent består av män och 37 procent av kvinnor. Tre av fyra ledamöter är 40 år eller äldre.

Endast sex procent av ledamöterna är under 25 år. Tre av fyra föreningar saknar helt representation av personer under 25 års ålder. Vidare framgick att ledamöterna ofta har högskoleutbildning samt erfarenhet av andra typer av styrelseuppdrag. Av detta följer att styrelsesammansättningen varken speglar den egna medlemskåren eller samhället i stort utifrån ålder, kön, utbildningsnivå och så vidare.

Beslutsfattandets olika nivåer

I uppdraget ingick även att analysera beslutsfattandets olika nivåer inom idrottsrörelsen. Centrala frågeställningar i detta sammanhang var: 1) på vilka nivåer fattas olika typer av beslut och 2) i vilken utsträckning får beslut fattade på högre organisatorisk nivå genomslag i den faktiskt bedrivna verksamheten.

Dessa frågor är centrala i CIF:s antologi. I ett av bidragen analyseras beslutsfattandets skilda nivåer inom ramen för lokala föreningar. Resultatet visar att framför allt större idrottsföreningar ofta är uppdelade i lag eller sektioner, vilka närmast är att betrakta som "isolerade öar". I dessa lag kan det finnas ett stort engagemang för träningsgruppens egna frågor – men ett mindre intresse för eller okunskap om frågor som rör föreningen som helhet. Den organisatoriska distans som därmed skapas mellan laget/truppen och central styrelsenivå är problematisk ur ett demokratiskt perspektiv. I förlängningen kan det leda till bristande insikt hos medlemmarna om vad det innebär att utgöra en ideell förening. Men det kastar samtidigt nytt ljus på diskussionen om svagt medlemsengagemang i idrottsföreningar. Kanske kan låg närvaro på årsmöten förklaras av att medlemmar koncentrerar sitt engagemang och sina påverkansmöjligheter till det egna laget eller träningsgruppen?

I antologins avslutande bidrag analyseras relationen mellan centralt fattade beslut i Riksidrottsförbundet (RF-stämman) och deras faktiska genomslag på lokal föreningsnivå. Redogörelsen tar sin utgångspunkt i idrottsrörelsens idéprogram *Idrotten vill* och frågan om elitsatsningar inom barn- och ungdomsidrotten.

Redogörelsen utmynnar i två demokratiska utmaningar. Den första handlar om kunskapsspridning. Många ledare saknar kunskap om att idrottsrörelsens idéprogram och barn- och ungdomsverksamheten numera ska utgå från barnkonventionen.

Den andra utmaningen handlar om förhållningssätt. Det finns föreningar och tränare som varken delar eller har lust att realisera det idéprogram som idrottsrörelsen gemensamt beslutat om. Detta skapar ett dilemma. Å ena sidan skadas

idrottsrörelsens trovärdighet om idrottsrörelsen inte eftersträvar att leva upp till sin egen verksamhetsidé. Å andra sidan riskerar hårdare styrning och kontroll av klubbar och ledare att underminera det ideella engagemang som bär upp idrottsverksamheten.

Goda exempel på demokratiska processer inom idrotten

Slutligen hade CIF i uppdrag av regeringen att peka på goda exempel, där de demokratiska processerna inom idrottsrörelsen är särskilt väl fungerande och inkluderande.

Inom ramen för CIF:s föreningsstudie gjordes fallstudier av tre idrotter vilka varit framgångsrika i att involvera unga i sina styrelser: skolidrott, basket och budo/kampsport. Resultatet visade att föreningar genom aktivt och medvetet arbete kan öka andelen unga i sina beslutsfattande organ. Ungas delaktighet bidrar också till positiva värden både på förenings- och individnivå. En allmän rekommendation till landets idrottsföreningar är därför att intensifiera arbetet med att engagera fler unga i förtroendeuppdrag. Genom ökad representation av unga i idrottsrörelsens demokratiska processer skapas ett mervärde för såväl den enskilde individen som föreningen. I förlängningen gynnar det även idrottsrörelsen i stort liksom det omgivande samhället.

3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten

Inledning

I Centrum för idrottsforskning (CIF) uppdrag ingår en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten utifrån ett så kallat indikatorsystem. Indikatorer är statistiska mått vilka påvisar eller indikerar tillstånd eller förändringsprocesser inom större system. Syftet med indikatorer är följaktligen att bedöma utvecklingen inom ett område genom kontinuerlig uppföljning av en begränsad uppsättning data.

Indikatorer är förhållandevis enkla analysinstrument. Styrkan ligger i deras förmåga att förenkla och identifiera utvecklingsprocesser och därmed skapa förståelse för en ofta komplex verklighet. Samtidigt får de inte förväxlas med forskningsresultat. Indikatorer avser främst att spegla i vilken riktning ett område utvecklas – men de kan sällan användas för att förklara varför en viss förändring sker. För mer kvalitativt inriktade frågeställningar och analyser blir därmed kompletterande forskning nödvändigt. Av detta följer att indikatorer med fördel kan användas som ett första led i en större uppföljningsprocess. De är – och ska vara – enkla och lättillgängliga data vilka skapar en första överblick över ett område och påvisar eventuella utvecklingstendenser. Därefter kan uppföljningen kompletteras med fördjupad analys eller forskning inom de aspekter där indikatorerna belyst ett behov av ytterligare kunskapsinsamling.

Indikatorsystemets syfte: att följa upp föreningsidrotten

Det övergripande syftet med CIF:s indikatorsystem är att följa upp statens stöd till idrotten med utgångspunkt i regeringens förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 2009:1589). Av förordningen framgår att statsbidrag endast får beviljas 1) organisationer som är anslutna till Riksidrottsförbundet (RF), 2) Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) samt 3) huvudmän för utbildning vid riksrekryterande idrottsgymnasier. Bidraget är alltså – med undantag för riksidrottsgymnasierna – öronmärkt för frivilligt organiserad föreningsidrott. Detta gäller även vårt indikatorsystem. Idrott kan visserligen bedrivas på många sätt och

i många skilda organisatoriska former. I begreppet ryms alltifrån traditionell träning i idrottsklubbar och motionsaktiviteter på kommersiella gym till friluftsliv och skolämnet Idrott och hälsa. I CIF:s indikatorsystem är det emellertid endast den så kallade folkrörelseidrotten som ska följas upp.

I frågan om vad staten vill uppnå med sitt stöd, stadgas i förordningen att statsbidraget ska främja verksamhet som:

- bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott,
- bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bland annat genom att öka barns och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande,
- gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion,
- bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främjar en god hälsa hos alla människor,
- syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet,
- främjar integration och god etik,
- aktivt motverkar dopning inom idrotten,
- stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Det indikatorsystem som redovisas nedan har följaktligen utgångspunkt i statsbidragets avgränsningar och preciseringar. Först har förordningens bestämmelser och syftesparagrafer delats in i fem så kallade målområden. För vart och ett av dessa målområden har därefter indikatorer utformats. Målområdena är:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Om indikatorsystemets allmänna principer och underlag

Vid utformningen av ett indikatorsystem finns olika krav att beakta. Vissa krav handlar om vetenskaplig kvalitetssäkring. Sådana metodfrågor diskuteras nedan i avsnittet *Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet*. Andra hänsynstaganden handlar om att skapa smidighet och tillämpbarhet i uppföljningssystemet. Som exempel bör indikatorerna vara förhållandevis enkla att ta fram, företrädesvis via offentlig statistik eller andra, större databaser. Vidare bör indikatorer vara begripliga och entydiga att tolka. Även för en relativt oinitierad bedömare ska det vara tydligt vad indikatorn avser att mäta och hur resultatet ska bedömas. Slutligen återstår politiskt orienterade hänsynstaganden, såsom att indikatorerna bör belysa förhållanden som uppfattas som viktiga för medborgarnas välfärd och dessutom politiskt möjliga att förändra.

Underlaget till vårt indikatorsystem baseras på många och olika källor. Merparten av informationen har inhämtats via Riksidrottsförbundet, såsom uppgifter om specialidrottsförbundens medlemsbestånd, styrelsesammansättning och ekonomi. För aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har den så kallade LOK-stödsstatistiken använts. Information om ledaruppdrag, kostnader för idrottsutrustning med mera har inhämtats via Riksidrottsförbundets årliga enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott* (tidigare benämnd *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*).

Vid sidan av Riksidrottsförbundet har SISU Idrottsutbildarna tillhandahållit information om genomförda studieinsatser inom idrottsrörelsen, medan Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) har bidragit med uppgifter på elitidrottsområdet för de idrotter som ingår i det olympiska programmet.

Offentlig statistik har inhämtats genom Statistiska centralbyråns (SCB) årliga undersökningar av levnadsförhållanden i Sverige (ULF och Barn-ULF) och Folkhälsomyndigheten (*Nationella folkhälsoenkäten*).

Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet

Att utveckla nya databaser inom ett politikområde är ofta både kostsamt och tidskrävande. Många indikatorsystem utvecklas därför ur befintlig statistik. Strategin kan enklast beskrivas som en sorts jämkning mellan de frågor som man önskar få besvarade i uppföljningssystemet och den statistik eller information som står till buds via myndigheter och andra organisationers regelbundna informationsinsamling. En sådan process väcker många och viktiga metodfrågor. En första fråga

är givetvis om de indikatorer som konstrueras har förmåga att mäta det som faktiskt avses (så kallade validitetskrav). Om målet exempelvis är att mäta den samlade svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft räcker det inte att enbart samla in information om svenska resultat i olympiska spel. En andra fråga handlar om kvaliteten på den information som indikatorerna bygger på. Har kunskapen insamlats i enlighet med vetenskapliga principer? Finns det brister eller begränsningar i informationen? Kort sagt: Hur tillförlitliga är egentligen de svar som indikatorerna bygger på?

En ytterligare komplikation är att många myndigheter och forskargrupper visserligen kan vara intresserade av en gemensam frågeställning, men att de samtidigt använder så olika urvalsmetoder och mättekniker att det blir svårt att jämföra resultatet av deras arbete. Ett exempel på denna problematik är *Eurobarometern*, det vill säga EU:s stora och återkommande studie om levnadsförhållandena i Europa. Målsättningen med *Eurobarometern* är att möjliggöra nationella jämförelser mellan EU:s medlemsländer. Även om ambitionen är att varje land ska samla in information på ett likartat sätt och utifrån ett gemensamt frågebatteri har insamlingsmetoderna i praktiken uppvisat stora variationer, vilket följaktligen begränsat möjligheten att jämföra de olika länderna med varandra.

Ett snarlikt problem uppstår när begrepp definieras eller hanteras på olika sätt. Det finns bland annat flera studier i Sverige som följer upp medborgarnas fysiska aktivitet. Dessa undersökningar uppvisar dock stor variation i hur man mäter människors aktivitetsnivåer och vad man bedömer som ”hög” respektive ”låg” grad av fysisk aktivitet. I förlängningen skapar detta både osäkerhet om vad vi egentligen vet om medborgarnas aktivitetsvanor och hur det nationella folkhälsoarbetet kan stärkas.

De allra flesta vetenskapliga studier är en kompromiss mellan det önskvärda och det möjliga. Detta gäller inte minst stora befolkningsstudier. Av praktiska skäl bygger denna typ av undersökningar ofta på så kallade enkätdata, det vill säga att information inhämtats hos större befolkningsgrupper genom företrädesvis enkäter eller intervjuer. I sådana kvantitativt inriktade undersökningar är principen enkel: ju fler i undersökningspopulationen som besvarar forskarnas frågor, desto större sannolikhet att svaren är tillförlitliga. Samtidigt ökar kostnaderna snabbt i takt med frågeformulärens längd och antalet tillfrågade. I praktiken bygger därför många enkätstudier på ett begränsat antal frågeställningar och ett mindre urval av den

grupp man avser att undersöka. Detta är givetvis viktigt att beakta när man ska bedöma studiernas resultat.

Ett ytterligare metodproblem vid enkäter är att de tillfrågade inte alltid ger helt sanningsenliga svar. Forskning har exempelvis visat att det finns en generell tendens hos respondenter att svara positivt och att det krävs starkare motiv för att svara negativt. Denna tendens att föredra positiva svar är särskilt tydlig hos barn.³ När frågorna rör socialt önskvärda beteenden – såsom i vilken utsträckning man har en fysiskt aktiv och hälsosam livsstil – tillkommer risken att de tillfrågades svar påverkas av samhällets förväntningar.

Slutligen återstår problemet att många människor av olika skäl väljer att inte besvara forskares frågor och enkäter. Om svarsbenägenheten varierar mellan olika svarsgrupper (exempelvis att kvinnor svarar i mindre utsträckning än män) uppstår risken att datamaterialet blir skevt. Om antalet svarande dessutom blir alltför litet uppstår risken att de svarande inte speglar sina svarsgrupper på ett korrekt sätt. I bedömningen av olika statistiska undersökningar är det därför viktigt att alltid beakta faktorer som antalet tillfrågade i studien, den reella svarsfrekvensen samt huruvida forskarna bedömt studiens representativitet genom en så kallad bortfallsanalys.

Förändringar i indikatorsystemets källor

Sedan 2013 års rapport har delar av underlaget för CIF:s indikatorsystem förändrats. En första förändring är att Riksidrottsförbundet infört det elektroniska verksamhetssystemet IdrottOnline som källa för information om medlemsförbundens storlek och sammansättning. Nyordningen innebär att alla uppgifter om idrottsrörelsens medlemmar numera inhämtas direkt från de lokala föreningarna och inte längre utifrån mer eller mindre kvalificerade bedömningar av respektive specialidrottsförbund. Nackdelen är samtidigt att IdrottOnline ännu inte används av samtliga lokala idrottsföreningar.

En andra förändring är att Riksidrottsförbundet reviderat sin årliga enkätstudie *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor* och också ändrat dess titel till *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Revideringen har omfattat alltifrån nya eller omformulerade frågor till utökade åldersspann och nya urvalsprinciper.

---

³ Adamo m.fl. (2009).

Förändringar i statistiska undersökningar och andra stora informationssystem är alltid på gott och ont. Om ambitionen är att följa utvecklingen i ett område över tid, är det givetvis en fördel om informationsunderlaget är konstant. Detta talar för att revideringar i största möjliga mån bör undvikas. Mot detta står möjligheten att använda revideringar och reformer för att öka träffsäkerheten i de frågor som ska besvaras. Centrum för idrottsforskning gör här bedömningen att de förändringar som genomförts i Riksidrottsförbundets informationsinhämtning kan motiveras av kvalitetsskäl.

Att indikatorsystemet baseras på information från idrottsrörelsen och myndigheter innebär att statistiken ibland påverkas av faktorer utanför CIF:s kontroll. Detta har varit särskilt tydligt i 2015 års uppföljning, såtillvida att tre indikatorer inte kunnat följas upp. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har meddelat att man på grund av pensionsavgångar och andra åtaganden inte haft möjlighet att samla in information om idrottsskador för 2014. Det är i dagsläget oklart om myndigheten framöver kommer att återuppta arbetet att kartlägga idrottsskador. I avvaktan på besked väljer vi att detta år redovisa 203 års uppgifter. Vidare har SCB reviderat rutiner för sina årliga levnadsvaneundersökningar, med följd att man inte längre samlar underlag för två av CIF:s indikatorer rörande ungas deltagande i olika idrotter och tillgång till anläggningar (indikatorerna 3.2 och 3.3). Dessa faktorer utgår därmed detta år. Vår bedömning är emellertid att detta inte påverkar vår möjlighet att följa upp svensk barn- och ungdomsidrott i sin helhet, eftersom en stor del av indikatorsystemet berör just ungas idrottande. Vår ambition är dock att snarast finna ny statistik som kan ersätta underlaget för indikatorerna 3.2 och 3.3.

Ännu en förändring i årets indikatorsystem är att vi utvecklat redovisningen av indikator 3.4 rörande kvinnor och män på ledande positioner i svensk idrott. Tidigare har redovisningen endast rört den köns- och åldersmässiga sammansättningen i specialidrottsförbundens styrelser. Med början detta år redovisas även huruvida förbundens ordförande respektive generalsekreterare är en kvinna eller man samt svenska idrottsledares representation i internationella idrottsorganisationer.

Det ska tilläggas att delar av CIF:s indikatorsystem knyter an till årets fördjupningsuppdrag om hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen. Det gäller bland annat indikator 3.4 rörande andelen kvinnor och män på ledande positioner i idrottsrörelsens förbundsstyrelser. Här har vi valt att komplettera statistikredovisningen med data insamlade inom ramen för årets

fördjupningsstudie. I detta arbete har Centrum för idrottsforskning haft värdefullt bistånd av professor Susanna Hedenborg.

Slutligen kan tilläggas att vi med början i år avslutar redovisningen av varje målområde med en kort sammanfattning om empiriska tendenser.

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområdet behandlar idrottens ställning som frivilligt organiserad folkrörelse, dess självständighet i förhållande till stat respektive marknad, det ideella ledarskapets omfattning och betydelse med mera.

Målområde 1 innehåller sammanlagt sex indikatorer. De första fyra avser idrottens karaktär av ideell rörelse (folkrörelse) mätt i föreningsmedlemskap, aktiviteter inom barn- och ungdomsidrotten samt ideellt engagemang. De följande två speglar föreningsidrottens existensvillkor i relation till stat och marknad, mätt utifrån specialidrottsförbundens totala omsättning och det offentliga bidragets andel därav.

Indikator 1.1 Medlemmar i idrottsrörelsen

Precisering: Idrottsrörelsens totalpopulation fördelat på kön och ålder (6–80 år)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Statistik från specialidrottsförbunden samt enkätstudien Svenska folkets relation till motion och idrott (tidigare Svenska folkets tävlings- och motionsvanor)

Tabell 3.1.1. Riksidrottsförbundets medlemmar år 2014 (6–80 år)*

Årtal	Alla medlemmar	Andel av urvalsgruppen (%)	Samtliga i urvalsgruppen
2014	3 185 000	37	8 591 000
2013	2 799 000	33	8 495 000
2012	3 214 000	42	7 600 000

* Uppgifterna för 2012 rör medlemmar i åldern 7–70 år

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

Tabell 3.1.1 redovisar den organiserade idrottens medlemskår åren 2012–2014. Uppgifterna är skattade och hämtade från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott* (tidigare *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*).

Uppgifterna indikerar att nästan 3,2 miljoner personer – mer än var tredje svensk medborgare i åldern 6–80 – är medlem i en idrottsförening. En jämförelse över tid

visar även stora variationer i medlemsantalet såtillvida att idrottsrörelsen under 2013 upplevde en kraftig nedgång. Denna nedgång måste dock främst betraktas som en konsekvens av att Riksidrottsförbundet låtit revidera sin enkätstudie. Även små justeringar i frågeställningar och urvalsprocesser kan ibland ge upphov till stora förändringar i enkäters resultat. I just detta fall handlar det både om att själva frågeställningen om medlemskap omformulerats och att SCB förändrat sitt system för att räkna upp svaren, så att de speglar hela befolkningen. Också åldersspannet har som tidigare nämnts förändrats, från 7–70 år till 6–80 år.

Uppgifterna i tabell 3.1.1 visar att idrottsrörelsen utgör en av Sveriges största folk-rörelser. De nyss genomförda förändringarna i Riksidrottsförbundets enkätstudie samt de stora variationerna i senare års uppgifter innebär dock att statistiken bör hanteras med viss försiktighet.

Som jämförelsemått kan nämnas att EU-kommissionens studier av EU-medborgares åsikter, *Eurobarometern*, redovisar lägre siffror rörande svenska folkets medlemskap i idrottsföreningar. Enligt dessa uppgifter var 22 procent av alla svenskar (i åldern 15 år och uppåt) medlemmar i en idrottsförening år 2013. Detta är betydligt högre än det europeiska genomsnittet (tolv procent) men samtidigt lägre än vad Riksidrottsförbundets enkät indikerar (37 procent).

Tabell 3.1.2. Kvinnor och män i idrottsrörelsen år 2014, 6–80 år (%)

	Kvinnor	Män
Samtliga medlemmar	46	54

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

En granskning av den könsmissiga sammansättningen (tabell 3.1.2) indikerar att männen utgör en majoritet bland samtliga medlemmar: kvinnorna utgör 46 procent och männen 54 procent (för 2013 var siffrorna 42 procent kvinnor och 58 procent män). Om begreppet *jämställd* definieras som att det under-representerade könet i en verksamhet ska uppgå till minst 40 procent, uppfyller idrottsrörelsen väl detta kriterium.

Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott* ger även möjlighet att studera idrottsrörelsens medlemskår ur ett generationsperspektiv. I tabell 3.1.3 har en åldersgruppering gjorts bestående av fyra kategorier: barn (6–12 år), ungdomar (13–25 år), unga vuxna (26–40 år) samt äldre vuxna (41–80 år).

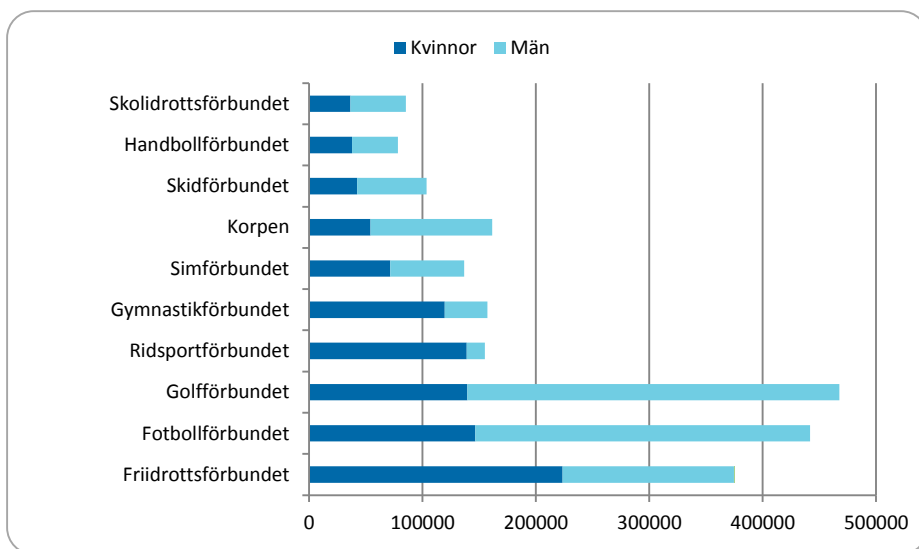
Tabell 3.1.3. Idrottsrörelsens åldersmässiga sammansättning år 2014, uttryckt som andel av samtliga i ålderskategorin (%)

Ålder	Medlemmar
6–12 år	76
13–25 år	43
26–40 år	33
41–80 år	30

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

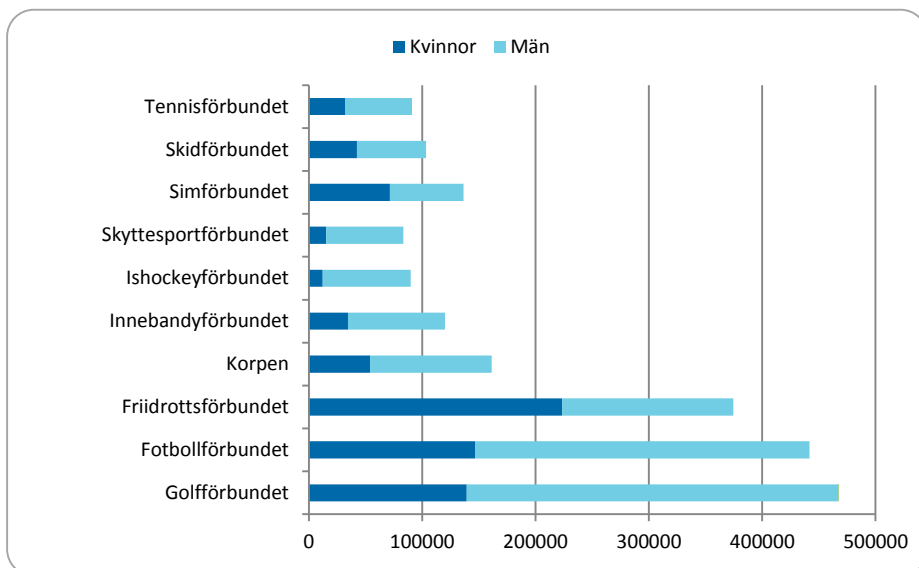
Tabellen visar att idrottsrörelsen engagerar personer i alla åldersgrupper. Samtidigt framkommer tydliga åldersrelaterade mönster såtillvida att andelen medlemmar är högst bland barn och ungdomar: i ålderskategorin 6–12 år utgör de 76 procent. Därefter sjunker andelen medlemskap i takt med stigande ålder.

Riksidrottsförbundet inhämtar även årlig statistik från specialidrottsförbunden. Uppgifter om personer registrerade som "Aktiv i idrott" via det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline gör det möjligt att jämföra den könsmässiga fördelningen mellan olika idrotter och förbund. Figur 3.1.1–3.1.2 och tabell 3.1.4 visar relativt stora skillnader mellan de förbund som har flest antal kvinnor och män respektive de med störst andel kvinnor och män. Belysande exempel är ridsport, konståkning och gymnastik, tre idrotter där andelen kvinnor uppgår till mellan 76 och 90 procent. Flest kvinnor återfinns däremot i friidrott. På motsvarande sätt är antalet män högst inom idrotterna fotboll och golf, men andelen är högst i idrotter som skateboard och flygsport.

Figur 3.1.1. Specialidrottsförbund med flest antal kvinnor år 2014

Källa: Riksidrottsförbundet

Figur 3.1.2. Specialidrottsförbund med flest antal män år 2014

Källa: Riksidrottsförbundet

Tabell 3.1.4. Specialidrottsförbund med högst andel män respektive kvinnor år 2014 (%)

Förbund med högst andel män		Förbund med högst andel kvinnor	
Skateboardförbundet	90	Ridsportförbundet	90
Flygsporförbundet	89	Konståkningsförbundet	82
Amerikansk Fotbollförbundet	88	Gymnastikförbundet	76
Issegelrörbundet	88	Danssportförbundet	62
Ishockeyförbundet	86	Friidrottsförbundet	60
Biljardförbundet	86	Draghundsporförbundet	59
Squashförbundet	82	Volleybollförbundet	57
Skyttesportförbundet	82	Simförbundet	52
Dartförbundet	81	Dövidrott	51
Frisbeeförbundet	81	Gång- och vandrarförbundet	49

Källa: Riksidrottsförbundet

Indikator 1.2 Medlemmar i specialidrottsförbund

Precisering: Medlemskap i idrottsrörelsens specialidrottsförbund

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens medlemsstatistik

Indikator 1.2 avser att spegla olika idrotters storlek och sammansättning över tid. Uppgifterna härrör från specialidrottsförbundens medlemsstatistik såsom den framträder i det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline. Mer konkret används kategorin "Aktiv i idrott" som grund för medlemsstatistiken, med följd att indikatorn redovisar medlemmar som minst en gång det senaste året deltagit i någon av föreningens aktiviteter.

Användningen av IdrottOnline är en nyordning sedan 2013 eftersom uppgifterna tidigare inhämtades via förbunden. På ett principiellt plan är det positivt att medlemsstatistiken i dag inhämtas elektroniskt. Förbundens egna system för att följa upp sina medlemsbestånd är nämligen mycket olika i utformning och ambitionsnivå, med följderna att tidigare års uppgifter varit osäkra. Att medlemsstatistiken dessutom utgör en fördelningsnyckel i Riksidrottsförbundets interna bidragssystem innebär även att förbunden haft ekonomiska incitament att överskatta sitt medlemsbestånd. Men även IdrottOnline har vissa svagheter som informationskälla för idrottsrörelsens totala medlemsnumerär. Det finns nämligen RF-föreningar som inte är anslutna till IdrottOnline. Det exakta mörkertalet är för närvarande okänt och vi måste förutsätta att nedanstående uppgifter är i underkant. Tabellerna måste därmed betraktas som

en sorts grov spegling av olika idrotters storlek – inte exakta mått på enskilda förbunds faktiska omfattning.

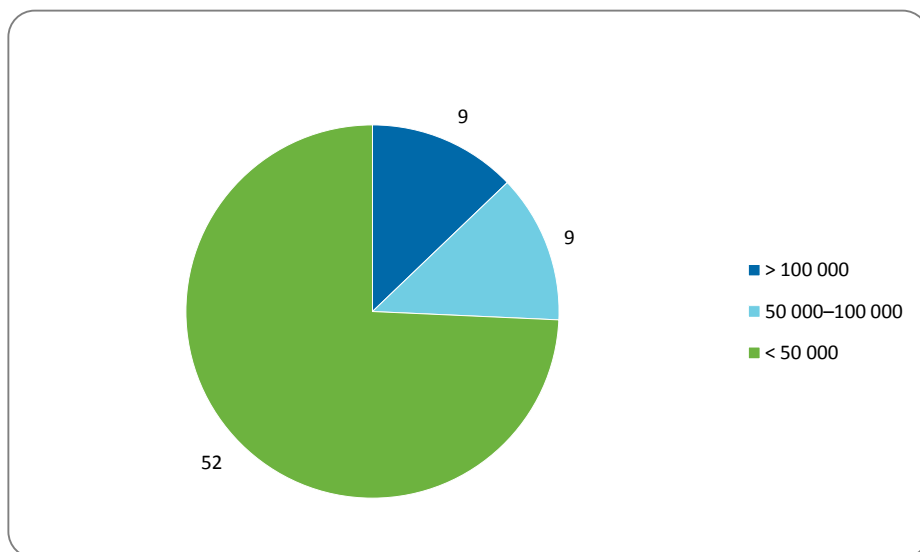
Tabell 3.1.5. Specialidrottsförbund kategoriserade efter antal medlemmar ("Aktiv i idrott") år 2014

Förbund	Medlemmar	Förbund	Medlemmar
Golf	467 523	Taekwondo	12 647
Fotboll	441 869	Skridsko	12 593
Friidrott*	374 596	Brottning	12 535
Korpen	161 308	Sportdykning	12 531
Gymnastik	157 100	Klättring	11 770
Ridsport	155 044	Tyngdlyftning	11 032
Simning	136 584	Boule	10 582
Innebandy	119 986	Boxning	10 044
Skidor	103 457	Bågskytte	9 864
Tennis	90 902	Amerikansk fotboll	8 759
Ishockey	89 818	Squash	6 969
Skolidrott	85 183	Triathlon	6 922
Skyttesport	83 317	Rugby	6 556
Handboll	78 199	Bangolf	5 926
Orientering	73 816	Vattenskidor och wakeboard	5 680
Motorcykel och snöskoter	72 209	Fäktning	5 172
Basketboll	67 412	Skateboard	4 520
Akademisk idrott	53 637	Curling	4 051
Bordtennis	40 744	Dövidrott	3 804
Segling	37 472	Biljard	3 737
Budo och kampsport	35 015	Rodd	3 616
Danssport	34 445	Dart	3 436
Bilsport	33 293	Frisbeesport	2 610
Bandy	31 837	Gång och vandring	2 562
Cykel	30 322	Mångkamp	2 494
Styrkelyft	25 417	Draghundsport	2 452
Badminton	25 083	Skidskytte	2 355
Volleyboll	22 839	Casting	2 244
Konsttäckning	21 774	Baseboll och softboll	1 588
Flygsport	20 945	Varpa	1 574
Bowling	19 963	Dragkamp	1 525
Handikappidrott	19 826	Landhockey	1 214
Karate	17 212	Issegling	634
Kanot	16 509	Bob och rodel	281
Judo	15 416	Racerbåt	174

* Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet
Källa: Riksidrottsförbundet

Tabell 3.1.5 visar tydligt att idrottsrörelsens 70 specialidrottsförbund utgör en brokig skara av både stora och små sammanslutningar. Tre idrotter utmärker sig i kraft av sin storlek: golf, fotboll och friidrott redovisar medlemsbestånd i spannet 375 000–467 000. I andra änden av spektrat återfinns förbunden för racerbåt och bob/rodel, båda med färre än 300 medlemmar vardera registrerade i IdrottOnline.

Ett sätt att åskådliggöra variationer i storlek är att sammanföra förbunden i olika kategorier enligt figur 3.1.3.

Figur 3.1.3. Specialidrottsförbund grupperade efter medlemsantal år 2014

Källa: Riksidrottsförbundet

Resultatet visar att en stor majoritet av idrottsrörelsens förbund, 52 av 70, redovisade färre än 50 000 medlemmar år 2014 (varav 27 förbund även uppgav ett medlemsbestånd på mindre än 10 000 medlemmar). Nio förbund hade mer än 100 000 medlemmar medan ytterligare nio förbund utgjorde en mellankategori, med ett medlemsbestånd på mellan 50 000 och 100 000 personer.

När föreningsantal och medlemsbestånd sammanförs (tabellerna 3.1.6–3.1.7), framträder lite olika mönster. Vissa idrotter – framför allt golf och akademisk idrott – utmärker sig genom att ha stora föreningar. Andra idrotter, såsom racerbåt, bob/rodel och issegling, har ett betydligt lägre genomsnittligt medlemsbestånd.

Tabell 3.1.6. Specialidrottsförbund med störst och minst föreningar (medlemsantal per förening) år 2014

Störst föreningar (kvot)		Minst föreningar (kvot)	
Golfförbundet	1 082	Racerbåtförbundet	5
Akademiska Idrottsförbundet	745	Bob och rodelförbundet	10
Korpen	452	Isseglarförbundet	17
Simförbundet	441	Dartförbundet	21
Friidrottsförbundet	378	Gångförbundet	24
Tennisförbundet	215	Draghundssportförbundet	28
Basketbollförbundet	206	Triathlonförbundet	29
Danssportförbundet	203	Varpaförbundet	31
Handbollförbundet	193	Frisbeeförbundet	32
Bandyförbundet	190	Mångkampförbundet	32

Källa: Riksidrottsförbundet

Tabell 3.1.7. Specialidrottsförbund med flest föreningar och flest medlemmar år 2014

Flest föreningar		Flest medlemmar	
Fotbollförbundet	3 230	Golfförbundet	467 523
Skidförbundet	1 318	Fotbollförbundet	441 869
Skolidrottsförbundet	1 318	Friidrottsförbundet	374 596
Skyttesportförbundet	1 111	Korpen	161 308
Gymnastikförbundet	1 067	Gymnastikförbundet	157 100
Friidrottsförbundet	992	Ridsportförbundet	155 044
Innebandyförbundet	930	Simförbundet	136 584
Ridsportförbundet	877	Innebandyförbundet	119 986
Budo och kampsportförbundet	638	Skidförbundet	103 457
Bowlingförbundet	591	Tennisförbundet	90 902

Källa: Riksidrottsförbundet

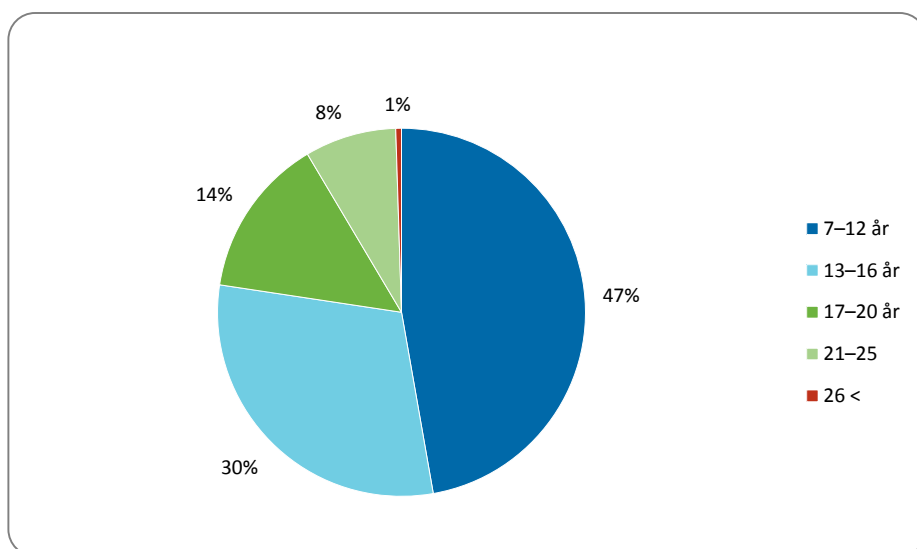
Indikator 1.3 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten

Precisering: LOK-stödsberättigade deltagare och sammankomster fördelat på åldersgrupper och kön

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) är ett generellt, statligt aktivitetsstöd riktat till lokala och ideella ungdomsorganisationer. För idrottsföreningar gäller särskilda regler, beslutade av Riksidrottsstyrelsen. Bidragsberättigade är ideella föreningar anslutna till något av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Bidrag utgår för både sammankomster och deltagartillfällen. Sedan den 1 januari 2014 gäller att bidragsberättigade deltagare är barn och ungdomar i åldern 7–25 och ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom handikappidrott finns ingen övre åldersgräns, vilket förklarar kategorin över 26 år i figur 3.1.4.

Figur 3.1.4. Lokalt aktivitetsstöd år 2014, åldersfördelning av totalt 56,3 miljoner deltagartillfällen för barn och ungdomar i åldern 7–25 år

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Enligt 2014 års LOK-statistik beviljades landets lokala idrottsföreningar aktivitetsstöd för 56,3 miljoner deltagartillfällen, varav den största andelen består av barn och unga mellan 7 och 16 år (figur 3.1.4). Fördelat över ett helt år innebär det att cirka 154 000 barn och unga dagligen deltar i en bidragsberättigad idrottsaktivitet.

Det är alltså en betydande mängd aktiviteter som bedrivs i svensk idrottsrörelse en genomsnittlig dag.

Tabell 3.1.8 Lokalt aktivitetsstöd år 2014, deltagartillfällen fördelat på ålder och kön (%)

Ålder	Pojkar	Flickor
7–12 år	60	40
13–16 år	61	39
17–20 år	66	34
21–25 år	68	32
26 > år	64	36
Alla	62	38

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

En granskning av den könmässiga fördelningen i tabell 3.1.8 visar att pojkar svarade för 62 procent av samtliga tillfällen och att flickor svarade för 38 procent. Vidare framkommer att andelen pojkar ökar något i takt med stigande ålder fram till och med 25 års ålder. Sammantaget indikerar statistiken att pojkar redan i unga år är något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor, och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden.

I tabell 3.1.9. redovisas de idrotter som hade flest deltagartillfällen och sammankomster år 2014.

Tabell 3.1.9. Specialidrottsförbund med flest deltagartillfällen och sammankomster år 2014. Avser deltagare 7–25 år

Antal deltagartillfällen		Antal sammankomster	
Fotbollförbundet	20 205 689	Fotbollförbundet	1 638 646
Innebandyförbundet	5 462 825	Ridsportförbundet	424 973
Ishockeyförbundet	4 293 742	Innebandyförbundet	412 757
Handbollförbundet	2 978 787	Tennisförbundet	324 487
Gymnastikförbundet	2 696 026	Simförbundet	309 127
Ridsportförbundet	2 649 468	Ishockeyförbundet	289 760
Basketförbundet	2 321 704	Gymnastikförbundet	264 399
Simförbundet	2 222 893	Handbollförbundet	244 840
Friidrottsförbundet	1 604 961	Basketförbundet	232 616
Tennisförbundet	1 485 853	Friidrottsförbundet	200 305

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Tabell 3.1.9 visar att fotbollen svarar för nästan fyra gånger fler deltagartillfällen än något annat förbund. Vidare kan konstateras att det är samma tio idrotter som

toppar listan på både deltagartillfällen och sammankomster. Bland dessa idrotter går det dessutom att skönja en viss dominans av lagidrotter.

I tabell 3.1.10 redovisas de idrotter som hade flest deltagartillfällen år 2014 fördelat på kön, samtliga ålderskategorier. Tabellen visar en stark dominans av pojkar i de tre största idrotterna (fotboll, innebandy och ishockey). På femte och sjätte plats finner vi gymnastik och ridsport som är starkt dominerade av flickor. Övriga fem idrotter har en jämnare könsfördelning.

Tabell 3.1.10. Idrotter med flest deltagartillfällen år 2014, fördelat på pojkar och flickor (samtliga ålderskategorier) (%)

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	72	28
Innebandyförbundet	70	30
Ishockeyförbundet	96	4
Handbollförbundet	47	53
Gymnastikförbundet	18	82
Ridsportförbundet	4	96
Basketförbundet	52	48
Simförbundet	44	56
Friidrottsförbundet	35	65
Tennisförbundet	64	36

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

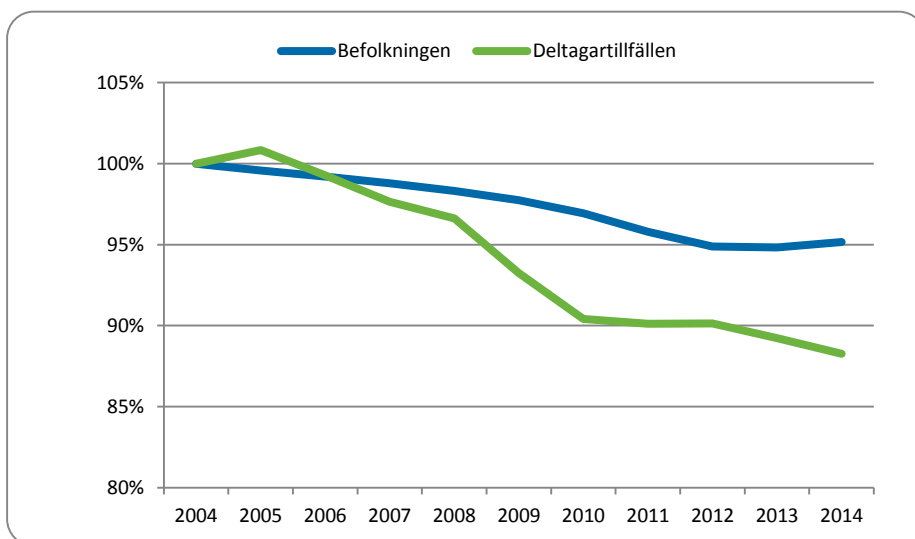
Minskade aktivitetsnivåer inom barn- och ungdomsidrotten

Det finns skäl att betrakta LOK-stödsstatistiken som en av de bästa indikatorerna på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. Detta beror på att statistiken baseras på samtliga beviljade bidrag, vilket eliminerar den risk för felkällor och bristande precision som kan uppstå vid skattningar och urvalsstudier. Därtill har LOK-statistiken god täckning, vilket sammanhänger med att de allra flesta föreningar som bedriver barn- och ungdomsidrott är måna om att rapportera detta för att därigenom få ekonomiskt stöd.

I 2011 års uppföljning konstaterades att aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten har minskat under senare år. Under åren 2008–2011 sjönk nämligen antalet LOK-stödsberättigade deltagartillfällen med 6,7 procent och antalet bidragsberättigade sammankomster med 8,3 procent. Under samma period minskade andelen unga i åldern 7–20 år med endast 2,6 procent. Detta indikerade att den faktiska aktivitetsnivån i den organiserade barn- och ungdomsidrotten minskat

sedan år 2008 i en omfattning som inte kan förklaras med hänvisning till variationer i ungdomspopulationen. En närmare granskning av LOK-stödsstatistiken visade dessutom att nedgången var störst bland äldre ungdomar (13–20 år) och hos flickor.

Uppföljningen 2014 visar samma mönster, både mätt i antalet deltagartillfällen och sammankomster. Sedan 2004 har antalet deltagartillfällen för barn och unga i åldern 7–20 år minskat från 58 168 285 (2004) till 51 343 710 (2014). Detta innebär en minskning med drygt 6,8 miljoner registrerade tillfällen, motsvarande en nedgång på 11,7 procent. Under samma period har andelen unga i ålder 7–20 år minskat med endast 4,8 procent.

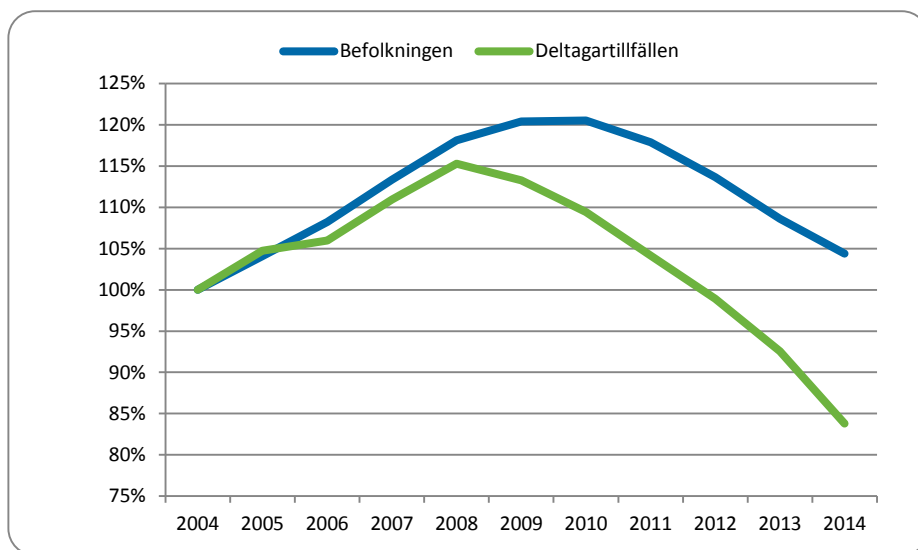
Figur 3.1.5. Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten i relation till förändringar i befolkningen, pojkar och flickor 7–20 år (%) 2004–2014

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Nedgången visas grafiskt i figur 3.1.5 ovan, där den relativa nedgången i ungdomskullarna redovisas parallellt med motsvarande nedgång i antalet LOK-stödsregistrerade deltagartillfällen i den lokala barn- och ungdomsidrotten. Nedgången inleds 2008. Under perioden 2010–2012 går det att urskilja en viss utplaningstendens såtillvida att antalet deltagartillfällen förblir relativt oförändrat trots att ungdomspopulationen fortsätter att krympa. År 2013 börjar antalet deltagartillfällen återigen att minska i förhållande till antalet unga i åldern 7–20 år.

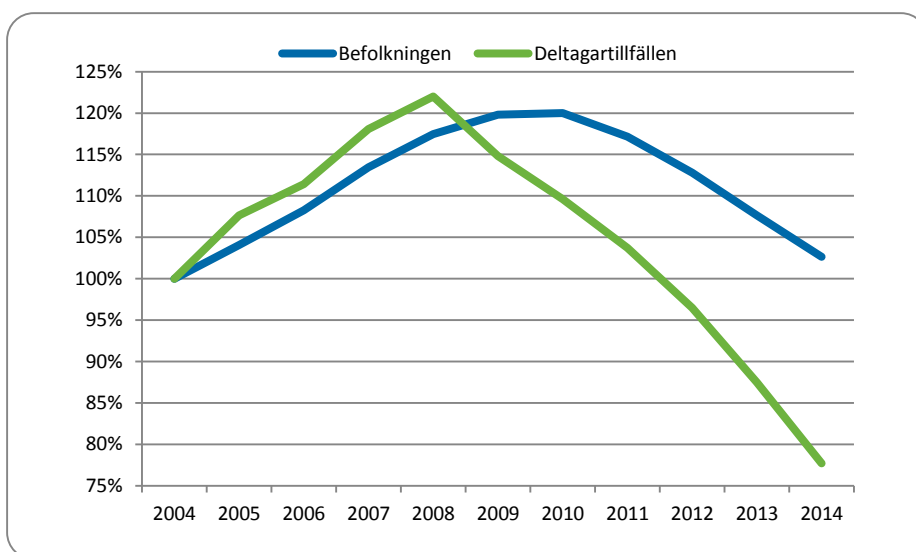
Vid en mer ingående granskning av kön och ålder bekräftas tidigare indikationer på att nedgången förklaras av minskad aktivitetsnivå hos äldre ungdomar (17–20 år). Vidare framkommer att minskningen även 2014 är större bland flickor än bland pojkar. Redan i åldern 13–16 år går det att skönja ett minskat deltagande bland flickor, som inte enbart kan förklaras med förändringar i ålderspopulationen. Denna nedgång tilltar därefter i åldern 17–20 år.

I figurerna 3.1.6 och 3.1.7 nedan särredovisas utvecklingen för pojkar och flickor i ålder 17–20 år.

Figur 3.1.6. Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten i relation till förändringar i befolkningen, pojkar 17–20 år (%) 2004–2014

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Figur 3.1.7. Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten i relation till förändringar i befolkningen, flickor 17–20 år (%) 2004–2014

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

I en analys av olika idrotters förändring över tid, måste hänsyn tas till variationer i ungdomskullarnas storlek. Som exempel minskade populationen unga i åldern 7–20 år med tre procent mellan 2009–2014. Vid en analys av de tio största barn- och ungdomsidrotternas utveckling under perioden innebär på så sätt en nedgång på tre procent i praktiken att aktivitetsnivån är oförändrad. Med detta sagt kan det konstateras (tabell 3.1.11) att fotbollen uppvisar en nedgång i paritet med ungdomsgruppens förändring, men att hela sju av övriga idrotter uppvisar en reell minskning. Störst relativ nedgång uppvisar idrotterna ridsport, basket och friidrott. Gymnastik går däremot emot strömmen och har kraftigt ökat antalet deltagartillfällen under perioden 2009–2014.

Tabell 3.1.11. Statligt LOK-stöd. Antal deltagartillfällen inklusive bidragsberättigade ledartillfällen år 2009–2014, 7–20 år

	2009	2014	Förändring %
Fotboll	18 982 349	18 491 127	- 3
Innebandy	5 354 565	4 990 899	- 7
Ishockey	4 307 327	3 956 659	- 8
Handboll	3 045 070	2 750 477	- 10
Gymnastik	2 226 624	2 622 609	18
Ridsport	3 413 880	2 516 993	- 26
Basket	2 848 200	2 206 677	- 23
Simidrott	2 194 417	2 189 950	0
Friidrott	1 675 783	1 329 580	- 21
Tennis	1 754 264	1 474 595	- 16

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

I tabell 3.1.12 särredovisas LOK-stödet till Svenska Parasportförbundet (tidigare Svenska Handikappidrottsförbundet) i åldersgruppen 7–20 år. Av tabellen framgår att antalet deltagartillfällen pendlat mellan cirka 250 000 och 300 000 under perioden 2005–2014. Eftersom LOK-stödet för personer med funktionsnedsättningar saknar övre åldersgräns omfattar denna statistik även personer över 21 år. Enligt uppgift från Riksidrottsförbundet utgör denna grupp över 70 procent av Svenska Parasportförbundets samlade LOK-stödsberättigade verksamhet.

Tabell 3.1.12. Statligt LOK-stöd till Parasportförbundet. Antal deltagartillfällen inklusive bidragsberättigade ledartillfällen år 2005–2014

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
270 231	270 276	294 169	297 035	253 867	259 235	278 483	272 444	268 002	248 463

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Indikator 1.4 Ideellt ledarskap i idrottsföreningar

Precisering: Antal personer som uppger sig vara ledare i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

I detta sammanhang redovisas antalet ideella ledare i svensk idrott utifrån Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. En samlad bild av 2014 års resultat ges i tabell 3.1.13.

Tabell 3.1.13. Uppdrag som tränare, ledare, funktionär med mera år 2014. Skattning av antal personer i riket samt andel av befolkningen (%)

	Antal	Andel av befolkningen (%)
TOTALT		
6–80 år	849 000	10
KÖN		
Män	485 000	11
Kvinnor	363 000	9
ÅLDER		
6–18 år	146 000	11
19–40 år	334 000	12
40–80 år	367 000	8

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

Tabell 3.1.13 indikerar att 849 000 personer i den svenska befolkningen i åldern 6–80 år innehar ett ledaruppdrag i en idrottsförening. Antalet är en kraftig ökning jämfört med år 2012 (655 000 ledare), vilket även här främst bör ses som ett resultat av att enkätstudien omarbetats. Vidare framgår av tabellen att män i något större utsträckning än kvinnor har ledaruppdrag samt att de allra flesta idrottsledare är vuxna.

Indikator 1.5 Specialidrotts- och distriktsidrottsförbundens beroende av statligt stöd

Precisering: Det statliga stödets storlek och andel av specialidrottsförbundens samlade intäkter

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

En indikation på specialidrottsförbundens beroende av offentliga medel går att få genom att ställa statens stöd i relation till förbundens samlade intäkter. I tabell 3.1.14 redovisas förbundens totala statsbidrag via Riksidrottsförbundet (basbidrag, Idrottslyftet, internationellt stimulansbidrag med mera) samt förbundens totala omsättning. Måttet bidragsgrad visar därefter statsbidragets andel av förbundens totala ekonomi.

Tabell 3.1.14. Specialidrottsförbundens bidragsberoende år 2014

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exklusive bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)
Fotboll	42 346 000	408 930 000	366 584 000	10
Konståkning* (2012/13)	6 094 000	46 701 086	40 607 086	13
Golf	15 329 000	101 530 211	86 201 211	15
Skidskytte* (2012/13)	3 398 000	21 637 069	18 239 069	16
Bilsport	5 276 000	32 722 241	27 446 241	16
Skidor*	17 110 000	102 455 000	85 345 000	17
Motorcykel	5 246 000	29 333 055	24 087 055	18
Bandy*	5 907 000	29 491 367	23 584 367	20
Innebandy*	20 366 000	90 477 301	70 111 301	23
Ishockey*	20 956 000	88 290 000	67 334 000	24
Triathlon	2 532 000	10 092 437	7 560 437	25
Ridsport	25 056 000	85 075 000	60 019 000	30
Cykel	5 514 000	17 406 803	11 892 803	32
Orientering	10 440 000	32 052 000	21 612 000	33
Simning	12 278 000	37 431 000	25 153 000	33
Badminton*	4 481 000	13 512 695	9 031 695	33
Tennis	10 811 000	30 709 000	19 898 000	35
Boule	1 703 000	4 691 874	2 988 874	36
Bowling*	5 280 000	14 233 474	8 953 474	37
Gymnastik	13 433 000	36 006 403	22 573 403	37
Judo	3 646 000	9 571 788	5 925 788	38
Segling	9 436 000	24 545 696	15 109 696	38
Rugby	1 705 000	4 430 118	2 725 118	38
Volleyboll	5 838 000	14 971 860	9 133 860	39
Handboll*	16 357 000	41 613 000	25 256 000	39
Curling*	3 597 000	9 009 392	5 412 392	40
Skyttesport	7 350 000	18 390 245	11 040 245	40
Amerikansk fotboll	2 961 000	7 379 439	4 418 439	40
Sportdykning	2 189 000	5 317 961	3 128 961	41
Bordtennis	6 433 000	15 452 136	9 019 136	42
Parasport	15 965 000	37 413 000	21 448 000	43
Friidrott	16 362 000	36 450 000	20 088 000	45
Klättring	1 978 000	4 298 651	2 320 651	46
Kanot	5 053 000	10 761 849	5 708 849	47
Bangolf	1 789 000	3 783 096	1 994 096	48

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exklusive bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)
Brottning	5 322 000	10 976 632	5 654 632	49
Fäktning	2 775 000	5 671 605	2 896 605	49
Taekwondo	3 969 000	8 099 047	4 130 047	49
Dövidrott	3 497 000	7 106 268	3 609 268	49
Tyngdlyftning	1 741 000	3 464 572	1 723 572	50
Bågskytte	3 035 000	5 939 740	2 904 740	51
Basketboll	13 658 000	25 440 000	11 782 000	54
Danssport	3 497 000	6 307 350	2 810 350	55
Akademisk Idrott*	3 960 000	6 865 987	2 905 987	58
Rodd	2 744 000	4 718 511	1 974 511	58
Dart*	1 224 000	2 101 379	877 379	58
Draghund*	1 388 000	2 367 523	979 523	59
Skolidrott	5 225 000	8 782 973	3 557 973	59
Racerbåt* (2012/13)	1 278 000	2 123 456	845 456	60
Styrkelyft	2 663 000	4 397 610	1 734 610	61
Dragkamp	1 693 000	2 735 384	1 042 384	62
Baseboll	1 767 000	2 847 332	1 080 332	62
Budo och kampsport	6 632 000	10 220 941	3 588 941	65
Mångkamp	1 720 000	2 571 179	851 179	67
Skridsko	3 220 000	4 648 073	1 428 073	69
Karate	3 477 000	5 004 115	1 527 115	69
Squash*	1 809 000	2 579 506	770 506	70
Boxning*	4 484 000	6 194 678	1 710 678	72
Frisbee	1 322 000	1 801 493	479 493	73
Varpa	1 084 000	1 449 995	365 995	75
Korpen	20 117 000	26 322 662	6 205 662	76
Gång	1 706 000	2 117 777	411 777	81
Landhockey	1 436 000	1 739 095	303 095	83
Biljard*	1 739 000	2 070 600	331 600	84
Issegling*	1 147 000	1 352 063	205 063	85
Bob och rodel*	1 195 000	1 407 775	212 775	85
Casting	1 342 000	1 420 841	78 841	94
Flygsport	4 067 000	4 229 223	162 223	96
Skateboard	1 126 000	1 152 152	26 152	98
Vattensidor	1 725 000	1 763 903	38 903	98

* Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser 2014–2015 om inget annat anges i parentes

Källa: Riksidrottsförbundet

Under år 2014 uppgick förbundens totala statsbidrag till 453 miljoner kronor. Samtidigt hade de en samlad total omsättning på nästan 1,7 miljarder kronor. Det ger ett genomsnittligt bidragsberoende på 27 procent. Medianvärdet blir desto högre: 47 procent.

En mer ingående jämförelse mellan Riksidrottsförbundets 70 specialidrottsförbund (2014, sedan 2015 har även Svenska Cricketförbundet blivit medlem i Riksidrottsförbundet) visar stora skillnader. En grupp bestående av tio förbund utmärker sig med hög andel egengenererade intäkter och ett beroende av statsbidrag på under 25 procent. För lika många förbund är situationen den omvända med ett bidragsberoende på över 75 procent.

Indikator 1.6 Specialidrottsförbundens marknadsintäkter

Precisering: Specialidrottsförbundens totala omsättning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

Indikator 1.5 visar att specialidrottsförbunden i stor utsträckning finansierar sin verksamhet med offentliga medel. För många förbund utgör emellertid även kommersiella intäkter en viktig inkomstkälla. Tyvärr saknas för närvarande detaljerad kunskap om förbundens resurser via marknaden i form av reklamavtal, sponsring, medieintäkter med mera. Ett sätt att bedöma förbundens marknadsintäkter är ändå att analysera förbundens totala omsättning exklusive statsbidrag. I tabell 3.1.15 redovisas de förbund som år 2014 redovisade störst respektive minst intäkter vid sidan av statens stöd.

Tabell 3.1.15. Specialidrottsförbund med högst respektive lägst omsättning år 2014

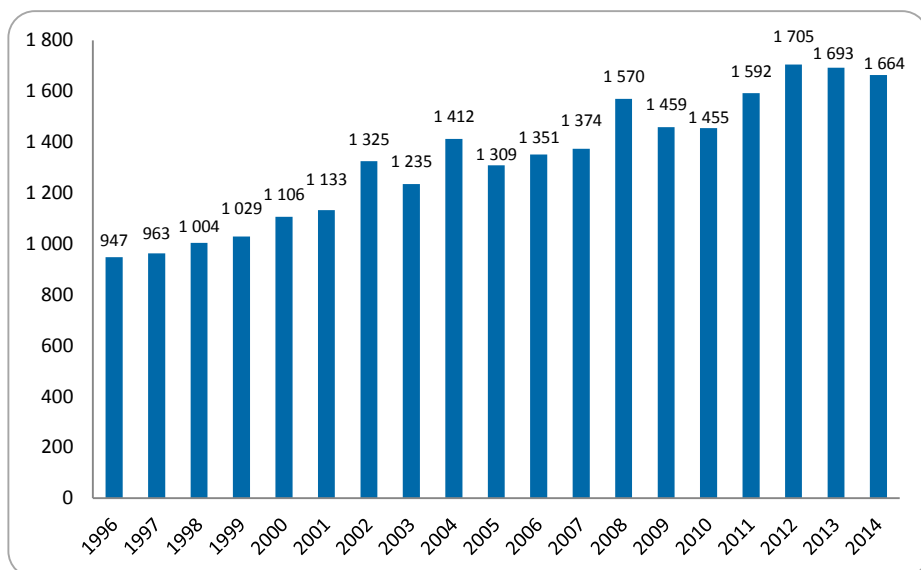
Högst omsättning exklusive statsbidrag (kr)		Lägst omsättning exklusive statsbidrag (kr)	
Fotboll	366 584 000	Skateboard	26 152
Golf	86 201 211	Vattenskidor	38 903
Skidor	85 345 000	Casting	78 841
Innebandy	70 111 301	Flygsport	162 223
Ishockey	67 334 000	Issegling	205 063
Ridsport	60 019 000	Bob och rodel	212 775
Konståkning	40 607 086	Landhockey	303 095
Bilsport	27 446 241	Biljard	331 600
Handboll	25 256 000	Varpa	365 995
Simning	25 153 000	Gång	411 777

Källa: Riksidrottsförbundet

Vid en jämförelse av förbundens omsättning exklusive statsbidrag utmärker sig Svenska Fotbollförbundet med oavkortat störst belopp, drygt 366 miljoner kronor. Därefter följer Svenska Golf förbundet (86 miljoner) och Svenska Skidförbundet (85 miljoner kronor). Dessa tre förbund har även i tidigare mätningar utmärkt sig med betydligt högre omsättning än övriga specialidrottsförbund. Lägst omsättning exklusive statsbidrag år 2014 hade Sveriges Skateboardförbund och Svenska Vattenskid- och Wakeboardförbundet, vilka båda redovisade intäkter under 50 000 kronor. Det kan tilläggas att 16 av Riksidrottsförbundets medlemsförbund redovisade egna intäkter på mindre än en miljon kronor vardera år 2014.

Tabell 3.1.15 kan ses som en grov indikator på specialidrottsförbund med stora respektive små marknadsintäkter. Samtidigt är det viktigt att inte dra alltför långtgående slutsatser utifrån uppgifterna ovan med avseende på förbundens samlade ekonomi och deras beroendeförhållanden till stat, marknad och civilsamhälle. Först och främst kan förbundens inkomstkällor vara av många och skilda slag. Ett exempel är Svenska Golf förbundet, vars enskilt största intäktskälla är medlemsavgifter. Att ett förbund har stor omsättning innebär därmed inte med självklarhet att dessa intäkter kommer från sponsorer och medier. Ett ytterligare skäl till att iaktta viss försiktighet är att vissa förbund valt att förlägga sina kommersiella aktiviteter i särskilda aktieföretag. Dessa marknadsintäkter redovisas inte alltid inom ramen för moderföreningen. Därtill kan förbundens omsättning variera kraftigt mellan olika år beroende på olika internationella tävlingsevenemang. Slutligen tillkommer de felkällor som kan uppstå till följd av att förbunden har olika verksamhetsår och därmed inte alltid redovisar sina bidrag och andra intäktskällor på ett likartat sätt. Mer entydiga slutsatser om specialidrottsförbundens ekonomi och existensvillkor förutsätter alltså mer ingående forskningsinsatser.

Med dessa reservationer kan det ändå tilläggas att förbundens sammanlagda omsättning ökat markant sedan 1990-talet. I figur 3.1.8 redovisas utvecklingen sedan 1996. Resultatet visar en påfallande kraftig ökning: från cirka 947 miljoner kronor år 1996 till 1 664 miljoner kronor år 2014.

Figur 3.1.8. Specialidrottsförbundens totala omsättning år 1996–2014 (miljoner kronor)

Källa: Riksidrottsförbundet

Empiriska tendenser målområde 1:

Redovisningen av målområde 1 visar tydligt att idrottsrörelsen är en av landets största frivilligrörelser. Nästan 3,2 miljoner människor är i dag medlemmar i en idrottsförening. Föga förvånande har idrottsrörelsen sin starkaste ställning bland unga: i åldersgruppen 6–12 år är hela 76 procent medlemmar i en idrottsförening. Men även bland vuxna är engagemanget starkt. I åldrarna 41–80 uppger 30 procent att de har ett medlemskap i en idrottsförening. Med 46 procent kvinnor och 54 procent män uppfyller idrottsrörelsen dessutom väl kriteriet för en jämställd sammansättning bland sina medlemmar. Det kan därför slås fast att idrottsrörelsen är en frivilligt organiserad fritidsverksamhet som engagerar och aktiverar en stor del av den svenska befolkningen.

Vidare visar statistiken att idrottsrörelsen består av både stora och små idrotter. Tre idrotter utmärker sig i kraft av sin storlek: golf, fotboll och friidrott redovisar medlemsbestånd i spannet 375 000–468 000. Samtidigt uppger 27 av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund att de har färre än 10 000 medlemmar. Motsvarande bredd framgår av förbundens ekonomiska redogörelser: medan vissa förbund har stora marknadsintäkter finns det andra som nästan uteslutande finansierar sin verksamhet via offentligt stöd. Över tid är den empiriska tendensen dock att förbundens totala omsättning ökat kraftigt sedan millennieskiftet.

En mer bekymmersam utveckling är emellertid att aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten fortsätter att minska. Nedgången är störst bland äldre ungdomar (13–20 år) och hos flickor.

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa bland olika grupper.

Fysisk aktivitet har många och stora effekter för folkhälsan. Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas – såsom diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar och depression. Därtill stärks immunförsvaret, konditionen och muskelstyrkan. WHO rekommenderar därför alla vuxna (18 år och äldre) att vara fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan med måttlig intensitet. Vid hög intensitet rekommenderas 75 minuter i veckan. Den fysiska aktiviteten bör dessutom spridas ut på flera tillfällen och utföras i pass om minst tio minuter. För barn och ungdomar (5–17 år) rekommenderas fysisk aktivitet minst 60 minuter om dagen på måttlig till hög intensitet.

I regeringens idrottspolitiska proposition *Statens stöd till idrotten* (2008/09:126) understryks idrottens betydelse för folkhälsan. Samtidigt tillägger regeringen att idrottspolitikens folkhälsomål inte enbart kan avgränsas till den verksamhet som idrottsrörelsen organiserar. Ansvar för att förverkliga politiken är delat mellan staten, kommunerna, idrottsrörelsen och de organisationer som bedriver friluft- och främjandeverksamhet.

Folkhälsopolitikens delade ansvar återspeglas i målområdets indikatorer. Samtliga indikatorer kan nämligen knytas till idrottsliga aktiviteter – men de är inte avgränsade till den organiserade föreningsidrottens domäner. Motion och fysisk aktivitet går att få på många sätt. Medan vissa föredrar att träna i en idrottsförenings regi eller på ett gym, väljer andra att tillfredsställa sitt rörelsebehov genom trädgårdsarbete eller vistelse i skog och mark.

Målområde 2 innehåller tre indikatorer. De första två speglar medborgarnas motionsvanor och grad av fysisk aktivitet. Den tredje indikatorn rör olycksfall i samband med idrottsutövning.

Indikator 2.1 Motion och idrott på fritid

Precisering: Andel personer som motionerar och idrottar på fritiden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

Vid studier av människors motions- och idrottsvanor måste två strategiska val göras. Det första rör distinktionen mellan fysisk aktivitet och mer explicita motionsaktiviteter. Här är poängen att många personer, exempelvis hantverkare, kan få sitt behov av fysisk aktivitet väl tillgodosett inom ramen för sitt dagliga arbete – och samtidigt vara helt ointresserade av att motionera eller idrotta på sin fritid. Den första fråga en forskare alltså måste ställa sig är om man vill undersöka huruvida människor rör på sig i största allmänhet (fysisk aktivitet) eller om man vill avgränsa sig till att studera när människor frivilligt och aktivt väljer att ingå i motionsidrottskulturen genom att ägna sig åt olika tränings- och idrottsaktiviteter på sin fritid.

Ett andra strategiskt val är att fastställa den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Här är problemet att svaren kommer att variera kraftigt om motion exempelvis definieras som ”långsamma promenader minst två gånger i veckan” (med följderna att de flesta människor kan kategoriseras som motionärer) eller om kravet i stället höjs till ”ansträngande fysisk aktivitet minst 60 minuter per dag” (vilket gör gruppen aktiva motionärer betydligt mindre).

Med dessa reservationer redovisas i det följande uppgifter från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. I denna studie undersöks medborgarnas deltagande i organiserade motionsaktiviteter på fritiden. I tabell 3.2.1 visas hur ofta de tillfrågade sade sig delta i en motions- eller idrottsaktivitet på minst 20 minuter.

Tabell 3.2.1. Motion och idrott på fritid. Skattning av andel personer i riket (%) år 2014
 Fråga: På din fritid, hur ofta ägnar du dig åt motion/idrott som är måttligt ansträngande, får dig att bli varm/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter?

	Minst 3 ggr per vecka	1–2 ggr per vecka	1–3 ggr per månad	Sällan eller aldrig
TOTALT				
6–80 år	47	28	12	13
KÖN				
Män	45	27	13	16
Kvinnor	48	29	12	11
ÅLDER				
6–18 år	56	28	8	8
19–40 år	45	27	17	11
41–80 år	44	29	11	16

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

I enkäten ställdes frågan hur ofta de tillfrågade ägnar sig åt måttligt ansträngande motions- eller idrottsaktiviteter som får dem att bli varma/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter. Resultatet visar att det stora flertalet svenska medborgare – tre av fyra i ålder 6–80 år – säger sig bedriva någon form av idrotts- eller motionsaktivitet i veckan på denna nivå.

Det är givetvis positivt att en majoritet av de tillfrågade säger sig idrotta och motionera regelbundet. Men samtidigt visar statistiken att det även finns betydande grupper som inte gör det. I Riksidrottsförbundets studie uppgav hela 25 procent att de sällan ägnar sig åt idrott och motion (svarskategorierna Aldrig/sällan samt Högst 1–3 gånger i månaden). En jämförelse av åldersgrupper visar att andelen inaktiva stiger i takt med ålder.

Det bör understrykas att statistiken ovan handlar om *hur ofta* människor i Sverige ägnar sig åt idrott och motion på sin fritid. Däremot är uppgifterna inte särskilt användbara för att besvara frågor om aktivitetens omfattning och intensitet. I formuleringen ”minst 20 minuter” på ”måttligt ansträngande” nivå samlas nämligen både enklare promenader och betydligt mer ansträngande aktiviteter, exempelvis timslånga spinningpass. Det är därmed svårt att utifrån denna statistik avgöra i vilken omfattning som medborgarnas deltagande i idrotts- och motionsaktiviteter på fritiden lever upp till WHO:s rekommendationer i fråga om fysisk aktivitet. Ur detta perspektiv hade det varit önskvärt att Riksidrottsförbundets enkät även inkluderat frågor om motionsaktiviteternas längd och ansträngningsnivå.

Statistiken besvarar inte heller frågan om *vilka* idrotts- och motionsaktiviteter som människor ägnar sig åt. Även detta är problematiskt. Den statliga idrottspolitiken är i huvudsak inriktad på stöd till frivilligt organiserad idrott ("idrottsrörelsen"). Men i statistiken ovan framgår det inte i vilken omfattning som motionsaktiviteterna utövas i föreningsregi, på kommersiella träningscenter/gym eller i oorganiserad form. En fingervisning ges emellertid i statistik som tagits fram av analys- och rådgivningsföretaget Ungdomsbarometern på uppdrag av Riksidrottsförbundet. På frågan "Hur tränar/motionerar du?" framkom att idrottande i egen regi (exempelvis att jogga, promenera och så vidare) redan bland 15–16 åringar var den vanligaste motionsformen med över 60 procent i svarsfrekvens. På andra plats kom idrott i privat regi (gym/träningscenter och så vidare) vilket cirka 47 procent sade sig göra. Först på tredje plats kom föreningsidrott som cirka 40 procent av de svarande sade sig ägna sig åt. Studien visade också att motion i egen eller privat regi ökar ju äldre ungdomarna blir, medan föreningsidrottandet istället minskar. I åldern 23–24 år uppgav nämligen 70 procent att de motionerar på egen hand, hälften att de tränar i privat regi medan endast två av tio sade sig idrotta i en idrottsförening.

Indikator 2.2 Fysisk aktivitet hos vuxna på fritiden

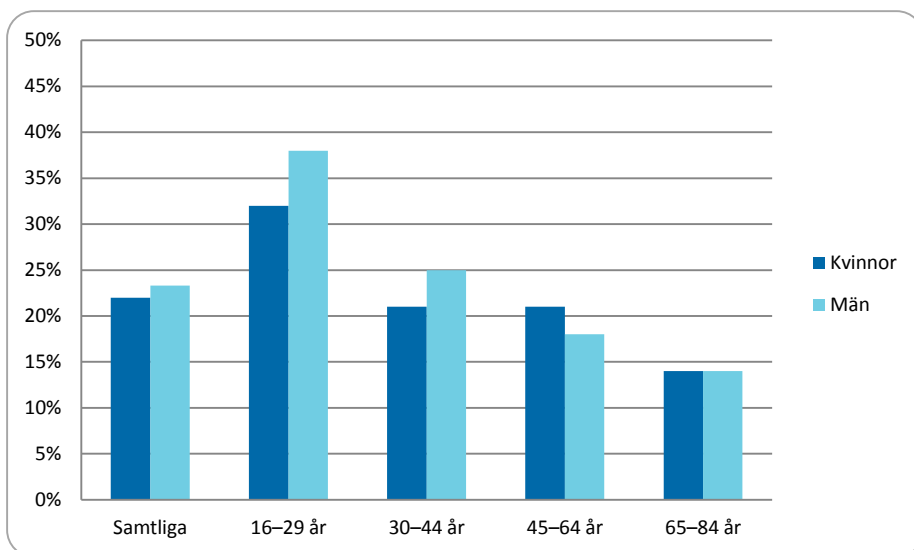
Precisering: Grad av fysisk aktivitet hos vuxna

Uppgiftslämnare: Folkhälsomyndigheten

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Folkhälsomyndigheten genomför årligen en rikstäckande undersökning om folkhälsa, *Nationella folkhälsoenkäten*. I studien ingår frågor om fysisk aktivitet. Frågeställningarna är medvetet brett formulerade med följderna att fysisk aktivitet inbegriper alltifrån rena idrotts- och träningsaktiviteter till trädgårdsarbete och tyngre hushållsarbete.

I figur 3.2.1 redovisas hur stor andel av befolkningen som säger sig ha tränat "regelbundet" på sin fritid under de senaste tolv månaderna. Regelbundenhet har i frågan definierats som aktiviteter vilka sker minst tre gånger i veckan och där vardera passet varar minst 30 minuter. De som angett detta svarsalternativ är följaktligen fysiskt aktiva minst 90 minuter i veckan – men de kan träna betydligt mer. Detta blir därmed det svarsalternativ i *Nationella folkhälsoenkäten* som kommer närmast WHO:s rekommendationer på hälsofrämjande fysisk aktivitet (150 minuter i veckan vid måttlig intensitet alternativt 75 minuter i veckan vid hög intensitet).

Figur 3.2.1. Andel män och kvinnor som ägnar sig åt regelbunden motion och träning (t.ex. löpning, simning, tennis, badminton, motionsgymnastik eller liknande) vid i genomsnitt minst tre tillfällen per vecka (vardera minst 30 minuter långt) år 2014

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Figuren 3.2.1 visar att drygt var femte kvinna och man ägnar sig åt regelbunden motion och idrott under minst 90 minuter varje vecka (22–23 procent). Vidare framgår att unga (16–29 år) i störst utsträckning tränar på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. I åldrarna 16–44 år tränar män i större utsträckning än kvinnor, medan kvinnor tränar något mer än män i åldern 45–54 år.

Ett andra mått på fysisk aktivitet i enkäten var frågan hur mycket tid de tillfrågade under en vanlig vecka ägnade sig åt måttligt ansträngande aktiviteter ”som får dig att bli varm”, exempelvis ”promenader i rask takt, trädgårdsarbete, tyngre hushållsarbete, cykling, simning, etcetera”. Fördelen med en sådan fråga är att den inrymmer ett bredare spektrum av fysisk aktivitet än enbart organiserad idrotts- och motionsutövning. Resultatet redovisas i tabell 3.2.2.

Tabell 3.2.2. Andel personer som ägnar minst 30 minuter om dagen åt måttligt ansträngande fysisk aktivitet år 2014 (%)

	Kvinnor	Män
Totalt	52	54
16–29 år	59	62
30–44 år	47	51
45–64 år	52	51
65–84 år	53	56

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Resultatet indikerar att drygt hälften av alla svenskar i åldern 16–84 år är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s rekommendationer. Uppgifterna överensstämmer med Nordiska ministerrådets skattning att ungefär hälften av den nordiska befolkningen når upp till denna aktivitetsnivå. Därtill överensstämmer de med andra studier. Som exempel har Maria Hagströmer, Karolinska Institutet, undersökt människors fysiska aktivitet genom rörelsemätare och visat att ungefär halva befolkningen i Sverige når den rekommenderade fysiska aktivitetsnivån för att upprätthålla god hälsa.

Men rör vi oss tillräckligt? Nya forskningsresultat ifrågasätter aktivitetsnivån i Sverige

I jämförande studier av hälsa och fysisk aktivitet brukar de nordiska länderna framstå som föredömen. Ett exempel är den Europeiska kommissionens återkommande opinionsundersökning: *Eurobarometern*. I en särskild rapport om idrott och fysisk aktivitet, publicerad i mars 2014, framkom att hela 70 procent svenska medborgare sade sig träna eller idrotta minst en gång i veckan. Nästan lika höga siffror redovisade Danmark (68 procent) och Finland (66 procent). I södra Europa återfanns de länder med lägst andel som idrottar regelbundet. I Bulgarien svarade hela 78 procent att de aldrig utövar idrott och motion, följt av Malta (75 procent), Portugal (64 procent) och Italien (60 procent). Resultaten kan tas till intäkt för att de nordiska länderna når upp till den rekommenderade fysiska aktivitetsnivån i större utsträckning än de flesta andra länder i Europa.

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att levnadsförhållandena i EU-länderna uppvisar stora variationer. I vissa länder är den fysiska aktiviteten i stor utsträckning kopplad till yrkeslivet. I Norden är situationen snarast den omvända: vi tenderar att vara stillasittande på jobbet men kompenserar detta genom relativt omfattande idrotts- och motionsaktiviteter på fritiden. Även detta framgår av

Eurobarometern, där Sverige både utmärker sig både genom en hög andel medborgare som idrottar/motionerar på sin fritid och med en hög andel som även säger sig sitta minst 8,5 timmar om dagen.

I ett landsomfattande forskningsprojekt – Swedish CardioPulmonary bioImage Study (SCAPIS) – undersöks hälsa hos sammanlagt 30 000 personer i åldrarna 50–65 år. I studien ingår mätningar av människors dagliga aktivitetsmönster via rörelsemätare och konditionstest. En första pilotstudie av 984 personer visade att medelålders svenskar, 50–65 år, sitter mer än 60 procent av sin vakna tid. Dessutom uppfyllde bara endast sju procent de gällande nationella riktlinjerna om tillräcklig fysisk aktivitet.

Enligt forskarna förklaras den stora skillnaden mellan denna studie och tidigare undersökningar på valet av mätmetod. Problemet är att studier där människor ombeds att själva bedöma sina aktivitetsmönster inte är helt tillförlitliga: mönstret är att människor allt för lätt överskattar sin aktivitetsnivå och grovt underskattar sin stillasittande tid. Enligt forskarna i SCAPIS-projektet är således det svenska folket otillräckligt fysiskt aktivt – åtminstone enligt studier som inkluderar objektiva mätningar av total aktivitetsnivå genom stegräknare, accelerometrar och konditionstest.

Vilka rör sig inte?

Under senare år har stillasittande lyfts fram som en oberoende riskfaktor för ohälsa. Ytterligare ett mått på graden av fysisk (in)aktivitet blir därmed att studera de som säger sig ha en stillasittande fritid. I *Nationella folkhälsoenkäten* definieras ”stillasittande fritid” som att ägna sig åt läsning, tv, bio, eller annan stillasittande sysselsättning på fritiden och därmed inte promenera, cykla eller röra sig fysiskt mer än två timmar per vecka. Resultatet visas i tabell 3.2.3.

Tabell 3.2.3 Andel kvinnor och män med stillasittande fritid år 2014

	Kvinnor (%)	Män (%)	Samtliga (%)
SAMTLIGA	14	15	14
ÅLDER			
16–29 år	10	12	11
30–44 år	15	14	15
45–64 år	13	15	14
65–84 år	17	16	16
UTBILDNING			
Förgymnasial utbildning	19	19	19
Gymnasial utbildning	15	15	15
Eftergymnasial utbildning	10	10	10
FÖDELSELAND			
Sverige	11	13	12
Övriga Norden	13	16	14
Övriga Europa	19	20	20
Övriga världen	33	27	30

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Enligt *Nationella folkhälsoenkäten* uppges 14 procent av den svenska befolkningen att de har en i huvudsak stillasittande fritid. Skillnaderna mellan könen och åldersgrupper är förhållandevis små. Däremot framträder vissa socioekonomiska mönster, så tillvida att andelen inaktiva minskar i takt med stigande utbildningsnivå. Likaså är andelen med stillasittande fritid högre hos personer födda utanför Sverige.

Indikator 2.3 Skadade i olycksfall inom idrotten

Precisering: Antal skadade till följd av olycksfall i samband med idrottsutövning

Uppgiftslämnare: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Källa: Injury Data Base

Indikator 2.3 rörande olycksfall inom idrotten bygger på information inhämtad av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). MSB har till uppdrag att utveckla och stödja samhällets förmåga att hantera olyckor och kriser. I arbetet ingår kunskapsuppbyggnad och kunskapsutveckling. MSB finansierar forskning och sammanställer kontinuerligt data och statistik om olyckor, säkerhets- och krishanteringsarbete.

Sedan år 2005 har MSB sammanställt kunskap om skador i samband med idrottsutövning. Dessa uppgifter har baserats på rapporter om idrottsskador från ett antal akutsjukhus som därefter sammanställts av Socialstyrelsen i registret Injury Data Base (IDB).

År 2014 har MSB till följd av pensionsavgångar och andra åtaganden inte haft möjlighet att samla in information om idrottsskador för 2014. Det är i dagsläget oklart huruvida myndigheten framöver kommer att återuppta arbetet att kartlägga idrottsskador. I avvaktan på besked väljer vi att återigen presentera 2013 års uppgifter.

I tabell 3.2.4. redovisas en skattning av antalet personer som sökt läkarvård för skador i samband med idrottsutövning 2013. Av förklarliga skäl består statistiken främst av så kallade akuta traumatiska skador (orsakade av olyckshändelse eller yttre våld) vilka varit av sådan art att det funnits skäl att söka akutvård. I mindre omfattning ingår följaktligen lättare skador (såsom utgjutningar, sårskador och stukningar) eller överbelastningsskador. De upptagningsområden som ingår i statistiken omfattar cirka nio procent av den svenska befolkningen. Av detta följer att uppgifterna bör hanteras med viss försiktighet. Enligt Socialstyrelsen bör nämligen 15 procent av medborgarna ingå för att ett system av denna karaktär ska betraktas som representativt för befolkningen i sin helhet.

Tabell 3.2.4. Skattat antal skadade i samband med idrottsutövning år 2013

	Män	Kvinnor	Totalt	%
Fotboll	18 700	7 200	25 900	25
Skidor, alpint	5 800	3 600	9 400	9
Hästsport	500	8 100	8 600	8
Ishockey	7 500	200	7 700	8
Innebandy	5 400	2 000	7 400	7
Motorsport	4 600	400	5 000	5
Gymnastik	1 700	2 200	3 900	4
Friidrott	1 700	1 500	3 200	3
Handboll	1 300	1 700	3 000	3
Boxning, brottning, kampsporter	1 800	600	2 400	2
Racketsporter	1 600	500	2 100	2
Basketboll	1 000	900	1 900	2
Tyngdlyftning/styrketräning	1 300	500	1 800	2
Skidåkning längd	900	800	1 700	2
Rugby, amerikansk fotboll	1 000	200	1 200	1
Skridsko	600	600	1 200	1
Volleyboll	700	300	1 000	1
Annan	9 500	5 200	14 700	14
Totalt	65 600	36 500	102 100	100

Källa: Injury Data Base

Statistiken i tabell 3.2.4 visar att fotboll var den idrott som orsakade flest idrotts-skador hos de personer som uppsökte ett akutsjukhus under 2013. Totalt sett rörde det sig om var fjärde rapporterad idrottskada. Andra idrotter med höga skadeanmälningar var alpin skidåkning, hästsport, ishockey och innebandy.

Att många anmälda skador uppstått i samband med fotboll innebär inte med nödvändighet att just fotboll är en särskilt riskfylld idrott. För att kunna uttala sig om risken att drabbas av en skada inom en viss idrott behöver man ta hänsyn till hur många som spelar fotboll och hur ofta dessa tränar och tävlar. Sådan information saknas i dag. Fotbollens höga skadetal måste alltså sättas i relation till att det är en av Sveriges största idrotter med ett stort antal aktiva utövare, särskilt bland unga.

Det ska även tilläggas att skador inom idrotten givetvis måste förebyggas. Kunskap och forskning om varje idrotts specifika skadeprofil är ett viktigt led i ett sådant preventionsarbete. Men risken för skador i samband med fysisk aktivitet måste samtidigt vägas mot farorna av inaktivitet.

Empiriska tendenser målområde 2:

I målområde 2 redovisas statistik rörande medborgarnas idrotts- och motionsvanor samt idrottsskador. Statistiken avser att följa upp i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa bland olika grupper.

Den empiriska tendensen är att drygt hälften av alla svenskar i åldern 16–84 år är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s rekommendationer. Internationella jämförelser visar dessutom att de nordiska länderna når upp till den rekommenderade fysiska aktivitetsnivån i större utsträckning än många andra länder i Europa. Men det finns samtidigt betydande grupper som är fysiskt inaktiva. Enligt *Nationella folkhälsoenkäten* uppger 14 procent av den svenska befolkningen att de har en i huvudsak stillasittande fritid. Andelen med stillasittande fritid är högre hos grupper med låg utbildningsnivå och hos personer födda utanför Sverige.

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområdet behandlar idrottens tillgänglighet och i vilken mån idrotten är öppen för olika människor oavsett kön, ålder, social eller etnisk bakgrund med mera.

Målområde 3 består av fem indikatorer vilka speglar föreningsidrottens tillgänglighet avseende faktorer som kön, socioekonomi, etnicitet med mera. De första tre indikatorerna fokuserar på barns och ungdomars idrottande på lokal nivå. Därefter följer en indikator på den könsmissiga representationen på styrelsenivå i Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Den sista indikatorn rör hushållens kostnader för idrottsutövning.

Att mäta idrottsdeltagande och demografiska dimensioner ger viktig information om i vilken utsträckning faktorer som kön, socioekonomi och etnicitet påverkar våra idrottsval. Men studier av detta slag är samtidigt svåra att genomföra. En första utmaning handlar om att formulera tydliga och mätbara definitioner av det som ska undersökas. Här är problemet att begrepp som *socioekonomisk status* och *utländsk bakgrund* kan tolkas och operationaliseras på mycket olika sätt. Vissa forskare undersöker exempelvis socioekonomi genom att studera människors utbildningsnivå, yrkesstatus och inkomstnivåer – andra nöjer sig med att endast studera en av dessa variabler. I frågor kopplade till kulturell mångfald och etnicitet tillkommer att kategoriseringar av människors egna eller deras föräldrars födelseland är minst sagt trubbiga mätinstrument som sammanför människor vars livssituation och existensvillkor kan vara högst olika. Slutligen tillkommer etiska aspekter, såsom att frågor om människors hälsa, ekonomi, härkomst, sexuell läggning och så vidare kan uppfattas som känsliga intrång i individers privatliv och därför vara svåra att mäta. Följande redogörelse måste ses mot bakgrund av dessa reservationer.

Indikator 3.1 Barns och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Precisering: Andel barn som sysslar med idrott på sin fritid praktiskt taget varje vecka

Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån

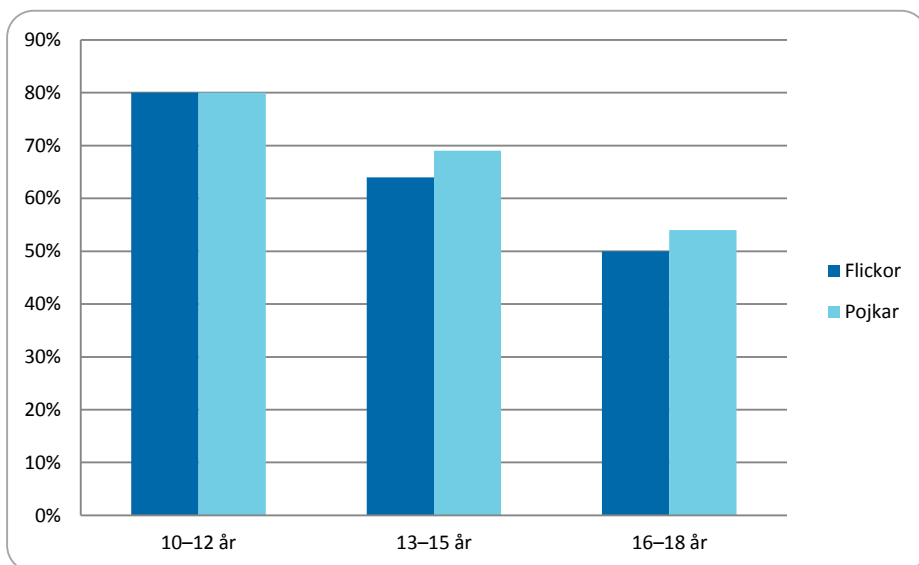
Källa: Undersökning av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF)

Statistiska centralbyrån (SCB) genomför sedan år 1975 årliga undersökningar av det svenska folkets levnadsförhållanden (ULF). Syftet är framför allt att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. Underlaget samlas in genom telefonintervjuer med personer från 16 år och uppåt. Sedan år 2001 har ULF

kompletterats med intervjuer av barn i åldrarna 10–18 år rörande deras levnadsförhållanden (Barn-ULF).

I både ULF och Barn-ULF ingår frågor om medborgarnas fritidsvanor, inklusive idrottsaktiviteter. Vissa är årliga, andra samlas in vart åttonde år inom ramen för periodiskt återkommande fördjupningsstudier.

ULF och Barn-ULF utgör viktiga komplement till Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Det beror på att ULF-studierna ger större möjlighet att särredovisa materialet utifrån aspekter som familjesituation, socioekonomi och bakgrund. Även om enkäterna delvis överlappar varandra, finns det således skäl att utnyttja dem båda i ett indikatorsystem rörande statens stöd till idrotten.

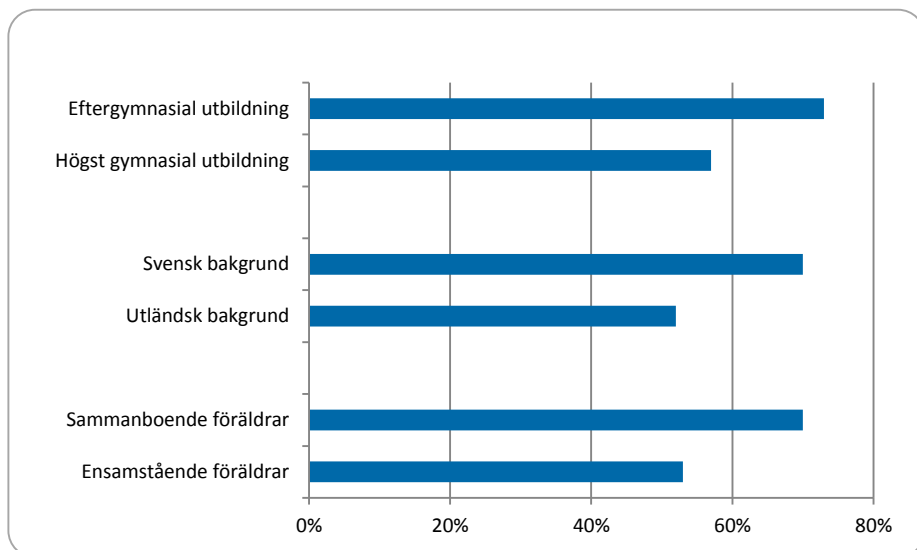

Figur 3.3.1. Andel barn 10–18 år som idrottar minst en dag i veckan år 2013–2014 (%)

Källa: Barn-ULF

En första indikation på ungas förutsättningar att delta i föreningsidrott ges i figur 3.3.1. ovan. Frågan som ställdes var: "Hur ofta brukar du träna idrott i någon klubb eller förening, till exempel fotboll, ridning, simning?" Ungefär sex av tio unga i ålder 10–18 år (66 procent) sade sig idrotta på detta sätt minst en gång i veckan. Deltagandet är högst i åldern 10–12 år (80 procent). Därefter minskar idrottandet i takt med ökad ålder. Därtill engagerar föreningsidrotten pojkar i något större utsträckning än flickor.

Nedan redovisas ungas idrottande i relation till faktorer som hushållens utbildningsgrad, bakgrund och kommutyp. Statistiken indikerar att barn till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. Vidare idrottar barn med sammanboende föräldrar i större utsträckning än barn som bor med endast en förälder.

Figur 3.3.2. Andel barn 10–18 år som idrottar, med avseende på hushållstyp och hushållets utbildningsnivå år 2013–2014 (%)

Källa: Barn-ULF

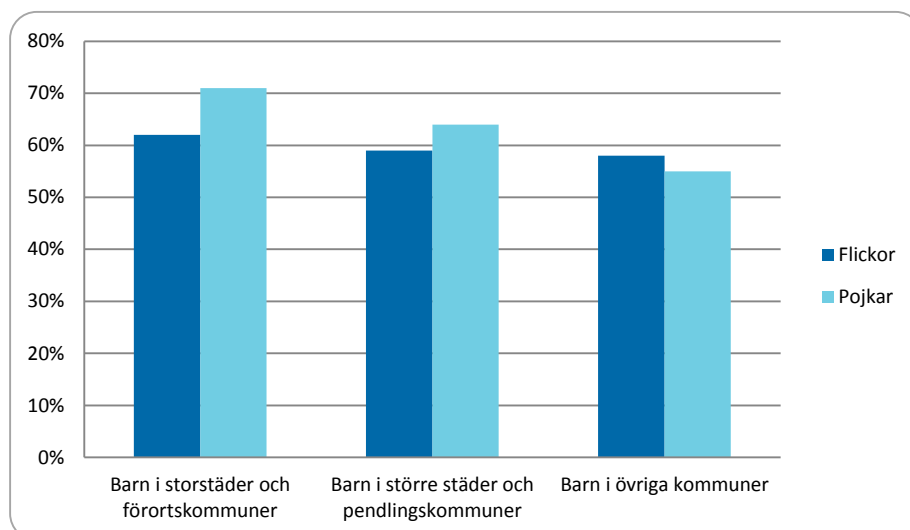
I frågan om bakgrund framkommer att barn med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning än barn med svensk bakgrund. Av mättekniska skäl saknas uppgifter om andelen pojkar med utländsk bakgrund. Tidigare mätningar har dock visat små skillnader mellan pojkar. Bland flickor är skillnaderna däremot stora. I 2013/2014 års mätning uppger 71 procent av flickorna med svensk bakgrund att de idrottar minst en gång i veckan, mot endast 41 procent bland flickor med utländsk bakgrund. I tabell 3.3.1 redovisas utvecklingen sedan 2008.

Tabell 3.3.1. Andel barn 10–18 år som idrottar, med avseende på bakgrund 2008–2014 (%)

	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014
UTLÄNDSK BAKGRUND						
Pojkar	66	67	59	66	68	–
Flickor	45	40	45	46	43	41
SVENSK BAKGRUND						
Pojkar	59	60	66	66	64	69
Flickor	61	63	68	64	65	71

Källa: Barn-ULF

I figur 3.3.3. redovisas andel barn som idrottar efter kommuntyp. Resultatet indikerar att pojkar i storstäder och förortskommuner idrottar i större utsträckning än pojkar boende i andra kommuntyper. En liknande tendens finns bland flickor, men i betydligt mindre utsträckning. En jämförelse mellan könen visar relativt stora skillnader mellan unga i storstäder och förortskommuner (pojkar idrottar mer än flickor) jämfört med unga i större städer/pendlingskommuner och övriga kommuner.

Figur 3.3.3. Andel barn 10–18 år som idrottar, med avseende på kommuntyp år 2013–2014 (%)

Källa: Barn-ULF

Indikator 3.2 Barns och ungdomars deltagande i olika idrotter

Precisering: Vilken slags idrott barn sysslar med

Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån

Källa: Undersökningar av levnadsförhållanden (ULF)

Indikator 3.3 Tillgång till anläggningar

Precisering: Vilken slags idrottsanläggning barn och ungdomar besöker på fritiden

Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån

Källa: Undersökningar av levnadsförhållanden (ULF)

Indikatorerna 3.2 och 3.3 rör barns deltagande i olika idrotter och deras tillgång till anläggningar. Uppgifterna har hämtats från Statistiska centralbyråns (SCB) undersökningar av svenska folkets levnadsvanor (ULF). Som indikator betraktad, har statistiken haft både styrkor och svagheter. En viktig förtjänst med SCB:s levnads-vaneundersökningar är att de innehåller uppgifter om hushållens socioekonomi, utbildningsgrad, bakgrund med mera, med följderna att dessa data kunnat fördjupa bilden av idrottens tillgänglighet för olika grupper. Svagheten i materialet har varit att enkätfrågorna varit förhållandevis allmänt hållna samt att insamlingen endast skett periodvis, i praktiken vart åttonde år.

SCB har meddelat att systemet med fördjupningsfrågor i ULF-studien avvecklas från och med 2016 och att uppgifterna till indikatorerna 3.2 och 3.3 inte kommer att uppdateras. Av detta skäl utgår dessa indikatorer i årets uppföljning av statens stöd till idrotten. Vår ambition är dock att snarast ersätta SCB:s statistik med nya data som kontinuerligt kan spegla ungas idrottande och socioekonomiska dimensioner.

Mot bakgrund av att indikatorerna 3.2 och 3.3 har utgått vill vi i årets uppföljning komplettera redovisningen med två aktuella studier rörande idrottens tillgänglighet för olika ungdomsgrupper. Det första exemplet är den fördjupade analys av det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödets) spridning på kommunal nivå som CIF genomförde inom ramen för 2014 års uppföljning av statens stöd till idrotten.⁴ LOK-stödet baseras på antalet deltagare och antalet träningsstillfällen i barn- och ungdomsidrotten. Variationer i utdelat stöd per bidragsberättigad ungdom och kommun blir därmed en indikator på skilda aktivitetsnivåer i olika lokala kontexter.

---

⁴ Centrum för idrottsforskning (2015). *Statens stöd till idrotten: Uppföljning 2014*.

Jämförelsen visade stora skillnader. Mest stöd år 2013 tillföll medelstora och socio-ekonomiskt välmående städer och förortskommuner, särskilt i Stockholms- och Skåne-regionen. Lägst stöd tillföll på motsvarande sätt små kommuner huvudsakligen belägna i landsbygd eller glesbygd. En regional granskning av Stockholms och Skåne län uppvisade ett liknande mönster. Högst stöd – och därmed högst idrottsaktivitet – återfanns i förortskommuner med hög genomsnittlig förvärvsinkomst medan det omvända gällde för de kommuner som tilldelats lägst stöd.

I tabell 3.3.2 och 3.3.3 redovisas de kommuner som hade högst respektive lägst utdelning av LOK-stöd per individ 2013.⁵

Tabell 3.3.2. Kommuner med högst utbetalning av LOK-stöd i kronor per individ år 2013 samt medianinkomst i kronor (inom parentes kommuners ranking efter högst medianinkomst)

Kommun	Kommuntyp	Invånarantal	Medianinkomst	Lokstöd per individ
Solna	Förort	77 740	285 832 (22)	827
Grums	Varuproducerande	8 925	225 315 (225)	615
Vellinge	Förort	33 807	288 642 (20)	599
Umeå	Större stad	118 349	253 297 (64)	541
Lomma	Förort	22 496	310 387 (4)	540
Danderyd	Förort	32 222	336 703 (1)	540
Täby	Förort	66 292	324 554 (2)	532
Höganäs	Pendlingskommun	25 084	254 013 (57)	494
Kungälv	Förort	42 109	276 949 (30)	491
Örnsköldsvik	Större stad	54 986	250 695 (72)	488

Källa: Riksidrottsförbundet

⁵ Uppgifterna om medianinkomst och invånarantal är hämtade från SCB. Sammanräknad förvärvsinkomst består av inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. I inkomst av tjänst ingår förutom löneinkomst även inkomst från pension, sjukpenning och andra skattepliktiga ersättningar från försäkringskassan. Medianvärdet anger det mittersta värdet i en population.

Tabell 3.3.3. Kommuner med lägst utbetalning av LOK-stöd i kronor per individ år 2013 samt medianinkomst i kronor (inom parentes kommuners ranking efter högst medianinkomst)

Kommun	Kommuntyp	Invånarantal	Medianinkomst	Lokstöd per individ
Ljusnarsberg	Varuproducerande	4 875	204 552 (284)	51
Lekeberg	Förort	7 289	247 258 (82)	108
Storuman	Turism- och besöksnäring	5 954	220 210 (242)	139
Ragunda	Glesbygd	5 458	213 837 (271)	139
Ydre	Pendlingskommun	3 617	228 819 (198)	145
Svenljunga	Kommuner i tätbefolkad region	10 299	233 442 (170)	174
Bräcke	Glesbygd	6 559	216 072 (261)	174
Årjäng	Glesbygd	9 953	197 244 (289)	178
Askersund	Varuproducerande	11 096	237 948 (143)	178
Överkalix	Glesbygd	3 436	218 635 (249)	179

Källa: Riksidrottsförbundet

Det andra exemplet är en studie som genomförts av Stockholms stads idrottsförvaltning respektive kulturförvaltning tillsammans med Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet. Syftet med undersökningen var att ge en bild av hur levnadsförhållanden och preferenser skiljer sig mellan ungdomar i låg- och högstatusområden i frågor kopplade till social bakgrund, skola, fritid och hälsa. Underlaget bestod av enkäter besvarade av sammanlagt 3 786 flickor och pojkar i ålder 13–16 år, boende i sammanlagt åtta kommuner med tonvikt på Stockholmsregionen.

Studien visar att unga lever under mycket olika socioekonomiska villkor. I de undersökta lågstatusområdena kom nästan hälften av ungdomarna från familjer med små eller ganska små resurser – i högstatusområdena utgjorde denna grupp knappt tio procent. Vidare framkom att nästan 60 procent av de unga i lågstatusområdena var födda utomlands eller hade föräldrar med utländsk bakgrund, medan motsvarande grupp i högstatusområdena uppgick till cirka tio procent.

I de frågor som rörde ungdomars fritidsvanor undersöktes både i vilken utsträckning som de unga nyttjade offentligt understödda aktiviteter (såsom föreningar, kulturskola, fritidsgård, bibliotek och simhall) och deras grad av fysisk aktivitet. Resultatet, presenterat i tabell 3.3.4, visade bland annat att unga i lågstatusområden i större utsträckning ansåg att det främst är skolan som ger livet mening, medan ungdomar i högstatusområden istället angav att fritiden ger mest mening. Vidare framkom att unga i lågstatusområden i mindre utsträckning är med i föreningar eller

kulturskola jämfört med unga från högstatusområden – men att de i gengäld besöker fritidsgård och bibliotek i högre utsträckning. Slutligen visade studien att unga i lågstatusområden är mindre fysiskt aktiva än unga i högstatusområden. Minst fysiskt aktiva var flickor i lågstatusområden.

Tabell 3.3.4. Ungdomarnas nyttjande av olika fritidsaktiviteter. Andel (%) ungdomar 13–16 år efter områdets status och kön

	Pojkar		Flickor	
	Områdets status		Områdets status	
	Låg	Hög	Låg	Hög
Vad ger livet främst mening?:				
Främst skolan	33	18***	41	14***
Främst fritiden	31	56***	27	53***
Trivs bra med sin fritidssituation	72	75*	59	69***
Medlem i förening:				
Medlem i idrottsförening	39	54***	22	49***
Medlem i annan förening	8	10+	11	16
Andel (%) av medlemmar med uppdrag i:				
Styrelse	0,5	1,9	4,2	2,2
Arbetsgrupp, kommitté	3,8	3,8	6,7	8,1
Som ledare	7,7	11,1	11,8	14,2
Med i kulturskolan	6	13***	11	18***
Besökt fritidsgård mer än 1 g/vecka	16	9***	10	4***
Besökt bibliotek mer än 1 g/vecka	4	2**	9	2***
Besökt simhall mer än 1 g/vecka	5	4	4	3
Aerobics etc. mer än 1 g/vecka	3	4	3	8***
Dansskola mer än 1 g/vecka	1	2	4	6
Gym mer än 1 g/vecka	12	13	5	9***
Egen motion mer än 1 g/vecka	17	23***	14	20***
Fysiskt aktiv minst 2 g/vecka, subjektivt	74	80**	53	72***
Fysiskt aktiv, objektivt:				
Med i idrottsförening	39	54***	22	49***
Plus aerobics eller dans	41	55***	25	52***
Plus gym	44	58***	26	54***
Plus egen motion	45	59***	28	55***
Ej fysiskt aktiv totalt	55	41***	72	45***
Antal timmar förra veckan (m):				
Internet och mobil	22,6	25,3	28,1	23,5*
Lyssna på musik	6,4	7,5+	10,3	10,9
Hjälp till hemma	4,6	3,5*	5,8	3,9***
Läst läxor	3,6	4,1	4,5	5,5*

+ p<0.10; *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001; m = medelvärde

Källa: Elofsson m.fl. (2014), *Ungas livsstil i låg- och högstatusområden*, s. 16.

Indikator 3.4 Kvinnor och män på ledande positioner

Precisering: Andelen kvinnor och män på styrelsenivå i specialidrottsförbunden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

Under 2014 har CIF haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen. Frågan om kvinnors och mäns representation på beslutsfattande positioner utgör en viktig aspekt av demokrati i svensk idrott. Mot denna bakgrund har vi i år valt att utveckla redovisningen av denna indikator. Den tidigare redogörelsen av kvinnors och mäns representation i specialidrottsförbundens styrelser har kompletterats med uppgifter om könsfördelningen på posterna som ordförande respektive generalsekreterare i förbunden. Därtill presenteras nya data om andelen kvinnor och män i lokala idrottsföreningar. Slutligen presenteras ett antal studier om kvinnors och mäns representation i de skandinaviska idrottsrörelserna samt i internationella idrottsorganisationer.

Riksidrottsförbundet samlar årligen in uppgifter om fördelningen mellan kvinnor och män i specialidrottsförbundens styrelser. En överblick ges i tabell 3.3.5. Av Riksidrottsförbundets 70 specialidrottsförbund (2014) hade 28 stycken (motvarande 40 procent) en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Ett förbund var kvinnodominerat såtillvida att andelen män understeg 40 procent. I resterande 41 förbund var situationen den motsatta, det vill säga att andelen kvinnor understeg 40 procent.

Tabell 3.3.5. Kvinnor och män i specialidrottsförbundens förbundsstyrelser år 2014, grupperade

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade förbund (andel kvinnor överstiger 60 %)	1	1
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	28	40
Mansdominerade förbund (andel män överstiger 60 %)	41	59

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabellerna 3.3.6 och 3.3.7 nedan redovisar specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sina förbundsstyrelser samt förbund med endast en eller inga kvinnor i sina förbundsstyrelser.

Jämfört med tidigare år är den mest märkbara förändringen att antalet kvinnodominerade förbund (på styrelsenivå) minskat markant: från fem till endast ett. Av

detta följer att hela 12 av 13 förbund i tabell 3.3.6 visserligen har fler kvinnor än män i sina styrelser, men att de samtidigt lever upp till kriteriet för en jämställd sammansättning i sin förbundsstyrelse. Bland förbunden med få eller inga kvinnor är förändringarna inte lika stora. Antalet förbund med inga kvinnor alls i förbundsstyrelsen har ökat från ett till två. Samtidigt har antalet förbund med endast en kvinna i sina styrelser minskat till tio stycken.

Tabell 3.3.6. Specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sin styrelse år 2014 (andel i parentes)

Förbund	Kvinnor	Män	Totalt
Cykelförbundet	4 (67)	2 (33)	6
Bordtennisförbundet	4 (57)	3 (43)	7
Castingförbundet	4 (57)	3 (43)	7
Konståkningsförbundet	4 (57)	3 (43)	7
Skidskytteförbundet	4 (57)	3 (43)	7
Akademiska Idrottsförbundet	5 (56)	4 (44)	9
Friidrottsförbundet	5 (56)	4 (44)	9
Gymnastikförbundet	5 (56)	4 (44)	9
Parasportförbundet	5 (56)	4 (44)	9
Simförbundet	5 (56)	4 (44)	9
Skolidrottsförbundet	5 (56)	4 (44)	9
Varpaförbundet	5 (56)	4 (44)	9
Ridsportförbundet	8 (53)	7 (47)	15

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabell 3.3.7. Specialidrottsförbund med en eller inga kvinnor i sin styrelse år 2014 (andel i parentes)

Förbund	Kvinnor	Män	Totalt
Biljardförbundet	0 (0)	7 (100)	7
Ishockeyförbundet	0 (0)	7 (100)	7
Taekwondoförbundet	1 (10)	9 (90)	10
Racerbåtförbundet	1 (11)	8 (89)	9
Landhockeyförbundet	1 (13)	7 (87)	8
Brottningsförbundet	1 (14)	6 (86)	7
Roddförbundet	1 (14)	6 (86)	7
Skateboardförbundet	1 (14)	6 (86)	7
Tyngdlyftningsförbundet	1 (14)	6 (86)	7
Vattenskid- och wakeboardförbundet	1 (14)	6 (86)	7
Kanotförbundet	1 (17)	5 (83)	6
Bob- och rodelförbundet	1 (20)	4 (80)	5

Källa: Specialidrottsförbunden

Ytterligare ett jämställdhetsmått på ledande positioner i svensk idrott är fördelningen mellan kvinnor och män på posterna ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden. Detta redovisas i tabell 3.3.8.

Tabell 3.3.8. Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2014

	Antal förbund	%
SF med kvinna som ordförande	15	21
SF med man som ordförande	55	79
SF med kvinna som generalsekreterare eller motsvarande	21	30
SF med man som generalsekreterare eller motsvarande	49	70

Källa: Specialidrottsförbunden

Uppgifterna ovan visar en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland förbundens 70 förbund innehas posten som ordföranden av 15 kvinnor och 55 män. På positionen som förbundens högste tjänsteman återfinns 21 kvinnor och 49 män. I rollen som ordförande för förbundens valberedningar återfinns för övrigt 19 kvinnor och 51 män.

Den manliga dominansen på ledande positioner i svensk idrott är än mer accentuerad i fråga om internationella uppdrag. Totalt hade Sveriges 70 specialidrottsförbund 328 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2014. Av dessa var 71 kvinnor och 256 män.

Tabell 3.3.9. Specialidrottsförbund. Antal personer som är representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2014 (andel i parentes)

	Totalt	Varav män	Varav kvinnor
Internationella uppdrag	328 (100)	256 (78)	71 (22)

Källa: Specialidrottsförbunden

I tabell 3.3.10 redovisas specialidrottsförbundens styrelseledamöter fördelade på kön och ålder. Resultatet visar en jämställd fördelning av kvinnor och män i de yngre ålderskategorierna (<30 år samt 30–45 år). Bland äldre åldersgrupper utgör männen en majoritet. I den äldsta ålderskategorin (>60 år) återfinns endast 17 kvinnor mot 82 män.

Tabell 3.3.10. Ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser. Kön och ålder i absoluta tal och procent av ålderskategori (andel procent inom parentes) år 2014

	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	25 (54)	21 (46)	46
30–45 år	74 (48)	81 (52)	155
46–60 år	81 (32)	174 (68)	255
> 60 år	17 (17)	82 (83)	99
Totalt	197 (35)	358 (65)	555

Källa: Specialidrottsförbunden

Det ska tilläggas att 2014 års data om styrelseledamöternas kön och ålder visar en intressant förändring jämfört med tidigare mätningar. Fram till 2014 var nämligen mönstret att kvinnor starkt dominerade gruppen unga ledamöter (<30 år). Förändringen kan därför beskrivas som att det totala antalet kvinnor och män i förbundens styrelser är i det närmaste oförändrat, men att det skett en utjämning i den köns- och åldersmässiga fördelningen i de två yngre ålderskategorierna.

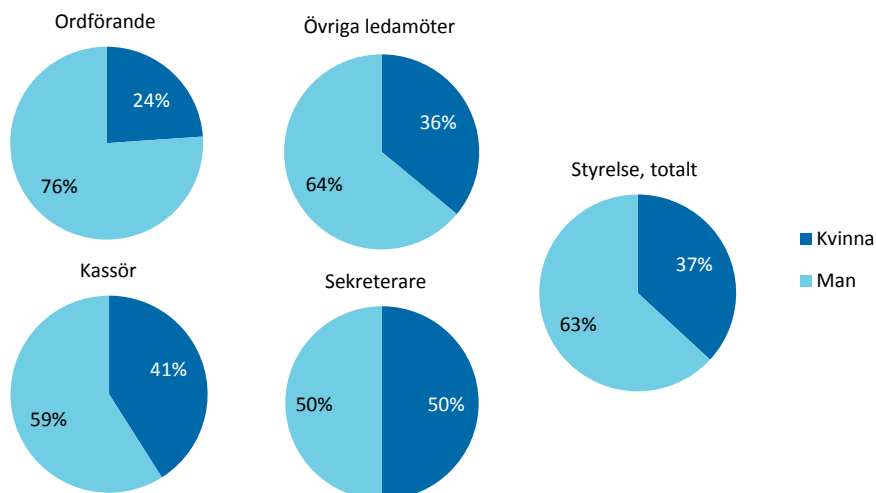
De data som presenterats ovan rör specialförbundens förtroendevalda och högsta tjänstemän. Men hur ser det ut i de lokala idrottsföreningarna? Är det en stark manlig dominans även där? Och hur är fördelningen av unga respektive äldre styrelseledamöter?

Uppgifter av detta slag har tidigare saknats. Den stora enkätstudie om demokratisk fostran i lokala idrottsföreningar som genomfördes av CIF tillsammans med Ramböll Management Consulting inom ramen för årets uppföljning av statens stöd till idrotten, innehöll emellertid även frågor om styrelsernas köns- och åldersmässiga sammansättning.

Fördelningen mellan kvinnor och män och olika styrelseposter redovisas i figur 3.3.4. Totalt sett utgör idrottsrörelsens lokala föreningsstyrelser till 63 procent av män och 37 procent av kvinnor. Dessa siffror kan jämföras med idrottsrörelsens medlemskår där män utgör 54 procent och kvinnor 46 procent. Då framkommer att idrottsrörelsens lokala föreningsstyrelser har en manlig dominans som inte återspeglar sig bland de aktiva.

En jämförelse mellan de olika posterna visar att män dominerar starkt på den mest centrala nyckelpositionen: rollen som ordförande. Mer än tre av fyra lokala idrottsföreningar har en manlig ordförande. Denna manliga dominans är närmast identisk med situationen hos landets specialidrottsförbund (se ovan) där 79 procent av ordförandena är en man. När det sedan gäller posterna som kassör och sekreterare

innehåsa dessa i större utsträckning av kvinnor. Särskilt rollen som sekreterare innehåsa av kvinnor i samma utsträckning som av män.

Figur 3.3.4. Könsfördelning efter styrelsepost (%)

Not: Svar på frågan *Vilken sammansättning har styrelsen i dag? Ange kön, ålder och tid som styrelseledamot för respektive styrelseledamot* (N=5 533).⁶ De redovisade andelarna avser svar exklusive *Vill ej uppge*.

I tabell 3.3.11 redovisas styrelseledamöterna fördelat på kön och ålder.

Tabell 3.3.11. Ledamöter i lokala idrottsföreningars styrelser. Kön och ålder i procent av ålderskategori år 2014

Ålder	Andel totalt	varav män	varav kvinnor
12–18 år	2	46	54
19–25 år	5	53	47
26–39 år	19	57	43
40–49 år	33	59	41
50–59 år	22	67	33
60–69 år	13	75	25
70 + år	6	77	23

Källa: *Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar*

Tabell 3.3.11 visar att landets lokala idrottsföreningar domineras av äldre vuxna; tre av fyra (74 procent) är minst 40 år. Dominansen av äldre styrelseledamöter är till

⁶ Antalet svarande avser de respondenter som uppgett kön, ålder och tid som styrelseledamot för minst en styrelseledamot.

och med starkare på lokal nivå än i förbundsstyrelserna, där 38 procent av ledamöterna är under 45 år. När det gäller fördelningen mellan kvinnor och män, framkommer en jämställd fördelning bland ledamöter under 50 år. Därefter ökar andelen män. Detta är ungefär samma könsmonster som återfinns i specialförbundens styrelser.

Redovisningen ovan visar, att svensk idrottsrörelse är mer jämställd bland de aktiva än i styrelserummen. Detta är ett mönster som framträtt i flera studier av svenskt förenings- och organisationsliv. Ett exempel utgör en stor och flervetenskaplig undersökning av makteliten i Sverige. Denna studie inleddes år 2001 i form av en kartläggning av kvinnors och mäns representation på drygt 3 300 toppositioner, brett fördelat över olika samhällsområden. En del av undersökningen rörde rikstäckande organisationer i det svenska föreningslivet. Här framkom en stor manlig dominans såtillvida att ungefär en fjärdedel av toppositionerna i svenskt organisationsliv innehades av kvinnor och tre fjärdedelar av män. För idrottsrörelsen ingick specialidrottsförbund med över 100 000 medlemmar. I de undersökta idrottsorganisationerna var andelen kvinnor på ledande position endast tio procent. Forskarnas slutsatser blev därmed att kvinnor och män visserligen är ungefär lika aktiva inom föreningslivet, men att få kvinnor "när positioner som gör dem synliga utåt".⁷

Studien av den svenska makteliten indikerar således att kvinnor generellt sett är underrepresenterade i det svenska organisationslivet. Samtidigt måste det tilläggas att kartläggningen genomfördes år 2001. Hade motsvarande studie genomförts 2014 och omfattat de tio största specialidrottsförbunden hade resultatet för idrottens del blivit betydligt bättre. På ordförandeposterna i dessa tio förbund återfinns visserligen endast två kvinnor mot åtta män. Av sammanlagt 88 styrelseledamöter uppgår andelen kvinnor emellertid till 47 procent (41 personer) och andelen män till 53 procent (47 personer). Därmed sagt att de tio största specialidrottsförbunden har en mer jämställd fördelning i sina centrala styrelser än idrottsrörelsens genomsnitt. Vidare indikerar jämförelsen att jämställdheten på beslutande nivå i svensk idrotts toppskikt förbättrats sedan millennieskiftet.

---

⁷ Jonsson, P. & Lagerlöf Nilsson, U. (2007). *I Maktens kön. Kvinnor och män i den svenska makteliten på 2000-talet*. A. Göransson (Red.), s. 385.

Om kvinnor och män på beslutande positioner inom idrotten – en kort internationell utblick

Det saknas systematiska och aktuella kartläggningar på internationell nivå av såväl kvinnors och mäns medlemskap i idrottsorganisationer som deras representation på beslutande befattningar. Det är därför inte möjligt att jämföra 2014 års uppgifter i Sverige med lika aktuella uppgifter i andra länder eller i internationella idrottsorganisationer. Däremot finns det ett antal vetenskapliga studier som kan placera in svenska förhållanden i ett större internationellt sammanhang.

En första fråga blir hur svenska förhållanden står sig i förhållande till våra grannländer. Generellt sett anses de nordiska länderna vara bland de mest jämställda i världen. Som exempel placerade sig Sverige på fjärde plats i World Economic Forums senaste mätning av The Global Gender Gap (2015).⁸ Island, Norge och Finland placerade sig före Sverige. Danmark hamnade på plats 14.

Jämförande studier av den skandinaviska idrotten ger – intressant nog – ett liknande resultat: Norge är det land som uppvisar högst grad av jämställdhet, tätt följd av Sverige. I Danmark är situationen betydligt sämre. Detta visar inte minst en studie genomförd av forskarna Laila Ottesen, Berit Skirstad, Gertrud Pfister och Ulla Habermann. Undersökningen rörde det formella ledarskapet inom idrotten i Sverige, Norge och Danmark och baserades på en enkät riktad till ordföranden och styrelsemedlemmar i ett antal nationella och regionala idrottsorganisationer åren 2003–2004. Enkäten skickades till totalt 1 669 personer.

Undersökningen visade att andelen kvinnor i ledande funktioner är betydligt lägre än andelen kvinnliga medlemmar i organisationerna. I samtliga tre länders idrottsorganisationer låg andelen kvinnliga medlemmar på cirka 40 procent, medan andelen kvinnor på ledande positioner blev 31 procent för Norge, 26 procent för Sverige och 25 procent för Danmark. En granskning av styrelsesammansättningen i ländernas idrottsliga paraplyorganisationer visade att jämställdheten var betydligt högre i Norge och Sverige än i Danmark: I både Riksidrottsförbundet och Norges idrettsförbund uppgick andelen kvinnliga styrelseledamöter till 45 procent. I Danmarks Idrætsförbund var andelen kvinnor i styrelsen endast tio procent. I DGI (tidigare Danske Gymnastik & Idrætsforeninger) uppgick andelen kvinnor till 33 procent. I Dansk Firmaidrætsförbund saknades helt kvinnliga styrelseledamöter.

---

⁸ <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2015/rankings/>

I internationella idrottsorganisationer är kvinnors representation på beslutande nivå ännu lägre. Detta visar en kartläggning från 2011 av idrotts- och genusforskaren Gertrud Pfister. I den kanske mest inflytelserika idrottsorganisationen, Internationella Olympiska Kommittén (IOK), bestod styrelsen av 83 procent män och 17 procent av kvinnor. Av IOK:s 25 kommittéer var det endast tre som hade en kvinnlig ordförande. I ungefär en fjärdedel av kommittéerna saknades helt kvinnlig representation – detta gällde bland annat de betydelsefulla kommittéer som ansvarade för marknadsföringsfrågor och tv-rättigheter. Endast i ett fall – i kommittén för kvinnlig idrott – utgjorde kvinnor en majoritet.

Pfister kartlade även den könsmissiga representationen i 70 internationella idrottsorganisationers styrelser. Resultatet visade att endast en av tio ledamöter var en kvinna. Endast fem internationella idrottsförbund hade en kvinnlig ordförande. I ungefär en tredjedel av organisationerna saknades kvinnor helt. Ett liknande mönster framträdde på europeisk nivå. I en kartläggning av 52 europeiska idrottsfederationers styrelser blev andelen kvinnor elva procent.

Indikator 3.5 Kostnader för idrottsutövande

Precisering: Individens utgifter för idrottsrelaterade avgifter och utrustning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Hur stora belopp lägger Sveriges invånare på alltifrån medlemsavgifter till föreningar och gym, träningskläder, idrottsutrustning och biljetter till idrottsevenemang? Sedan 2013 ingår sådana frågor i Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till idrott och motion*. Resultatet av 2014 års mätning redovisas i tabell 3.3.12.

Av svaren att döma lägger det svenska folket i genomsnitt ner ungefär 6 600 kronor om året på idrottsrelaterad verksamhet. En närmare granskning visar att kostnaderna fördelas mycket olika mellan olika grupper. Som exempel har män i genomsnitt avsevärt högre kostnader än kvinnor på idrottsrelaterad utrustning, konsumtion av idrottsmedier samt spel/vadslagning medan kvinnor har högre kostnader för medlems- och träningsavgifter. Av detta följer att mäns totala idrottsrelaterade kostnader är högre än kvinnors (8 100 kronor för män och 5 400 kronor för kvinnor). En jämförelse av åldersgrupper visar på motsvarande sätt att unga har högst kostnader för idrottsrelaterade avgifter (medlems- och träningsavgifter samt andra avgifter kopplade till idrott och motion).

I fråga om idrottens tillgänglighet för olika samhällsgrupper är det framför allt två resultat som förtjänar att lyftas fram. Det första handlar om boendeort. I likhet med förra årets mätning, framkommer att medlems- och träningsavgifter är betydligt lägre i små orter jämfört med större orter och storstäder. För de svarande som bodde i samhällen med högst 10 000 invånare låg kostnaden för medlems- och träningsavgifter på i genomsnitt 700 kronor per år. Mot detta svarade personer boende i storstäder (större än 200 000 invånare) att de betalade 2 000 kronor om året för samma sak.

Det andra resultatet handlar om kostnader och betalningsförmåga. En jämförelse mellan de svarandes utgifter för idrott och disponibel inkomst visade nämligen ett tydligt mönster. Utgifterna ökade i takt med inkomsterna – såväl med avseende på medlems- och träningsavgifter som kläder, resor och konsumtion av medier.

Tabell 3.3.12. Fråga: Under de senaste tolv månaderna, hur mycket pengar skulle du uppskatta, på ett ungefär, att du för egen del har lagt ner på nedanstående?

	Medlems-/ tränings- avgifter	Övriga avgifter	Tränings- kläder och skor	Utrustning	Biljetter	Idrotts- medier	Spel/ vad- slagning	Resor idrott & motion	Totala utgifter
TOTALT (6–80 år)	1 500	400	1 100	900	300	400	400	1 600	6 600
KÖN									
Män	1 400	500	1 200	1 200	400	600	600	2 200	8 100
Kvinnor	1 700	400	1 100	600	200	200	200	1 000	5 400
ÅLDER									
6–12 år	1 900	800	1 400	1 000	200	200	100	1 400	7 000
13–18 år	2 200	1 100	1 800	1 800	300	500	100	1 400	9 200
19–25 år	1 900	300	1 400	700	400	200	200	600	5 700
26–40 år	1 600	400	1 300	1 000	300	400	300	1 100	6 400
41–55 år	1 700	500	1 300	1 400	400	500	600	3 200	9 600
56–67 år	1 100	300	600	400	200	500	500	1 600	5 200
68–80 år	700	100	300	200	200	300	400	800	3 000
ORTSTORLEK									
> 10 000	700	300	900	600	300	300	600	500	4 200
10 000–50 000	1 300	500	1 100	900	300	500	400	2 100	7 100
50 001–200 000	1 600	400	1 100	1 000	300	400	400	1 300	6 500
< 200 000	2 000	400	1 200	900	300	300	400	1 700	7 200
FÖDELSELAND									
Sverige	1 600	500	1 200	1 000	300	400	400	1 700	7 100
Övriga Norden	1 700	300	800	400	200	400	200	1 900	5 900
Övriga världen	1 200	400	900	400	200	300	300	900	4 600
UTBILDNINGSNIVÅ									
Förgymnasial	1 400	600	1 100	900	200	400	300	1 800	6 700
Gymnasial	1 300	300	900	900	400	400	500	1 200	5 900
Eftergymnasial	1 900	500	1 400	1 000	400	400	300	2 000	7 900
DISPONIBEL INKOMST PER HUSHÅLL									
0–137 999 kr	1 000	400	800	400	100	200	200	700	3 800
138 000–187 999 kr	1 100	200	800	700	300	300	300	900	4 600
188 000–234 999 kr	1 400	400	1 100	900	300	300	500	800	5 700
235 000–302 999 kr	1 600	600	1 300	1 200	400	500	500	1 500	7 600
< 303 000 kr	2 100	600	1 400	1 200	400	500	400	3 500	10 100

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Empiriska tendenser målområde 3:

Målområde 3 redovisar indikatorer om idrottens tillgänglighet för olika människor med avseende på faktorer som kön, ålder, socioekonomi, bakgrund med mera. Å ena sidan bekräftar statistiken tydligt den indikation som gavs i målområde 1 angående idrottens starka ställning hos det svenska folket. Merparten av de uppgifter som redovisats visar nämligen att idrott är en fritidsaktivitet som engagerar och aktiverar både unga och gamla, flickor som pojkar. Å andra sidan framkommer även att idrottens tillgänglighet varierar mellan olika befolkningsgrupper. Den överordnade empiriska tendensen är följaktligen att idrottens tillgänglighet samvarierar med människors socioekonomiska position. Det innebär att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. Barn med sammanboende föräldrar idrottar mer än barn till ensamstående. Likaså idrottar barn i storstäder och förortskommuner mer än barn boende på landsbygden. I fråga om etnicitet är indikationen att flickor med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning än flickor med svensk bakgrund. Bland pojkar är skillnaderna betydligt mindre.

I målområdet studeras även kvinnors och mäns representation på ledande positioner i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Här visar statistiken att den jämställdhet som präglar medlemskårens sammansättning inte återspeglas i idrottsrörelsens centrala styrelserum. 41 av idrottsrörelsens 70 specialidrottsförbund är mansdominerade, så tillvida att andelen män i förbundsstyrelsen överstiger 60 procent. Endast ett förbund är kvinnodominerat. Än starkare är den manliga dominansen på posterna som ordförande och generalsekreterare samt i svenska idrottsledares representation i internationella idrottsorganisationer.

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, huruvida idrotten bidrar till utvecklingen av en god etik, det sociala ledarskapets betydelse med mera.

I årets uppföljning av statens stöd till idrotten ingår att göra en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen. En sammanfattning av uppdraget gavs i kapitel 2 i denna rapport.

Till grund för 2015 års fördjupningsuppdrag ligger antagandet att föreningsidrott har positiva effekter i frågor kopplade till demokrati, jämställdhet och sunda etiska ideal. Samma antagande är centralt i statens idrottspolitik, med följderna att demokrati- och etikfrågor utgör ett eget målområde i detta indikatorsystem rörande effekterna av statens stöd till idrotten. Samtidigt bör det understrykas att direkta orsakssamband mellan idrottsutövning och olika former av socialiserande effekter är svåra att belägga rent vetenskapligt. Samtliga indikatorer i detta målområde måste därför betraktas som förhållandevis trubbiga mätinstrument inom ett komplext och svårfångat område.

Målområde 4 innehåller tre indikatorer. De första två mäter ledaruppdrag och utbildning bland unga utifrån antagandet att förtroendeuppdrag och studiecirkel stärker ungas inflytande och delaktighet. Den tredje indikatorn avser dopningskontroller som mått på etik inom idrotten.

Indikator 4.1 Ungdomar och uppdrag som ledare

Precisering: Antal/andel barn och ungdomar (6–25 år) med uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem eller motsvarande i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Ett sätt att mäta ungdomars delaktighet och inflytande inom idrotten är att studera huruvida de innehar olika former av uppdrag som ledare, tränare eller styrelseledamot. En sådan fråga ingår i Riksidrottsförbundets årliga studie *Svenska folkets relation till motion och idrott* (jfr. indikator 1.4). Skattning av 2014 års undersökning indikerar att 269 000 unga hade olika former av ledaruppdrag. Detta är fler än i 2013 års mätning, då uppskattningsvis 236 000 unga hade ledaruppdrag. En

jämförelse mellan åldersgrupper visar att flest antal unga ledare finns i åldersspannet 19–25 år, men att andelen unga med ledaruppdrag är högst i åldern 13–18 år.

I tabell 3.4.1 redovisas både antalet unga som uppger sig vara ledare och hur stor andel de utgör av den totala ungdomspopulationen i riket. Det senare är ett viktigt mått som möjliggör analyser över tid. Inom parentes redovisas även 2013 års uppgifter. Uppgifterna visar en total ökning av unga ledare både i fasta tal och som andel av ålderskategorin.

Tabell 3.4.1. Unga som uppger att de är aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande i en idrottsförening år 2014. Skattning av antalet personer i riket (andel av ålderskategori i procent, 2013 års uppgifter inom parentes).

Ålder	Antal	%
6–12 år	35 000	5 (4)
13–18 år	110 000	18 (19)
19–25 år	124 000	13 (10)
Totalt	269 000	12 (10)

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Kompletterande uppgifter om unga och förtroendeuppdrag återfinns i den stora enkätstudie som CIF genomförde 2015 tillsammans med analysföretaget Ramböll Management Consulting. Enkäten besvarades av 6 325 föreningar. Samtliga Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund fanns representerade i materialet.

I studien kartlades bland annat ungas deltagande i föreningarnas demokratiska processer. Av enkätsvaren att döma saknar tre av fyra idrottsföreningar styrelseledamöter under 25 år. Totalt sett visade undersökningen att 7 procent av samtliga styrelseledamöter var under 25 år.

I tabell 3.4.2 redovisas resultatet av föreningsstudien fördelat på idrotter. För att undvika statistiska felkällor redovisas endast idrotter med svar från minst 100 föreningar. Uppgifterna visar att ungas engagemang i idrottsföreningars styrelser varierar stort mellan olika idrotter. Föga förvånande utmärker sig skolidrott som en verksamhet med många unga förtroendevalda. Andra idrotter med relativt stort deltagande är basket, budo/kampsport och ridsport.

Tabell 3.4.2. Genomsnittlig andel unga styrelseledamöter (under 25 år) per förening i olika idrotter (%). Tabellen redovisar idrotter med minst 100 svarande föreningar

Idrott	Andel unga (%)	Antal svarande föreningar
Skolidrott	39	233
Basket	11	114
Budo/kampsport	11	201
Ridsport	9	311
Karate	8	124
Segling	7	133
Bordtennis	7	166
Gymnastik	6	489
Innebandy	6	292
Bilsport	6	125
Motorcykel/snöskoter	5	137
Handboll	5	178
Parasport	5	225
Korpen	4	136
Bowling	4	241
Fotboll	4	940
Simidrott	4	137
Skyttesport	4	385
Flygsport	3	112
Orientering	3	294
Skidor	3	478
Friidrott	2	395
Tennis	2	111
Cykel	2	131
Golf	2	136
Ishockey	2	172
Boule	1	109

Källa: *Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar*

Det bör understrykas att tabellerna 3.4.1 och 3.4.2 baseras på delvis olika frågeställningar. I Riksidrottsförbundets enkätstudie undersöks om unga varit ”aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande”. I CIF:s föreningsstudie undersöks endast om de unga haft styrelseuppdrag. När tabellerna analyseras tillsammans blir indikationen att många unga visserligen är aktiva som ledare, men kanske inte främst på styrelsenivå.

Indikator 4.2 Ideella ledares utbildning

Precisering: Antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet

Uppgiftslämnare: SISU Idrottsutbildarna

Källa: SISU Idrottsutbildarna

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna är idrottens studie- och utbildningsorganisation. Verksamheten finansieras genom statsanslag över utbildningsdepartementets budget samt via bidrag från landsting och kommuner. SISU:s statliga stöd regleras därmed inte i regeringens särskilda förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet. Förbundets aktiviteter ingår därför inte heller i Centrum för idrottsforskningens uppföljningsuppdrag rörande statens idrottspolitik. Samtidigt utgör omfattningen på SISU:s studieverksamhet ett intressant mått på idrottsrörelsens insatser för att utbilda sina ideella ledare. I tabell 3.4.3 redovisas därmed antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet under perioden 2006–2014.

Tabell 3.4.3. Arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet år 2008–2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Arrangemang	67 613	83 647	95 234	105 719	112 278	110 943	126 807
Deltagare	547 917	670 870	762 855	824 585	916 269	915 045	1 026 376
Studietimmar	1 196 140	1 388 947	1 543 321	1 696 853	1 777 800	1 617 533	1 676 329
Andel kvinnor (%)	45	46	45	41	43	44	43

Källa: SISU Idrottsutbildarna

SISU:s studieverksamhet har ökat markant och i det närmaste kontinuerligt sedan 2009. Enligt uppgifter från SISU är ökningen främst ett resultat av ökade statsbidrag.

Mot bakgrund av årets fördjupade analys av demokratiaspekter inom idrotten redovisas även unika deltagare i SISU Idrottsutbildarnas verksamhet för 2015 fördelat på ålder (tabell 3.4.4). Resultatet visar att drygt 490 000 personer deltog i ett utbildningsarrangemang. Nästan hälften (47 procent) är personer under 25 år.

Tabell 3.4.4. Deltagare i SISU:s studieverksamhet år 2015 fördelat på ålder

< 13 år	13–24 år	25–65 år	> 65 år
89 091	140 491	230 100	30 918

Indikator 4.3 Dopning

Precisering: Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige fördelat på dopningsklass, kön och idrottsnivå

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Antidopinggruppen

I Sverige är det Riksidrottsförbundet som ansvarar för antidopningsarbetet. Verksamheten är brett upplagt och inkluderar ett stort antal aktörer. Den av RF-stämman valda Dopningkommissionen utgör ett överordnat expertorgan som övervakar att idrottens regelverk efterlevs och anmäler förseelser mot dopningsreglerna till berörda specialidrottsförbund. För det operativa arbetet svarar Riksidrottsförbundets antidopinggrupp. Det är dessa tjänstemän som genomför själva kontrollprogrammet, reviderar listan över dopningsklassade läkemedel, handlägger bestraffningsärenden med mera. Till sin hjälp har de 70 legitimerade dopningskontrollansvariga funktionärer. I bestraffningsfrågor finns Dopingnämnden för domar i första instans och Riksidrottsnämnden som högsta beslutande organ. Vidare kan tilläggas att alla specialidrottsförbund har egna antidopningsprogram och att även Riksidrottsförbundets 21 distriktsförbund arbetar förebyggande mot dopning.⁹

För år 2015 avsatte regeringen ett anslag på 26,3 miljoner kronor för insatser mot dopning. Riksidrottsförbundets insatser på området bör därför inkluderas i en uppföljning av statens idrottspolitik. Dopning är dessutom ett tydligt brott mot idrottens regelverk (och ofta även mot svensk lagstiftning), vilket motiverar att dopningsförseelser kan användas som indikator för etiken inom idrottsrörelsen. Samtidigt är det så att RF:s statistik i fråga om dopningsprover och bestraffningar i första hand speglar den egna antidopningsverksamheten – det är inte ett mått på det allmänna bruket av dopningsmedel inom varken idrottsrörelsen eller i det omgivande samhället. Antalet kontroller styrs nämligen av Dopningkommissionen utifrån bedömningar av behov och tillgången av medel. Därtill är kontrollerna inte slumpvisa, utan främst inriktade på elitidrottare och sådana idrotter där dopning anses ge förbättrad tävlingsprestation.

I tabell 3.4.5 redovisas antalet dopningsprov och bestraffade i Sverige sedan 2004. Statistiken visar att Riksidrottsförbundet genomförde 3 146 dopningskontroller under år 2014. Totalt fälldes 30 personer för dopningsförseelse. Antalet är betydligt

---

⁹ För uppgifter om antidopningsverksamheten i Sverige, se www.rf.se.

högre än 2013 då 19 personer fälldes. En jämförelse av antalet fällda under den senaste tioårsperioden visar en successiv ökning.

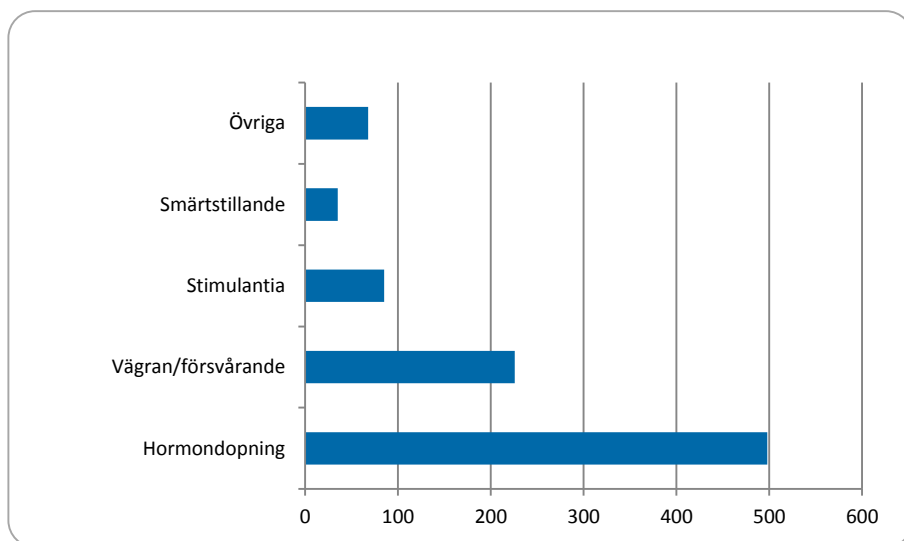
Statistiken visar även att de allra flesta som fälls för dopningsbrott är män. Mot denna bakgrund är 2014 ett ovanligt år såtillvida att fyra kvinnor fälldes för dopningsbrott. Det är fler kvinnor än under hela den övriga tioårsperioden sammantaget.

Tabell 3.4.5. Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige år 2004–2014

År	Antal prov	Antal bestraffade män	Antal bestraffade kvinnor	Antal bestraffade totalt	Andel bestraffade (%)
2004	4 046	18	0	18	0,4
2005	4 015	18	0	18	0,4
2006	3 556	17	1	18	0,5
2007	3 601	18	0	18	0,5
2008	3 607	23	1	24	0,7
2009	3 568	28	1	29	0,8
2010	3 950	40	0	40	1,0
2011	3 902	33	0	33	0,8
2012	3 668	34	0	34	0,9
2013	3 434	19	0	19	0,6
2014	3 146	26	4	30	0,8
Totalt	40 493	274	7	281	0,7

Källa: Antidopinggruppen

I figur 3.4.1 redovisas antal dopningsfall under perioden 1981–2014 fördelade efter dopningsklass.

Figur 3.4.1. Antal dopningsfall år 1981–2014, fördelat på dopningsklass

Källa: Antidopinggruppen

Riksidrottsförbundet sammanställer även uppgifter om den idrottsliga nivå som de bestraffade befinner sig på. Resultatet (tabell 3.4.6) visar att en majoritet av de bestraffade under perioden 2004–2014 tillhör kategorin motionärer, det vill säga individer som inte deltar i tävlingsammanhang. Näst störst är gruppen elitidrottare (tävlade i individuell gren internationellt eller i landslag och spelare inom lagbollsporters högsta serier och landslag), följt av tävlingsaktiva på lägre nivå.

Tabell 3.4.6. Antal bestraffade dopningsfall, fördelat på idrottsnivå år 2004–2014

År	Elit	Tävling	Motion
2004	5	3	10
2005	4	2	12
2006	11	0	7
2007	4	5	9
2008	6	3	15
2009	3	6	20
2010	11	6	23
2011	12	3	18
2012	13	9	12
2013	5	4	10
2014	13	3	14
Totalt	87 (31%)	44 (16%)	150 (53%)

Källa: Antidopinggruppen

Empiriska tendenser målområde 4:

Målområde 4 handlar om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande samt huruvida idrotten bidrar till utveckling av god etik.

Möjlighet till inflytande mäts via statistik om ungas ledaruppdrag samt i omfattningen på SISU Idrottsutbildarnas utbildningsverksamhet. Redovisningen från Riksidrottsförbundets årliga enkätstudie visar en ökning av antalet unga som uppger sig vara aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande i en idrottsförening. Därtill redovisar SISU Idrottsutbildarna att antalet studiearrangemang och deltagare ökat kontinuerligt under en följd av år. Detta indikerar att ungas ideella engagemang och inflytande i sina föreningar ökar. Samtidigt indikerar CIF:s föreningsstudie att unga är förhållandevis svagt representerade i föreningarnas centrala styrelser.

Statistik från Riksidrottsförbundets antidopinggrupp visar att antalet kontroller år 2014 uppgick till 3 146 stycken samt att totalt 30 personer fälldes för dopningsförselser. Antalet fällda var betydligt högre än 2013 då 19 personer fälldes. Beträktat över en tioårsperiod har antalet fällda för dopningsbrott successivt ökat.

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Målområdet behandlar frågan i vilken mån svensk idrott på elitnivå kan hävda sig i internationella sammanhang.

I målområde 5 ingår sammanlagt fem indikatorer. Dessa omfattar en rad skilda aktiviteter och prestationer på elitidrottens område, från medaljer i internationella idrottstävlingar till deltagande i talangutvecklingsprogram och antalet studenter vid landets riksidsrottsgymnasier.

Indikator 5.1 Medaljer i internationella mästerskap

Precisering: Antalet erhållna medaljer i internationella mästerskap

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Källa: Specialidrottsförbunden, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

I indikator 5.1 redovisas svenska idrottsprestationer i internationella mästerskap. Redogörelsen görs med förbehållet att det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som mellan idrotter. För en mer ingående diskussion om denna problematik, se Centrum för idrottsforskningens rapport *För framtidens segrar* (2012), kapitel 1.

Hur har svenska elitidrottare presterat i internationella tävlingssammanhang? Enligt uppgifter från Riksidrottsförbundet deltog 149 av landets 217 landslagstrupper i ett VM eller motsvarande under år 2014. Totalt bärgades 184 medaljer, varav 47 guld, 68 silver och 69 brons. Resultatet (se tabell 3.5.1) är det lägsta under den senaste femårsperioden.

Tabell 3.5.1. Svenska landslagstruppers medaljer vid senaste VM eller motsvarande 2010–2014

År	Guld	Silver	Brons	Totalt
2014	47	68	69	184
2013	58	83	90	231
2012	79	91	102	272
2011	64	73	88	225
2010	71	58	74	203

Källa: Specialidrottsförbunden

Flest medaljer år 2014 togs av de trupper och förbund som redovisas i tabellerna 3.5.2 och 3.5.3.

Tabell 3.5.2. Landslag med flest medaljer i VM eller motsvarande år 2014

Förbund	Landslag	Totalt	Silver	Brons	Guld
Draghundsport	Draghund samtliga stilar	14	3	7	4
Mångkamp	Orienteringsskytte	10	4	3	3
Parasport	Sportskytte	9	5	2	2
Budo och kampsport	Thaiboxning	8	2	0	6
Casting	Flugkastning	8	1	3	4

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabell 3.5.3. Specialidrottsförbund med flest medaljer i VM eller motsvarande år 2014

Förbund	Medaljer
Budo och kampsportsförbundet	26
Parasportförbundet	20
Draghundsportförbundet	14
Styrkelyftförbundet	11
Motorcykel och snöskoterförbundet	10
Mångkampsförbundet	10
Skyttesportförbundet	10

Källa: Specialidrottsförbunden

Flest medaljer togs av Budo och kampsportsförbundet: 26 medaljer. Därefter följde Parasportförbundet med sammanlagt 20 medaljer och Draghundsportförbundet med 14 medaljer.

Gemensamt för flera av förbunden i tabell 3.5.3 är att de har många separata landslagstrupper – och därmed även många mästerskap att delta i.

Riksidrottsförbundets data medger inte analyser över tid. Det gör däremot SOK:s statistik. Tabell 3.5.4 och 3.5.5 redovisar antal placeringar vid olympiska sommar- och vinterspel från år 1998 till 2014.

Tabell 3.5.4. Sveriges resultat vid sommar-OS år 2000–2012

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2012 London	136	1	4	3	5	5	4	5	2	29
2008 Peking	123	0	4	1	5	5	4	3	9	31
2004 Aten	115	4	1	2	8	5	2	1	4	27
2000 Sydney	158	4	5	3	5	2	6	4	3	32

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Tabell 3.5.5. Sveriges resultat vid vinter-OS år 1998–2014

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2014 Sotji	106	2	7	6	2	4	5	6	3	35
2010 Vancouver	105	5	2	4	8	3	2	3	3	30
2006 Turin	105	7	2	5	4	3	4	0	5	30
2002 Salt Lake City	102	0	2	4	4	2	2	2	2	18
1998 Nagano	99	0	2	1	2	1	4	3	2	15

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Tabellerna vittnar om att många svenska elitidrottare och lag konkurrerar om medaljer i olympiska sammanhang. Därtill visar statistiken en positiv utvecklingskurva. I vinterspelen har antalet placeringar upp till 8:e plats mer än fördubblats under perioden: från 15 placeringar år 1998 till 35 placeringar 2014. I sommarspelen har antalet placeringar varit förhållandevis konstant, trots att antalet svenska deltagare de senaste tre spelen varit betydligt färre än i Sydney år 2000.

I tabell 3.5.6 redovisas antal svenska deltagare samt resultat vid paralympiska sommar- respektive vinterspel under perioden 1988–2014. Tabellen visar att både antalet deltagare och nationer ökat markant sedan år 1988 – och därmed även konkurrensen om medaljer. För svenskt vidkommande går denna trend även att utläsa i förlorade positioner i den sammanlagda nationsplaceringen och i antalet erhållna medaljer. En jämförelse mellan sommar- respektive vinterspelen visar dessutom att svenska paralympier har tagit flest medaljer under sommarspelen, men att Sveriges nationsplacering varit något bättre i vinterspelen. Jämförelser mellan sommar- och vinterspelen är dock problematiska eftersom antalet idrottsgrenar och deltagande nationer är betydligt högre på det paralympiska sommarprogrammet än vid vinterspelen.

Tabell. 3.5.6. Sveriges resultat i Paralympics år 1988–2014

	Antal deltagare/ Antal nationer	Sveriges nationsplacering	Svenska medaljer		
			1:a	2:a	3:a
Paralympiska sommarspel					
2012 London	4 302/164	29	4	4	4
2008 Peking	3 951/146	24	5	3	4
2004 Aten	3 808/135	21	8	7	6
2000 Sydney	3 881/122	29	5	6	10
1996 Atlanta	3 259/104	13	12	14	11
1992 Barcelona	3 001/83	18	7	22	9
1988 Seoul	3060/60	6	42	38	23
Paralympiska vinterspel					
2014 Sotji	538/45	11	1	2	1
2010 Vancouver	502/44	19	0	0	2
2006 Turin	474/38	19	0	0	1
2002 Salt Lake City	416/36	19	0	6	3
1998 Nagano	562/31	19	0	1	5
1994 Lillehammer	471/31	8	3	3	2
1992 Tignes/Albertville	365/24	12	1	1	2
1988 Innsbruck	377/22	9	3	7	5

Källa: Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Indikator 5.2 Medaljkapacitet i skilda idrotter

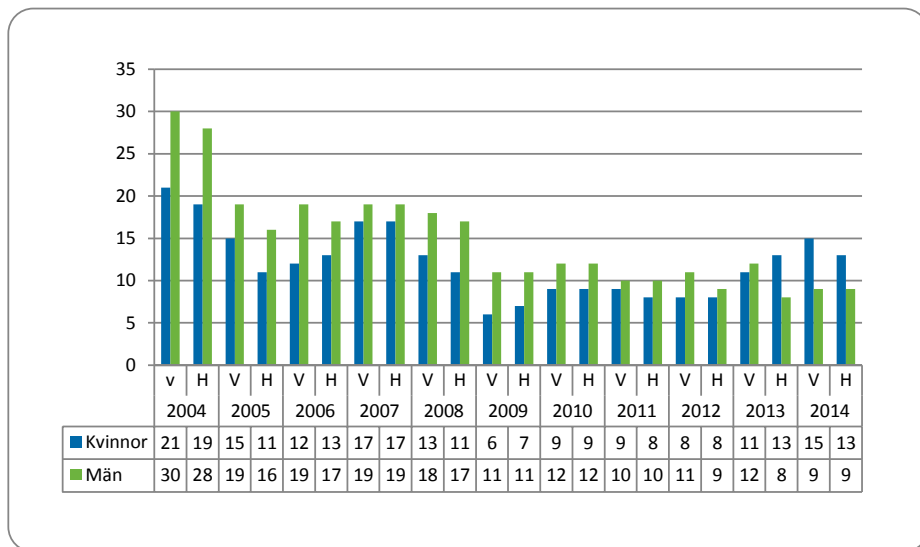
Precisering: Antal elitaktiva/lag (medaljpositioner) med kapacitet att ta medalj i OS eller VM fördelat på kön respektive vinter-/sommaridrott.

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

Källa: SOK

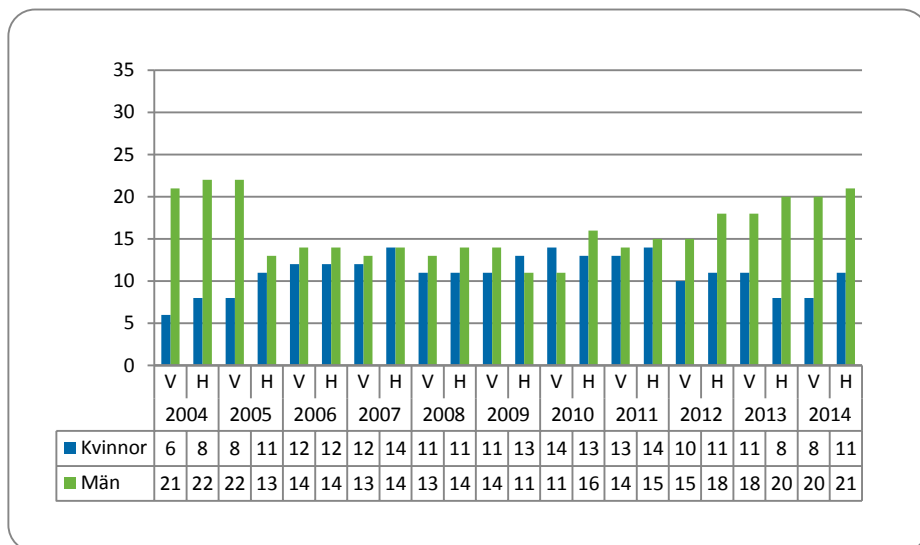
SOK använder måttet medaljkapacitet för att bedöma svenska elitaktivas potential till medalj i internationella tävlingssammanhang. Måttet är framåtblickande men baseras på tidigare genomförda prestationer. Med medaljkapacitet avses nämligen personer som tagit medalj i högsta internationella konkurrens ett flertal gånger under den senaste tvåårsperioden.

I figur 3.5.1 och 3.5.2 redovisas medaljkapaciteten hos svenska olympiska idrotter under perioden 2004–2014 (fördelat på höst och vår). Resultatet visar att antalet personer med medaljkapacitet har minskat kraftigt i olympiska sommaridrotter sedan 2004. I vinteridrotter har antalet elitaktiva med medaljkapacitet under senare år legat förhållandevis stabilt på mellan 24 och 30 personer.

Figur 3.5.1. Antal elitaktiva med medaljkapacitet i olympiska sommaridrotter år 2004–2014, män och kvinnor (V=vår, H=höst)

Källa: Sveriges Olympiska Komitté

Figur 3.5.2. Antal elitaktiva med medaljkapacitet i olympiska vinteridrotter år 2004–2014, män och kvinnor (V=vår, H=höst)

Källa: Sveriges Olympiska Komitté

Indikator 5.3 Kostnader för landslagsverksamhet

Precisering: Specialidrottsförbundens utgifter för landslagsverksamhet inklusive förberedelse för landslagsverksamhet

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

År 2014 redovisade Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund med landslagsverksamhet en total omsättning på 1 664 miljoner kronor. Samma år redovisade förbunden landslagskostnader på nästan 442 miljoner kronor. Det motsvarade 27 procent av förbundens totala omsättning. Ett ytterligare jämförelsemått är specialidrottsförbundens totala stöd år 2014 (till förbund med landslagsverksamhet), vilket uppgick till 453 miljoner kronor.

Men kostnaderna är inte jämnt fördelade mellan förbunden. I tabell 3.5.7 redovisas de fem förbund med högst respektive lägst landslagskostnader år 2014. Störst utgifter hade Svenska Fotbollförbundet med 92,8 miljoner kronor. Lägst utgifter redovisade Svenska Sportdykningsförbundet med 240 000 kronor (avser 2013).

Tabell 3.5.7. Specialidrottsförbund med högst respektive lägst kostnader för landslagsverksamhet år 2014, i svenska kronor

Högst kostnader		Lägst kostnader	
Fotboll	92 818 000	Sportdykning*	240 000
Skidor	74 186 000	Frisbee	298 000
Ishockey	26 200 000	Issegling	300 000
Handboll	18 520 000	Mångkamp	370 000
Ridsport	16 793 000	Gång och vandring	450 000

* Avser 2013

Källa: Specialidrottsförbunden

Det ska tilläggas att Svenska Racerbåtförbundet inte redovisat sina utgifter för landslagsverksamhet under de senaste två åren. 2012 uppgick utgifterna till 165 000 kronor.

Ytterligare ett sätt att åskådliggöra de stora skillnaderna i specialidrottsförbundens landslagskostnader är att gruppera förbunden i olika utgiftskategorier. Resultatet visas i tabell 3.5.8. Av tabellen framgår att de fem förbunden med störst landslagskostnader svarar för över hälften av utgifterna för samtliga 65 förbund med landslagsverksamhet. Dessa fem förbund har en sammantagen landslagskostnad på 228,5 miljoner kronor. Den stora majoriteten förbund har emellertid betydligt lägre

utgifter. Hela 44 förbund har utgifter som understiger fem miljoner kronor. Tillsammans svarar dessa förbund för endast 16 procent av specialidrottsförbundens totala landslagskostnader.

Tabell 3.5.8. Specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet år 2014, grupperade

Kostnader	Antal förbund	Totala kostnader i varje kategori (kr)	Varje kategoris andel av totala kostnader (%)
< 15 miljoner kr	5	228 517 000	52
10–15 miljoner kr	4	47 687 693	11
5–10 miljoner kr	12	92 704 457	21
1–5 miljoner kr	27	63 580 651	14
> 1 miljon kr	17	9 088 645	2
Totalt	65	441 578 446	100

Källa: Specialidrottsförbunden

Ett förbunds landslagskostnader är givetvis avhängigt dess totala ekonomi. I tabell 3.5.9 redovisas förbunden med högst respektive lägst andel landslagskostnader i relation till deras totala omsättning.

Tabell 3.5.9. Specialidrottsförbund med hög respektive låg andel landslagskostnader, i relation till total omsättning år 2014

Förbund med hög andel kostnader				Förbund med låg andel kostnader			
	Omsättning (kr)	Kostnader (kr)	%		Omsättning (kr)	Kostnader (kr)	%
Flygsport	4 229 223	3 589 000	85	Bilspport	32 722 241	1 300 000	4
Skidor	102 455 000	74 186 000	72	Sportdykning*	5 317 961	240 000	5
Kanot	10 761 849	7 200 000	67	Motorcykel	29 333 055	2 700 000	9
Rodd	4 718 511	2 411 000	51	Boule	4 691 874	473 000	10
Bob och rodel	1 407 775	713 000	51	Golf	101 530 211	10 600 000	10
Bordtennis	15 452 136	7 250 000	47	Innebandy	90 477 301	10 900 000	12
Vattenskidor	1 763 903	821 480	47	Konståkning	46 701 086	5 900 000	13
Budo och kampsport	10 220 941	4 608 000	45	Bandy	29 491 367	3 988 000	14
Handboll	41 613 000	18 520 000	45	Mångkamp	2 571 179	370 000	14
Skidskytte	21 637 069	9 500 000	44	Dövidrott	7 106 268	1 042 000	15

* Uppgifterna för landslagskostnad avser 2013

Källa: Specialidrottsförbunden

Slutligen redovisas även landslagskostnadernas utveckling över tid. Som framgår av tabell 3.5.10 har förbundens kostnader för landslagsaktiviteter 2009–2014 uppgått till ungefär en fjärdedel av deras totala kostnader. Ett undantag utgör 2013, då

landslagskostnaderna utgjorde en tredjedel av förbundens totala omsättning. Det bör dock understrykas att förändringarna i förbundens totala landslagskostnader påverkas starkt av att Svenska Fotbollförbundets kostnader varierar kraftigt. För 2013 låg deras kostnader för landslagen på 211 miljoner kronor, medan utgifterna år 2014 sjönk till 93 miljoner kronor. Sådana förändringar får givetvis stor effekt på den samlade statistiken.

Tabell 3.5.10. Specialidrottsförbundens landslagskostnader och totala omsättning i miljoner kronor, tidsserie år 2009–2014

År	Kostnader landslag (miljoner kr)	Total omsättning (miljoner kr)
2009	394	1 459
2010	371	1 455
2011	418	1 593
2012	462	1 636
2013	561	1 648
2014	442	1 664

Källa: Specialidrottsförbunden

Indikator 5.4 Deltagare i talangutvecklingsverksamhet

Precisering: Antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet och Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: Den samlade elitsatsningen och SOK:s topp- och talangprogram

Indikator 5.4 mäter antalet deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar. Indikatorn har tidigare redovisat antal aktiva och lag som tilldelades riktat stöd ur den samlade och fleråriga elitsatsning som inrättades 2009, efter att regeringen tillfört särskilda medel via AB Svenska Spels överskott. Denna särskilda elitsatsning pågick under åren 2009–2012 men har därefter inte förlängts. Av detta följer att det sedan 2013 saknas centrala resurser inom Riksidrottsförbundet för förbundsövergripande elitsatsningar. Indikator 5.4 avgränsas därmed till att redovisa antalet deltagare i SOK:s topp- och talangprogram hösten 2014 (tabell 3.5.11).

Tabell 3.5.11. Antal deltagare i SOK:s topp- och talangprogram, hösten 2014

		Kvinnor	Män	Totalt kvinnor/män	Lag
Sommaridrotter	Talang	47	46	93	5
	Topp	11	9	20	2
Vinteridrotter	Talang	16	15	31	0
	Topp	10	15	25	2
Totalt	Talang	63	61	124	5
	Topp	21	24	45	4

Källa: SOK:s topp- och talangprogram

Indikator 5.5 Specialidrott i gymnasieskolan

Precisering: Antal flickor och pojkar vid riksrekryterande idrottsgymnasier (RIG)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Berörda specialidrottsförbund

För ungdomar på hög idrottslig nivå finns möjlighet att kombinera gymnasiestudier med en elitsatsning inom ramen för riksidrottsgymnasierna. Systemet är utformat så att studenterna läser ett nationellt gymnasieprogram och utnyttjar studiemomentet individuellt tillval för den egna specialidrotten. I tabell 3.5.12 redovisas riksidrottsgymnasiernas dimensionering under perioden 2005–2017 fördelad på treårsperioder.

Tabell 3.5.12. Riksidrottsgymnasier (RIG), dimensionering angiven i antal

	2005–2008	2008–2011	2011–2014	2014–2017
Specialidrottsförbund	37	36	32	31
Anordnarkommuner	50	49	44	43
RIG-orter	62	58	51	52
Elever (per tre år)	1 136	1 297	1 204	1 229

Källa: Specialidrottsförbunden

Enligt Riksidrottsförbundet ska specialidrottsförbunden fördela sina platser enligt principen att det underrepresenterade könet ska uppgå till minst 40 procent. Undantag från denna fördelningsprincip har beviljats för idrotterna bandy, motorcross och bilsport.

Empiriska tendenser målområde 5:

Det är alltid vanskligt att bedöma en nations elitidrottsliga framgångar utifrån statistik över segrar och medaljer. Långtifrån alla idrotter anordnar årliga mästerskap. Till detta kommer tävlingsidrottens inneboende nyckfullhet av tillfälligheternas spel, formsvackor och så vidare samt att förutsättningarna för att ta medaljer är olika beroende på skilda idrotters internationella popularitet och olika mästerskaps status. Med dessa reservationer måste det emellertid noteras att svenska landslagsgrupps medaljskörd vid senaste VM eller motsvarande år 2014 var de lägsta under den senaste femårsperioden. I olympiska idrotter visar statistiken en positiv trend i vinteridrotter, både med avseende på placeringar i olympiska spel och i bedömningar av de landslagsaktivitas medaljkapacitet. I sommaridrotter har däremot landslagskapaciteten minskat över tid.

Jämförelser av olika idrotters internationella framgångar försvåras alltid av att antalet mästerskap och därmed även potentiella medaljchanser varierar kraftigt mellan idrotter. Med denna reservation kan det konstateras att svensk idrott ofta har stora internationella framgångar i små och förhållandevis resurssvaga idrotter, vilka inte alltid uppmärksammas i media. Som belysande exempel kan nämnas att draghundsport och orienteringsskytte bärgade flest medaljer av samtliga svenska landslagstrupper år 2014.

Vidare visar statistiken att svenska specialidrottsförbunds kostnader för elitverksamhet varierar kraftigt. De fem förbunden med störst landslagskostnader svarar för över hälften av de totala utgifterna för samtliga 65 förbund med landslagsverksamhet. 44 förbund redovisar samtidigt landslagskostnader på mindre än fem miljoner kronor. Ur ett tidsperspektiv har idrottsrörelsens totala landslagskostnader ökat något sedan 2009. Men det har även förbundens totala omsättning. I genomsnitt motsvarar landslagskostnaderna ungefär en fjärdedel av förbundens samlade ekonomi.

4. Centrum för idrottsforsknings verksamhet 2015

Centrum för idrottsforskning (CIF) har till uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten. CIF ska också skapa förutsättningar för samarbete mellan forskare vid universitet och högskolor samt andra engagerade inom området.

CIF är den enda aktören i Sverige med kompetens och erfarenhet om forskning och uppföljning inom området idrott och fysisk aktivitet. CIF arbetar i nära dialog med idrottsrörelsen och Riksidrottsförbundet.

Stödja och initiera

CIF:s verksamhet finansieras dels av socialdepartementet via Riksidrottsförbundet (RF), dels av utbildningsdepartementet. Intäkterna från utbildningsdepartementet räknas årligen upp med en pris- och löneomräkning. Intäkterna från socialdepartementet via RF gör inte det. Detta kan utläsas i tabell 4.1 som visar CIF:s intäkter de senaste fem åren.

Tabell 4.1. Intäkter till CIF 2011–2015, i tusental kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Utbildningsdepartementet	6 737	6 798	6 837	6 978	7 027
Kultur- eller Socialdepartementet via RF	16 000	16 000	16 000	16 000	16 000
Övriga intäkter	234	201	273	450	395
Summa	22 971	22 999	23 110	23 428	23 422

En stor andel av CIF:s intäkter går till att fördela forskningsbidrag. Under 2015 avsatte styrelsen 18,5 miljoner till detta vilket är cirka 75 procent av den totala budgeten. I tabell 4.2–4.4 och figur 4.1–4.4 redovisas hur forskningsbidrag fördelats till tjänster och projekt under de senaste åren. Notera att utbetalningen av bidrag för en tjänst eller ett projektbidrag som beviljats stöd ett givet år påbörjas först påföljande år.

Strategiska satsningar

CIF:s styrelse ger bidrag till idrottsforskning som har hög kvalitet. Utöver detta har styrelsen under senare år valt att premiera idrottsforskning om barn- och ungdomsidrott samt elitidrott. CIF:s styrelse har under år 2015 beviljat 6,249 miljoner kronor till projekt och tjänster som har inriktningen elitidrott samt 3,836 miljoner kronor till forskning som rör barn- och ungdomsidrott. En del projekt omfattar både barn- och ungdomsidrott och elitidrott. Totalt 941 000 kronor satsades på dessa projekt.

Inom området barn- och ungdomsidrott har CIF beslutat att fortsätta stödja Bunkefloprojektet i Malmö. CIF har under åren 2014–2016 avsatt tre miljoner till en långsiktig strategisk satsning på hälsa och prestation med inriktning på barn- och ungdomsidrott. Bunkefloprojektet har visat att daglig motion och idrott i skolan skärper inlärningsförmågan och utvecklar motoriken hos skolbarn. CIF:s bidrag till projektet gör det möjligt att följa barnen upp i åldrarna och därmed undersöka om mer fysisk aktivitet i skolan också har effekt på längre sikt.

Tjänster

CIF delfinansierar doktorandtjänster och tjänster till nydisputerade. Syftet med bidragen är att stödja unga forskare samt verka för att idrottsforskningen förnyas.

Tabell 4.2. Antal beviljade tjänster, fördelning mellan män och kvinnor och beräknad kostnad för tjänster för CIF under åren 2011–2015

År	Doktorander antal (kvinnor/män)	Nydisputerade antal (kvinnor/män)	Heltidstjänst elitsatsning (kvinnor/män)	Totala beräknade kostnaden (tkr)
2011	15 (7/8)	12,5 (5/8)	1 (0/1) *	9 182
2012	14 (6/8)	11 (7/4)	1 (0/1) *	9 240
2013	15 (9/6)	9 (5/4)	1 (0/1) *	8 055
2014	12 (7/5)	12 (6/6)	–	9 000
2015	11 (7/4)	12 (5/7)	–	8 700

*Beviljad våren 2011, avslutad våren 2014

Inför årets fördelning av bidrag till nya tjänster kom det in totalt 71 ansökningar vilket är en ökning jämfört med tidigare år. Sex nya tjänster (tre doktorander och tre nydisputerade) beviljades, vilka finansieras under en fyraårsperiod. CIF har delfinansierat i snitt 25 tjänster per år de senaste fem åren. Under 2016 beräknar CIF att stödja totalt 23 tjänster (tabell 4.2).

Ansökan till doktorandtjänsterna görs av doktorandernas handledare. Av de totalt elva handledare som tilldelats en doktorandtjänst under 2015 är sex kvinnor och fem män.

Projektbidrag

Utöver tjänster så fördelar CIF även projektbidrag inom tre ämnesområden samt bidrag till ideella nationella organisationer som bedriver verksamhet som är värdefull för svensk idrottsforskning (tabell 4.3).

Tabell 4.3. Projektbidrag beviljat per år, fördelat på de olika ämnesområdena samt organisationsstöd, i tusental kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Humaniora och samhällsvetenskap	3 645	3 121	2 775	3 050	3 508
Fysiologi, medicin och biomekanik	3 310	3 230	3 025	2 590	2 040
Traumatologi, ortopedi och rehabilitering	1 881	2 295	2 840	2 760	2 600
Organisationsstöd	290	320	320	280	282
Summa	9 126	8 966	8 960	8 680	8 430

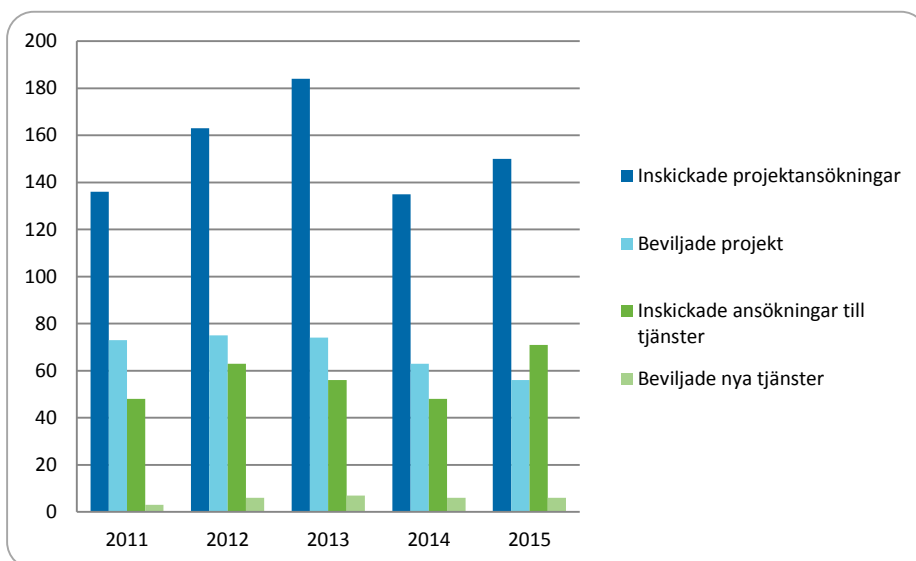
Inför år 2016 avsatte styrelsen 8,15 miljoner kronor till projektbidrag. Fördelningen av bidraget mellan ämnesområdena baseras på 2015 års söktryck inom respektive område. CIF:s styrelse följer årligen upp och analyserar skillnader i söktryck mellan de olika ämnesområdena. *Humaniora och samhällsvetenskap* har ökat sin andel av projektbidraget de senaste åren. Under 2015 fick ämnesområdet 43 procent av projektbidraget, vilket motsvarar 3,508 miljoner kronor (tabell 4.3). *Fysiologi, medicin och biomekanik* har däremot de senaste åren minskat sin andel från 39 procent år 2011 till 25 procent under 2015.

Styrelsen avsätter varje år en bestämd summa till organisationsbidrag. Denna kategori ingår inte vid beräkning av söktryck.

Tabell 4.4. Genomsnittlig bidragsstorlek per projekt beviljat per år, redovisat i tusental kronor

	2011	2012	2013	2014	2015
Humaniora och samhällsvetenskap	166	154	107	133	175
Fysiologi, medicin och biomekanik	150	142	178	144	120
Traumatologi, ortopedi och rehabilitering	65	72	92	125	137
Organisationsstöd	58	46	46	40	40

CIF:s styrelse har som ambition att bevilja högre bidragssummor till färre projekt. Totalt sett beviljade CIF år 2015 i snitt 145 500 kronor per projekt vilket kan jämföras med 121 041 kronor år 2011. Den genomsnittliga bidragstilldelningen har därmed ökat de senaste åren. Den skiljer sig dock något åt mellan ämnesområdena. Inom *humaniora och samhällsvetenskap* och *traumatologi, ortopedi och rehabilitering* beviljades en högre genomsnittlig tilldelning år 2015 jämfört med föregående år (tabell 4.4). *Fysiologi, medicin och biomekanik* har sedan år 2013 fått en minskad genomsnittlig bidragstilldelning.

Figur 4.1. Totalt antal nya inskickade ansökningar och beviljade projekt respektive nya tjänster under åren 2011–2015

Antalet ansökningar till projekt och tjänster var fortsatt högt under 2015. I figur 4.1 kan man se att det totala antalet inskickade ansökningar (projekt och tjänster) ökade under 2015 jämfört med 2014, då antalet ansökningar var något lägre än under 2013. Denna nedgång berodde på att det under 2014 infördes en begränsning av antalet ansökningar som en forskare kunde skicka in.

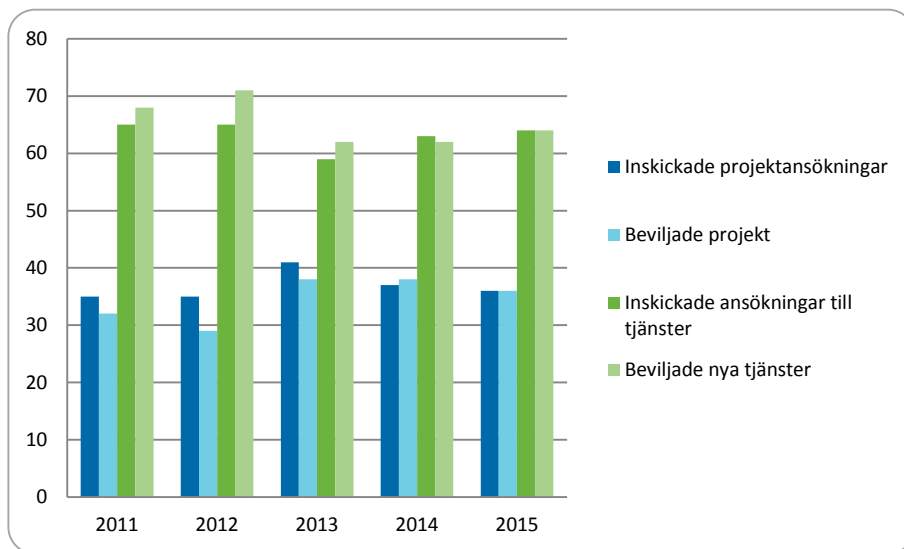
Under 2015 var det totala antalet beviljade projektansökningar 56 stycken och beviljningsgraden var 37 procent. Beviljningsgraden har under de senaste fem åren legat på mellan 37 och 54 procent. Den lägre beviljningsgraden beror bland annat på att CIF:s styrelse under de senaste fem åren strävat efter att bevilja högre

bidragssummor till färre projekt (se tabell 4.4). Beviljningsgraden för tjänster har under åren 2011–2015 legat mellan 6 och 12 procent.

Jämställdhet

För att uppnå jämställdhet inom CIF:s verksamhetsområde krävs långsiktigt och ut hålligt arbete samt kontinuerlig uppföljning. I den jämställdhetsstrategi som CIF:s styrelse förnyade under året stadgas att CIF ska eftersträva jämn könsfördelning i all verksamhet som finansieras eller anordnas av CIF. Det innebär att det underrepresenterade könet inte ska understiga 40 procent. Som ett led i detta arbete har CIF:s styrelse verkat för en jämn beviljningsgrad för män och kvinnor som söker projektbidrag och lönedel. År 2015 var beviljningsgraden för projektbidrag 37 procent för kvinnor och 38 procent för män.

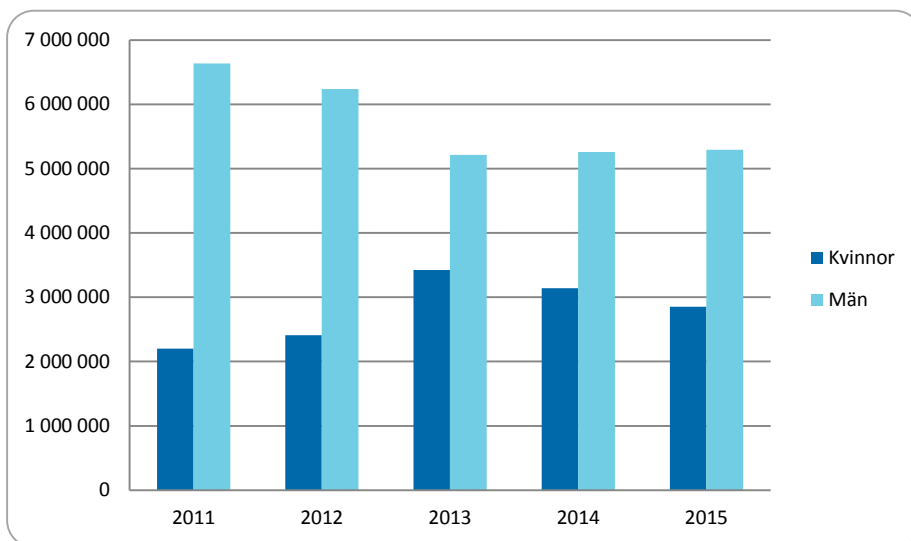
Figur 4.2 visar att kvinnor stod för 36 procent och män 64 procent av det totala antalet ansökningar under år 2015. Andelen beviljade projekt har samma fördelning mellan kvinnor och män som antalet sökta.

Figur 4.2. Andel inskickade ansökningar och beviljade projekt uppdelat på kvinnor respektive män under åren 2011–2015, i procent

Den totala summan för beviljade forskningsbidrag till projekt för 2015 är 8,148 miljoner kronor vilket är en något lägre summa jämfört med 2014. Figur 4.3 visar

att kvinnliga forskare har beviljats totalt 2 855 000 kronor under 2015 vilket är 35 procent av projektbidragen.

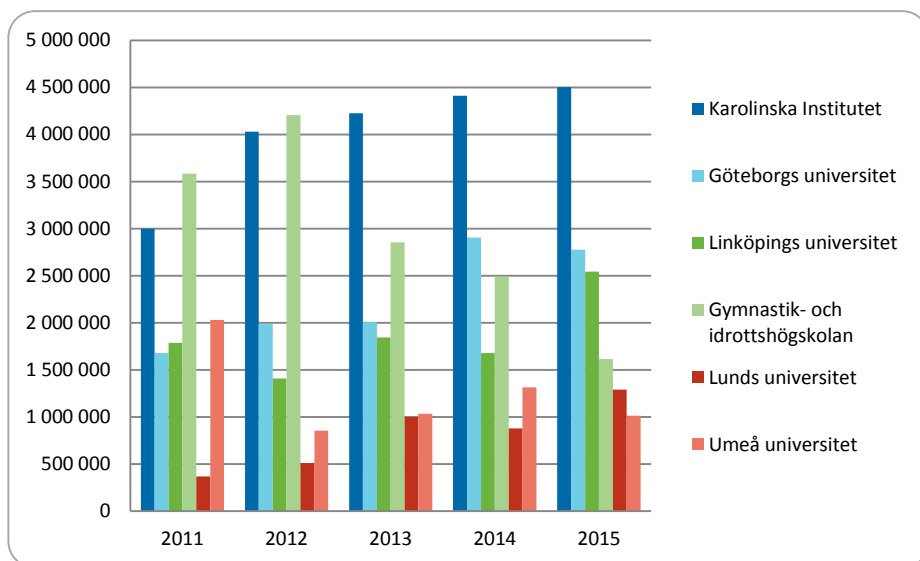

Figur 4.3. Beviljade forskningsbidrag till projekt fördelat mellan kvinnor och män under åren 2011–2015, i kronor

En positiv trend till en mer jämn könsfördelning inom tilldelningen av projektbidrag har kunnat skönjas de senaste åren (figur 4.2 och 4.3). CIF:s styrelse följer fortlöpande upp och analyserar sin verksamhet utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Geografisk fördelning av bidrag

Figur 4.4 redovisar hur stödet har fördelats mellan de sex största mottagarna av forskningsbidrag under den senaste femårsperioden. Karolinska Institutet är det lärosäte som tagit emot mest bidrag under 2015, följt av Göteborgs och Linköpings universitet.

Figur 4.4. Forskningsbidrag beviljade under år 2015 till projekt och tjänster fördelat på de sex största lärosätena samt hur dessa utvecklats under åren 2011–2015, i kronor

Uppföljning av statens stöd till idrotten

CIF:s uppföljning av statens stöd till idrotten består av en uppsättning indikatorer samt fördjupade analyser i frågor som regeringen beslutar om. För år 2014 var uppdraget att genomföra en fördjupad analys av hur idrotten når olika grupper i samhället. Viktiga frågor var i vilken utsträckning som idrottsrörelsen gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion samt hur idrotten når olika grupper i samhället med avseende på exempelvis kön, ålder, sexuell läggning, utländsk bakgrund och socioekonomiska förhållanden. I uppdraget ingick även att undersöka vilka kriterier som ligger till grund för idrottsrörelsens beslut om nivån på medlems- och träningsavgifter. Slutligen skulle CIF peka på goda exempel inom idrotten som bidrar till att fler människor idrottar och motionerar.

Resultatet av 2014 års uppföljning överlämnades till regeringen den 13 maj 2015 i form av en huvudrapport samt två ytterligare rapporter: *Idrottens pris – om idrottens kostnader och medlemskapets betydelse* samt *Recept för rörelse – 10 berättelser med hög puls*.

CIF:s uppföljning visade att den organiserade idrottsrörelsen utgör en imponerande kraft i det svenska samhället, men att möjligheterna att idrotta och motionera inte är jämt fördelade. Många av de demografiska och socioekonomiska villkor som

präglar det svenska samhället återspeglas även i medborgarnas motionsvanor och i deras deltagande i organiserad idrottsverksamhet. En utveckling mot ökade kostnader inom idrotten kommer att förstärka denna ojämlikhet. Idrottsföreningar upplever ett ökat marknadstryck som tvingar fram höjda medlems- och träningsavgifter. CIF:s uppföljning visar även att idrottsrörelsen under senare år fått ökad konkurrens från privata företag som bedriver idrottsverksamhet för barn och ungdomar.

Samordna

Att samordna olika aktörer inom idrottsforskning är en angelägen uppgift för CIF. Samverkan har bland annat skett med Riksidrottsförbundet (RF) vilket resulterat i ett samarbete där CIF bistått RF i att initiera forskningsprojekt inom ramen för Idrottslyftet. Under år 2015 har projekten slutförts och dessa kommer att slutredovisas våren 2016. CIF kommer då att ta del i arbetet med att kvalitetsgranska projektrapporterna.

CIF har tillsammans med Gymnastik- och idrottshögskolan byggt upp ett nätverk för doktorander inom idrottsforskning och genomförde under år 2015 en träff med temat *aktivitetsnära idrottsforskning*. Syftet med doktorandnätverket är bland annat att sammanföra forskarstuderande inom olika ämnesområden och på så sätt skapa förutsättningar för tvär- eller mångvetenskapliga samarbeten.

Informationsverksamhet

CIF strävar efter att förbättra informationen om och tillgängligheten av forskningsresultat från svensk idrottsforskning. Detta gör CIF genom att aktivt arbeta med webbplatsen, sociala medier, nyhetsbrev och pressmeddelanden. Informationsverksamheten riktar sig till både forskare och allmänhet.

Digitala kanaler och tidning

Efter förra årets lansering av CIF:s nya responsiva webbplats är aktiviteten på sajten fortsatt stor. Under året har CIF arbetat med att få webbplatsen sökmotoroptimerad vilket ytterligare bidragit till att öka möjligheten att ta del av forskningsresultat. CIF:s webbplats har hög besöksfrekvens och antalet nedladdningar av tidningsartiklar och regeringsrapporter är hög. Under året hade webbplatsen totalt 54 615 besök vilket är i snitt 4 550 besök per månad.

CIF har under året gett ut elva nyhetsbrev. Intresset för nyhetsbrevet ökar stadigt och antal prenumeranter var vid årsskiftet uppe i 2 500. Nyhetsbreven har en hög öppningsfrekvens och en stor andel prenumeranter söker sig vidare till CIF:s webbplats. Ett komplement till nyhetsbreven är pressmeddelanden. CIF ger i snitt ut ett pressmeddelande per månad och dessa riktar sig i första hand till medierna.

Twitter (@CIFofficial) och Facebook och är viktiga sociala medier som kompletterar övriga kommunikationskanaler. Intresset för att ta del av information via de sociala medierna ökar. I slutet av 2015 hade CIF 1 022 följare på Twitter vilket är en ökning med 42 procent sedan 2014. På Facebook hade CIF 407 följare vid årsskiftet.

CIF har under 2015 publicerat fyra nummer av tidningen Svensk Idrottsforskning. Tidningen har givits ut sedan 1992 i pappersformat. Under senare år har även tidningen varit tillgänglig på CIF:s webbplats. Intresset har varit stort för att ladda ner artiklar från webben och under året laddades det ner 63 731 artiklar.

I början av 2015 beslutade CIF att ersätta papperstidningen med en ny digital tidning som enbart ska publiceras på nätet. Syftet är att nå ut med resultat från idrottsforskning i Sverige till en bredare målgrupp än vad som skett med papperstidningen. Arbetet med att ta fram en ny tidning påbörjades under våren och den 15 december lanserades sajten Idrottsforskning.se som är fritt tillgänglig för alla.

Seminarier och konferenser

CIF har arrangerat ett flertal konferenser och seminarier under året.

I början av 2015 var CIF medarrangör till en konferens med titeln *Idrott och mångfald. Dolda funktionsnedsättningar – kan alla vara med?* Konferensen arrangerades tillsammans med Karlstads universitet, Värmlandsidrotten, Riksidrottsförbundet, SISU Idrottsutbildarna, Sveriges Kommuner och Landsting med flera. CIF arrangerade även en konferens med temat *Tester inom idrott och hälsa* tillsammans med Svensk förening för tester inom idrott och hälsa och Gymnastik- och idrottshögskolan.

Under våren 2015 bjöd CIF dessutom in till ett seminarium tillsammans med Stockholms Fotbollförbund med titeln *Stopp för allvarliga fotbollsskador!* Seminariet riktade sig till allmänheten och hade ett tvärvetenskapligt program som belyste idrottsskador ur ett psykologiskt och traumatologiskt perspektiv.

Tillsammans med bokförlaget Makadam arrangerade CIF en välbesökt release av boken *På damsidan – Femininitet, motstånd och makt i svensk idrott 1920-1990*. Boken var en slutrapport från Helena Tolvheds projekt som CIF har finansierat under åren 2010–2013.

CIF arbetar ständigt med att förbättra processen kring ansökningar till forskningsbidrag. Under augusti till september besökte CIF åtta lärosäten med syfte att informera om CIF:s verksamhet och förtydliga de regler och anvisningar som styr beredning och bedömning av forskningsbidragen och svara på frågor från forskare. Totalt deltog 167 forskare från 14 lärosäten.

Centrum för idrottsforsknings styrelse

Sammansättningen av styrelsen i Centrum för idrottsforskning bestäms enligt förordningen (2009:1 226) och i den § 2 som lyder enligt följande:

Centrumet leds av en styrelse som ska bestå av en ordförande och 13 andra ledamöter. Ordföranden ska utses av regeringen. Av de övriga ledamöterna ska Gymnastik- och idrottshögskolan utse en ledamot, Riksidrottsförbundet två ledamöter och följande lärosäten två ledamöter var: Lunds universitet efter samråd med Malmö högskola och Linnéuniversitetet, Göteborgs universitet efter samråd med Karlstads universitet och Högskolan i Halmstad, Karolinska Institutet efter samråd med Stockholms universitet, Örebro universitet efter samråd med Uppsala universitet och Linköpings universitet, Umeå universitet efter samråd med Mittuniversitetet, Luleå tekniska universitet och Högskolan Dalarna.

Samtliga ledamöter ska utses för en tid av högst tre år. För varje ledamot utom ordföranden får det finnas en ersättare. Ersättaren ska utses på samma sätt och för samma tid som ledamoten. Styrelsen ska inom sig utse vice ordförande.

Styrelsens sammansättning under perioden 2015–2017 visas i tabell 4.5.

Tabell 4.5 Sammansättning av CIF:s styrelse under 2015–2017

Ordinarie ledamöter	
Per Nilsson (ordf.)	Professor i pedagogik och rektor på Ersta Sköndal högskola
Eva Nylander (vice ordf.)	Professor i klinisk fysiologi, Linköpings universitet
Agneta Holmäng	Professor i fysiologi, Göteborgs universitet
Urban Johnson	Professor i psykologi med inriktning idrott, Högskolan i Halmstad
Susanna Hedenborg	Professor i idrottsvetenskap, Malmö högskola
Fawzi Kadi	Professor i idrottsfysiologi, Örebro universitet
Karin Redelius	Professor i pedagogik, Gymnastik- och idrottshögskolan
Johnny Wijk	Professor i historia, Stockholms universitet
Tor Söderström	Professor i pedagogik, Umeå universitet
Michail Tonkonogi	Professor i idrottsfysiologi, Högskolan Dalarna
Anna Maria Drake	Universitetslektor i fysioterapi, Lunds universitet
Carl Johan Sundberg	Professor i molekylär och tillämpad arbetsfysiologi, Karolinska Institutet
Peter Mattsson	Riksidrottsförbundet
Susanne Erlandsson	Riksidrottsförbundet

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2015 är huvudrapport i Centrum för idrottsforskning's regeringsuppdrag att följa upp statens idrottsstöd.

Rapporten innehåller resultaten från CIF:s fördjupade analys av demokrati-aspekter inom idrotten samt CIF:s årliga uppföljning av statens idrottsstöd utifrån en uppsättning indikatorer.